

tv-15 naš TOVARIŠ

Št. 46
6. decembra 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Slavje v Žužemberku

Sončna sobota, 24. novembra, je bila za prebivalce Žužemberka in vse Suhe krajine, še posebej pa za tamkajšnje osnovnošolce še posebej lepa, saj so odprli prenovljeno osnovno šolo in prizidek. Slovesno je bilo tudi zato, ker so šolo poimenovali po 7. korpusu NOV in POJ, ki se je bojeval v teh krajih.

Slavnostni govornik je bil nekdanji komisar te partizanske enote Janez Vipotnik. Nekdanji komandant 7. korpusa Franc Poglajen-Kranjc je prebral obrazložitev o poimenovanju in pripel spominski trak svoje enote na prapor pionirskega odreda tamkajšnje šole. Predstavnik Zveze prijateljev mladine je pionirjem izročil priznanje za njihovo sodelovanje v jugoslavanskih pionirskih igrah.

Slovesnosti ob poimenovanju žužemberške osnovne šole po 7. korpusu so se poleg učencev, krajanov in prebivalcev Suhe krajine udeležili tudi nekateri borci te slavne partizanske enote, predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Novo mesto in drugi.

B. K.

Zaobljuba iz tisočerih grl

»Slovesno obljubljam, da bom branil neodvisnost, družbenopolitični sistem, nedotakljivost celotne skupnosti Socialistične federativne republike Jugoslavije...« Tako so odmevale besede ob slovesnih zaobljubah skoraj po vsej republiki in Jugoslaviji tisoč in tisoč mladih fantov, ki so nedavno tega prvič oblekli vojaško suknjo, in tistih, ki so se odločili, da bodo svoj življenjski sen dosegli v vojaških šolah in akademijah.

Tudi v vojašnici Borisa Kidriča v Šentvidu pri Ljubljani, od koder je tudi naš posnetek, je bilo enako slovesno. V soboto, 24. novembra, so se mladi fantje ob navzočnosti starejših kolegov, starešin, svojcev, prijateljev, znancev in predstavnikov družbenopolitičnih ter borčevskih organizacij slovesno zaobljubili, da bodo branili bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, nadaljevali in ohranjali izročila narodnoosvobodilnega boja, in če bo potrebno, branili neodvisnost in nedotakljivost naših meja.

Po pozdravnih nagovorih predstavnikov JLA in DPO šišenske občine je mladim vojakom ter

vsem, ki so se zbrali na prireditvenem prostoru, spregovoril tudi nekdanji udeleženec bitke na Sutjeski in Neretvi starešina Milan Cvetanović. S slovesno zaobljubo so počastili tudi praznik republike.

Jože Čurin

Seje na zvezni in republiški ravni ZZB NOV

Predvčerajšnjim je bila v Ljubljani seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, na kateri so obravnavali in sprejeli program dela Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide v prihodnjem letu ter osnutek programa dela RO ZZB NOV Slovenije, prav tako za leto 1985. Obravnavali so informacijo o uresničevanju zdravstvenega in socialnega varstva borcev, program dela časopisnega sveta TV 15 za leto 1985 ter še nekatera tekoča vprašanja, ki se nanašajo na delo v prihodnjem letu.

Podobno so včeraj na seji zveznega odbora ZZB

NOV Jugoslavije sprejemali program dela tega organa za leto 1985 ter spregovorili o aktualnih vprašanjih vsebine in metod političnega dela organov in organizacij ZZB NOV.

V torek je bil v Ljubljani (v organizaciji Sveta za tradicije delavskega gibanja pri RS ZSS) še enodnevni seminar za pisce kronik in zbiralce zgodovinskega gradiva, na katerem so sodelovali tudi nekateri mlajši slovenski zgodovinarji, ki raziskujejo novejšo slovensko zgodovino.

Iz govora Janeza Vipotnika v Žužemberku

Delo je začetek in konec življenja

»...7. korpus je nastal predvsem zaradi potrebe po čimbolj usklajenih vojaških akcijah in težnji po večji učinkovitosti. Italijanska kapitulacija je namreč močno spodbudila razvoj partizanstva. Razorožitev italijanske vojske, zaplenitev ogromne zaloge orožja, streliva in opreme so omogočile veliko povečanje partizanske vojske in njeno modernizacijo. Takšno stanje je zahtevalo oblikovanje vmesnega organa med glavnim štabom in divizijami in drugimi enotami v sestavi korpusa, ki naj bi zagotovil kar največji učinek njihovega boja...«

Takšen je kratek oris delovanja 7. korpusa. Vi učenci ste se že spoznali z zgodovino te enote. Tako se bodo spoznala z njo tudi nova pokolenja, ki bodo hodila v to šolo. In delo, učinkovito, posvečeno ne samo zgodovini 7. korpusa, marveč izročilom narodnoosvobodilnega boja nasploh, zastavljeno v tej vaši šoli, je znano, ga štejem za zgled in dobiva priznanje tudi drugod po Sloveniji. Takšna pot je zanesljiva, dober prispevek k oblikovanju osebnosti, kakršno želimo od vzgoje in kakršno želi napredek naše družbe. Kajti le tista šola, ki svoje učne predmete prepleta z domovinsko vzgojo, lahko dobro izpolnjuje svoje odgovorno poslanstvo.

Ce kaj, potem gre v tem času našega razvoja posvečati vzgoji in izobraževanju posebno pozornost. To narekujejo tako težak gospodarski položaj kot kritično vzdušje med ljudmi pa tudi stanje, v katerem so trenutno vzgojno-izobraževalne ustanove. Gre namreč za to, da razumemo, da so težave, ki jih preživljamo, prehodnega pomena. Če hočemo hitreje iz zagat, je treba zagotoviti vsestransko učinkovito delovanje vseh dejavnikov, vseh poštenih ljudi. Obenem pa težave naše rasti nikakor ne smejo vplivati na učinkovitost in doslednost pri vzgoji mladega rodu. Ali se zavedamo dovolj, da se v vzgojno-izobraževalnih ustanovah bije boj, odločilen za prihodnost družbe?

...spoštujte delo, ki je začetek in konec življenja. Vaše glavno delo je zdaj učenje. Bodite dobri učenci, v ponos svojih staršev, vzgojiteljev in družbe. Vaša bo jutri naloga izpolnjevati življenje na novo in boljše. Čim več boste znali, bolj boste opravljali svoje delo v svojo korist in v korist skupnosti. In vaša mladost, moč in polet bodo učinkovito prispevali h graditvi prihodnosti, če boste obenem spoštovali pridobitev revolucije in če boste prepričani, da jutrišnji dan mora biti bolj sončen od današnjega. Naj vam bo ta šola 7. korpusa potrebna, draga, ljuba učilnica. Prepričan sem, da ni daleč čas, ko bo tukaj neke zgrajena nova šola v korist in ponos tega našega, v narodnoosvobodilnem boju težko preizkušenega Žužemberka!«

Zmagoslavje slovenskih železarjev

Številni kolektivi so minule praznike raztegnili kar za cel teden, toda za mnoge ni bilo počitka. Železarji, livarji, delavci mnogih organizacij združenega dela so pričakali dan republike na delovnih mestih, zavedajoč se rezultatov skupnih prizadevanj za izboljšanje gospodarskih razmer in izvoznih načrtov.

To prav gotovo velja za slovenske železarje, ki so s slavnostno sejo na Jesenicah minulo soboto proslavili 15-letnico združitve slovenskih železarjev v sestavljeno organizacijo združenega dela. Na slavnostni seji delavskega sveta jeseniških železarjev je govoril tudi Stane Dolanc, član predsedstva Jugoslavije, ki je orisal pomen te gospodarske veje na skupnem jugoslovanskem prostoru. Večino govora je posvetil predvsem vprašanju samoupravljanja in graditvi našega družbenopolitičnega sistema. Poudaril je tudi nekatere pozitivne izkušnje sestavljene organizacije slovenskih železarn, ki z 19.000 zaposlenimi in s proizvodnjo 800.000 ton surovega jekla sodijo med 20 največjih organizacij v Jugoslaviji. Opozoril pa je tudi na napake pri tako imenovanem »umetnem« združevanju, ki povzroča zapiranje trga in škodljive interese posameznih tozdov.

J. Č.

Peta seja RK ZRVS Slovenije

V ponedeljek, 10. decembra, se bo v ljubljanskem domu JLA sešla na peti seji republiška konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Za dnevni red so predlagali sprejetje zapisnika četrte seje RK ZRVS, poročila o pomembnejših dejavnostih ZRVS med dvema sejama konference, program dela rezervnih vojaških starešin v prihodnjem letu in finančni načrt RK ZRVS za leto 1985. Člani republiške konference ZRVS pa bodo obravnavali tudi program dela in finančni načrt revije Naša obramba za prihodnje leto.

B. K.

Enotna PLO

naš komentar

Konec novembra je označil izjemno pomemben dogodek v delovanju osvobodilne fronte palestinskega naroda. Njen narodni svet, ki opravlja vlogo nekakšnega parlamenta v izgnanstvu, je – po sicer dokaj ostrih razpravah – soglasno vnovič izvolil Jaserja Arafata za voditelja palestinske osvobodilne organizacije. Ta dogodek in tak razplet notranjih trenj v gibanju sta dobila še toliko bolj velik mednarodni odmev, ker sta se časovno ujela s tako imenovanim palestinskim dnem, ki so ga razglasili Združeni narodi, da bi tako čim bolj poudarili pravičnost boja palestinskega ljudstva za njegovo svobodo. Na ta dan – 29. novembra – je tudi Jugoslavija s posebno poslanico zveznega sekretarja za zunanje zadeve Raifa Dizdarevca izrekla »vso podporo pravičnemu boju palestinskega ljudstva pod vodstvom PLO kot njegove edine zakonite predstavnice za popolno uresničitev neodtujljivih pravic Palestinecev, vključno s pravico do samoodločanja in do lastne države«.

Palestinski narodni svet je dokazal in potrdil visoko stopnjo politične zrelosti in razsodnosti, ko se je kljub občutnim razlikam, ki ločujejo posamezne stranke in skupine, vključene v PLO, znal odločiti tako, kot edine lahko ustreza interesom palestinskega naroda. Vsaka drugačna odločitev bi lahko pomenila nepo-

pravljivo škodo osvobodilnemu boju palestinskega ljudstva. Jaser Arafat je s svojo potezo, ko je neposredno pred volitvami novega vodstva gibanja ponudil svoj odstop, dal predvsem vedeti, da ne gre zanj; za njegovo osebnost, da pa gre za dosti več: za enotnost osvobodilnega gibanja. Kakršnakoli drugačna rešitev, izbira katerekoli druge osebnosti na vodstvu organizacije, bi pomenila njeno razbitje, kar bi prineslo lahko hude posledice. Delegati so se zato ob spoznanju posledic odstopa Jaserja Arafata vsekakor zavdeli, da je enotnost organizacije mogoče obdržati samo pod njegovim vodstvom. Jaser Arafat ni le voditelj najmočnejše skupine v PLO, Al Fataha, ni tudi samo najbolj izkušen voditelj palestinskega ljudstva, pač pa je osebnost, ki si je pridobila s svojimi kvaliteta mi borca in politika velik ugled v svetu, celo pri tistih silah, ki ne gledajo preveč z lepim očesom na boj palestinskega ljudstva.

Razume se, da tak izid volitev na zboru palestinskih predstavnikov nikakor ne pomeni konec notranjih nesoglasij in neskladij med posameznimi skupinami frontne organizacije palestinskega osvobodilnega gibanja. Še vedno so dejavne znotraj gibanja tiste sile, ki zavračajo Arafatova prizadevanja najti izhod iz palestinske krize po kompromisni poti, ki pa je v

sedanjih razmerah edina stvarna v obliki državne tvorbe v skupnosti z Jordanijo. Prav tako sodi k stvarni politiki Arafatova odločitev, da skuša za svoj boj pridobiti eno najbolj pomembnih arabskih držav – Egipt, zlasti še, ko se je ta dežela pod novim voditeljem dejansko vrnila v krog neuvrščenih držav.

Za ves palestinski narod in za perspektivo njegovega boja ni v sedanjem zapletenem mednarodnem položaju in ob napetostih, ki označujejo stanje na Bližnjem vzhodu pomembnejše in nujnejše stvari, kot je ohraniti enotnost PLO. Pred to nalogo zbledijo vse razlike v stališčih posameznih skupin in tisti palestinski predstavnik, ki bi deloval za razkol znotraj organizacije, si ne bi mogel izbrisati krivde za vse negativne posledice takega delovanja. Dokler bo palestinski narod imel svojo enotno, trdno politično organizacijo, ki bo sposobna premagovati notranje razlike, bo kljub vsem težavam in sovražnikom mogoče verovati in upati v uresničitev končnega cilja večdesetletnega boja Palestinecev: samoodločbo in dosego pravice do lastne države. Spoznanje, da je prav v tem ključ do rešitve krize na Bližnjem vzhodu, si pridobiva vse več privržencev po svetu.

Drago Košmrli

Še nekaj o pohodu 30. divizije v Beneško Slovenijo

V zbirki Mala knjižnica NOV in POS je letos v jeseni izšla brošura z naslovom **Pohod 30. divizije NOV in POJ v Beneško Slovenijo**. Pisec je mag. Boris Mlakar. Pohod 30. divizije je bil namreč eden najpomembnejših vojaških uspehov na zahodnih mejah slovenskega narodnostnega ozemlja, ki je močno odmeval tudi v Furlaniji in prispeval k širjenju in krepitvi boja proti okupatorju tudi pri naših sosedih. Pohvalno je, da smo končno po štiridesetih letih dobili dokumentirano obdelan pohod te primorske divizije v Beneško Slovenijo. Res je škoda, da se to ni zgodilo že prej, ker bi to gotovo omogočilo še bolj verodostojno in vsestransko obdelavo ob uporabi pričevanj številnih udeležencev pohoda. Čas je iz spomina izbrisal marsikateri podatek in žal prenekateri takratni udeleženec je odnesel svoje spomine v grob. Zato menimo, da pisec knjige zasluži vso pohvalo, saj mu po toliko času gotovo ni bilo lahko zbrati vseh potrebnih podatkov.

V želji, da prispevamo k natančnosti prikazanih podatkov, opozarjamo na tele netočnosti:

● Na 18. strani v začetku poglavja Položaj v Beneški Sloveniji januarja 1984 in razlogi za pohod 30. divizije opis stanja na desnem bregu Soče ni najboljše podan. Žal se je ta netočnost ponovila tudi v reviji Naša obramba (štev. 11/1984), ki objavlja odlomke iz te brošure. Sedemnajsta brigada se je namreč vrnila čez Sočo takoj, ko je iz svojega sestava ločila 60 izbranih borcev za 1. bataljon Briško-beneškega odreda, ki je bil ustanovljen 25. decembra 1943. Glavna naloga ponovno formiranega Briško-beneškega odreda je bila mobilizacija, ki jo je v Brdih uspešno izvajal – posebnno po uspešni akciji v Ločniku. Tako se je »...proti koncu januarja odred povečal na 160 borcev, mesec dni kasneje pa na 250...« (M. Mikuz: Pregled zgodovine NOB v Sloveniji, knjiga III, 314. stran, drugi odstavek).

Dodatno k temu smo na osnovi podatkov takratnih funkcionarjev enot in borcev Briško-beneškega odreda in VOS ter pisca monografije BBO (ki je v pripravi) ugotovili tole številčno stanje slovenskih partizanov na desnem bregu Soče pred prihodom divizije: štab odreda (v Brdih) okoli 30 borcev, 1. bataljon (v Brdih) okoli 90 borcev, 2. bataljon (Breginjski kot – Platišče) okoli 50 borcev, Bovška četa (na Bovškem) okoli 25 borcev. Torej skupaj

je bilo v odredu okoli 190 borcev, ne pa samo 80, kakor je navedeno v brošuri. Poleg tega so na tem ozemlju delovale enote VOS, ki so takrat štejele skupaj okoli 50 borcev. Pred prihodom divizije na desnem bregu Soče je bilo torej v organiziranih enotah okoli 240 slovenskih partizanov (večji del v Brdih).

S tem ne mislimo zmanjševati velikega uspeha in pomena pohoda divizije, temveč poudariti, da so bile na zahodnem bregu Soče – predvsem v Brdih – tudi po sovražnikovi novembrski ofenzivi 1943 vedno navzoče slovenske partizanske enote.

● Na 58. strani pri opisu napada 17. barigade na mesto Fojda (Faedis) v Benečiji ni natančna trditev: »...da je bila Fojda najbolj zahodno ležeča postojanka, ki so jo med 2. svetovno vojno napadli jugoslovanski partizani«. Ta trditev vsekakor drži za sam pohod 30. divizije, nikakor pa ne za jugoslovanske partizane.

Sam pisec navaja na 60. str. (na koncu 2. odstavka), da je 2. bataljon BBO dobil nalogo, da v noči, ko se bo divizija vračala čez Sočo, izvrši demonstrativni napad na Neme (Nimis). Ta je nalogo tudi izvršil. Neme so 9 km severozahodno od Fojde! Poleg tega je isti bataljon v marcu 1944. leta napadel letališče Belvedere in med drugim uničil 9 sovražnih letal. Kasneje je bilo še več napadov in aktivnosti zahodno od Fojde, na primer: napadi na Ahten (Attimis), ponovno Neme (Nimis), Njivice (Vedronza) v dolini Tera (Torre) in drugje. Tudi znaten del aktivnosti slovenskih partizanov v Reziji je bil zahodno od Fojde. Končno tudi ob koncu vojne v sklepnih operacijah so naše enote napadale in zasedle med drugim Čento (Tarcento). Na cesti zahodno od Čenta (Tarcenta) je bil takrat (29/30 april) med drugimi ranjen politični komisar 2. minersko-sabotažne čete OŠZP (Operativnega štaba za zahodno Primorsko) Cvetko Miklavčič, ki je umrl zaradi ran. Njegova enota pa je dosegla reko Tilment (Tagliamento) pri Ospedalettu, kjer se je ponovno srečala s prodirajočimi tanki angleške vojske. Vse to navajamo zato, da bi bralci dobili popolnejšo sliko o tamkajšnjem delovanju jugoslovanskih partizanov.

Komisija za zgodovino
Odbora skupnosti borcev
Briško-beneškega odreda

Bratje tudi po krvi in jeziku

V četrtek, 29. novembra, je bila slovesnost v kulturnem domu v Gorici v Italiji, ki so ga napolnili aktivisti OF in upokojenci z obeh strani meje. Združenje aktivistov osvobodilnega gibanja na Goriškem je aktivistom OF Goriške podelilo spominske značke Osvobodilne fronte slovenskega naroda, Društvo slovenskih upokojencev Gorica in Društvo upokojencev Solkan pa sta slovesno podpisala listino o pobratenju in si izmenjali spominski darili – umetniški slike. DSU Gorica je Zvezi DU Slovenije izročilo spominsko plaketo. DSU Gorica je razvil tudi svoj prapor, katerega po-

krovitelj je Kmečka banka Gorica. Na prapor so pripeli svoje trakove pobrateni DU Solkan in Trbovlje ter Zveza DU Slovenije, predstavnik DU Domžale pa je DSU Gorica izročil spominsko darilo.

Predstavnik DSU Gorica je v svojem nagovoru ob podpisu listine o pobratenju dejal: »Bratje nismo samo zato, ker smo podpisali listino o pobratenju, temveč smo bratje tudi, ker smo iste krvi in jezika.«

V imenu SKGZ je zbrane pozdravil Mirko Primožič, ki je govoril o problemih in boju zamejskih Slovencev za njihove

pravice. V imenu tržaških aktivistov je zbrane pozdravila Mira Lukež. Kulturni program so za to priložnost pripravili mešani pevski zbor iz Gorice in moški pevski zbor iz Podgore.

Tudi na tem slovesnem srečanju kot na vseh srečanjih prebivalcev z obeh strani meje, je bilo potrjeno resnično bratstvo in prijateljstvo med narodi obeh držav, in to, da je državna meja le geografski pojem. Geslo, ki je bilo tudi tokrat izpisano na odru: »Mir, razorožitev, prijateljstvo,« izpričuje in potrjuje želje in zahteve vseh dobro mislečih in demokratičnih sil.

Denar za prizadete ljudi na Kopaoniku

Predsednica Rdečega križa v krajevni skupnosti Grčna v Novi Gorici dr. Vidojka Vuga-Majcen je novembra letos na programski konferenci SZDL KS Grčna zadovoljna, srečna in ponosna sporočila navzočim, da so aktivisti RK v nabiralni akciji zbrali 77 tisoč dinarjev, ki so jih prispevali krajanje te, ne tako velike krajevnosti za pomoč prebivalstvu Kopaonika. Ob tej priložnosti je bila izrečena zahvala vsem krajanom, ki so prispevali sredstva. Poudariti moramo, da je prispevek dokaz pripravljenosti krajanov vedno in povsod dajati solidarno pomoč.

Moč samoupravnih poti v socializmu

V dvorani Osnovne šole 9. korpus NOVJ v Novi Gorici je bilo pred prazniški tretje tradicionalno srečanje borcev in vojaških vojnih invalidov NOB v počastitev dneva republike in v počastitev borcev in vojnih invalidov jubilarantov. Zbranih je bilo nad šeststo borcev in invalidov mesta Nova Gorica. Na slovesnost sta prišli tudi delegaciji pobratenih sekcij ANPI iz Gorice in Podgore iz sosednje Italije. Slavnostni govornik je bil sekretar predsedstva OK ZKS Nova Gorica Danilo Zorn, ki je dejal: »To no-

vembrsko srečanje, ki postaja tradicionalno in je povezano s praznovanji praznika dneva republike, je gotovo eno tistih, ki so najprijetnejša, saj se tu srečamo z vami, ki ste v partizanskih enotah – odredih in brigadah izbojevali nacionalno in socialno svobodo nam in prihodnjim generacijam. Govoril je o stabilizacijskem programu, ki ga podpira čedalje množičnejša politična akcija, o razpravah o predlaganih sklepih 13. seje CK ZKJ, ki potrjujejo zaupanje v moč samo-

upravne poti v socializmu. Borcem je zaželel zdravlja in sreče z željo, da bi se čez leto dni spet srečali in govorili o novih delovnih zmagah.

Na srečanju so mladinci pripeli jubilarantom borcem in VI rdeče nageljne. V kulturnem programu so nastopili moški pevski zbor iz Mirna pod vodstvom Antona Klančiča s koncertom narodnih, umetnih in partizanskih pesmi ter otroški zbor in recitatorji Osnovne šole 9. korpus NOVJ Nova Gorica.

Lojze Kristančič-Minko

Zakaj maroški dvor stresa jezo?

Maroko je spričo dejstva, da je Jugoslavija 28. novembra priznala Saharsko arabsko demokratično republiko (SADR), prekinil diplomatske odnose z našo državo. Jugoslavija ob priznanju SADR ni imela pomislekov, kajti SADR je postala polnopravna članica Organizacije afriške enotnosti in dosledno podpiramo uresničitev pravice ljudstva do samoodločbe, skladno z odločitvami OZN in gibanja neuvrščeni. Prav pravica do samoodločbe je priznana tudi ljudstvu Zahodne Sahare, ki je ustapovalo Saharsko arabsko demokratično republiko. Dejanje z maroške strani potrjuje, da kraljevina Maroko samo nadaljuje s prekinitvami odnosov s tistimi državami, ki so priznale SADR. Hkrati pa je dokaz več za to, da je država ubrala pot, ki je povsem v nasprotju s temeljnimi načeli Združenih narodov, gibanja neuvrščeni pa tudi Organizacije afriške enotnosti. Doslej je SADR priznalo že 60 držav, med njimi 36 iz Afrike, številne druge afriške države pa so SADR posredno podprle na minulem zasedanju OAE v Adis Abebi.

Napetost zaradi Zahodne Sahare se je dramatično zaostrila v letih 1974 in 1975, ko je Španija tudi zaradi Francove agonije in smrti naglo zapustila svojo dotedanjo kolonijo. Pri tem ji ni bilo mar, kaj bo z njenim pokolonijskim statusom. Zahodna Sahara naj bi po takratnih načrtih postala samostojna država, vendar je Madrid, potem ko je maroški kralj Hasan II. novembra 1975 leta izvedel svoj znameniti »zeleni pohod«, pozabil na prejšnja slovesna zagotovila o saharjski neodvisnosti. V Madridu so v naglici pripravili teren za podpis sporazuma, s katerim sta si Sahara razdelila Maroko in Mavretanija. S tem se je ravnotežje v Magrebu korenito spremenilo. Alžirija, ki ima v Sahari velike zaloge plina in nafte, je sumila, da si poskuša Maroko, ta je pri »delitvi« nad Zahodno Saharo dobil levji delež, polagoma podrediti in sčasoma priključiti Mavretanijo. Zaradi izčrpanosti je Mavretanija iz spopada izstopila. Takšen razplet dogodkov je povzročil zaostri-

tev razmerij med Marokom in Alžirijo, ki je že prej zagovarjala načelo samoodločbe Saharcev, hkrati pa je začela podpirati in spodbujati vojaški razmah saharjskega osvobodilnega gibanja Polisario in mu med drugim odstopila oporišča na svojem ozemlju. Ker ponosno saharjsko ljudstvo že od nekdaj ni prenašalo kolonizacije, se je v naslednjih letih postopoma razvila prava pušavska vojna, ki traja še danes.

Saharsko ljudstvo, ki šteje približno 75 tisoč prebivalcev (po vsajinskih virih celo milijon), vodi napredna osvobodilna fronta Polisario, ki je februarja 1976 razglasila Saharsko arabsko demokratično republiko, osvobodilno fronto z imenom Polisario pa so osnovali leta 1970. Združeni narodi so decembra 1976 z veliko večino priznali neodtujljivo pravico saharjskega naroda do samoodločbe, lani pa so jo tudi formalno sprejeli za 51. člana Organizacije afriške enotnosti.

Položaj v Magrebu je še vedno zaostren. Maroškega

kralja neprikrito podpirajo Združene države Amerike, ki so Maroku poslane najsoodobnejše orožje, s katerim varuje nasipe, ki so jih postavili za zaščito pred vpadi Saharcev na območja, bogata s fosfati pa tudi z železovo rudo. Menda je to območje bogato tudi z uranovo rudo, in je potemtakem strateško še kako pomembno. Borci fronte Polisario naj bi nadzorovali približno 90 odstotkov zasedenega ozemlja Zahodne Sahare, maroške enote pa naj bi imele nadzor nad manjšimi mesti, kot so Dakla na jugu ter severozahodno bogato območje s fosfati Al Aiun, Smara in Bugro. Polisario, ki se je sčasoma navezal na Libijo, od katere je predvsem finančno odvisen, se je poleg vojaških uspehov uveljavil tudi politično. Postal je relativno samostojen dejavnik saharjskega spora, ki ga Maroko ne more prezreti in ga bo hoče nočeš pri morebitni rešitvi vsekakor moral upoštevati.

Brez dvoma je največji dosežek osvobodilnega gibanja ustanovitev vlade Arabske saharjske demokratične re-

publike in združitve saharjskega ljudstva v boju za narodno osvoboditev. Mimo gibanja niso šli niti udeleženci sedmega vrha neuvrščeni v New Delhiju, saj so obe vojskujoci se strani, Maroko in Polisario, pozvali na pogajanja za pravično in dokončno rešitev, se pravi do samoodločbe saharjskega naroda in umika vseh maroških okupacijskih enot. Prav vrh v New Delhiju je pokazal, da je manevrski prostor za reševanje tega vprašanja bolj manjhen, kajti odnosi med velesilami so zaostreni, še zlasti pa zato, ker gre za problem dveh neuvrščeni članic.

Fronta Polisario sprejema vse pobude, ki bi lahko prispevale k neposrednim pogajanjem med saharjskim narodom in maroško vlado. V prizadevanjih za miroljubno rešitev, še zlasti med Polisariom in Mavretanijo ter Marokom in Mavretanijo, je pomembno vlogo odigrala Alžirija, lani pa sta se sešla celo maroški suveren Hasan in alžirski predsednik Šadli Benzedid. V vodstvu Polisaria menijo, da je Alžirija sposobna prepričati Maroko, da zanj v Magrebu, če ne bo upošteval ozemeljske celovitosti in meja vseh držav tega območja, ni pravega mesta.

Jasno je, da ne bo mogoče doseči enotnosti magrebskih narodov in držav ob nadaljnji maroškim osvajalni politiki. Jasno pa je tudi, da je ta ekspanzionizem močno spodbujal in »požegan« z ameriškim intervencionizmom. To med drugim potrjujejo podpis strateškega sporazuma »Hasan-Haig«, ustanovitve mešanih vojaških ameriško-maroških komisij, skupnih poveljstev za načrtovanje vojaške strategije, koordinacija opazovanj s pomočjo ameriških satelitov pa tudi neposredna podpora krepitvi maroškega režima s skupnimi vojaškimi vajami Maroka in nekaterimi članicami Atlantske zveze. Hkrati s temi strateškimi prizadevanji so ZDA mobilizirale vse mednarodne finančne ustanove, da bi Maroku olajšali najem novih kreditov in plačilo tekočih obveznosti. Maroško gospodarstvo namreč samo ne more kriti vseh potreb, ki jih terja kolonialna vojna, stroški za agresijo pa znašajo na dan tri milijone dolarjev.

Vojski Polisaria odlično poznajo puščavo, so razmeroma dobro oboroženi. Poleg tega, da imajo na alžirskem ozemlju številna oporišča, kamor se zatečejo po

napadih, pa uporabljajo gverilski način bojevanja. Maročani so do zdaj poskušali z različnimi vojaškimi taktikami, a so z redkimi izjemami večinoma spodleteli. Šef političnega predstavništva fronte Polisario za Jugoslavijo Fadel Ali je pred časom v intervjuju poudaril, da se je saharjsko ljudstvo že vse-skozi bojevalo za svoj obstoj, saj so se upirali proti Portugalcem, Angležem, Nizozemcem, Francozom in štiri leta proti Špancem. V minulih dveh letih so temeljito reorganizirali svoje vrste, posrečilo pa se jim je ustvariti taktiko gverilskega vojskovanja, ki je značilno za posebne pušavske razmere, na sami zemlji brez drevja. Dobro poznajo in obvladujejo bojišče, orientacijo, tehniko hitrih napadov in na ta način razmere na bojišču obračajo v svojo korist. Po Alijevih besedah borci računajo na hrabrost in odločnost, pa tudi na pravično stvar boja saharjskega ljudstva, zato je njihova morala večja od okupatorjeve.

Velik del Saharcev živi v izgnanstvu v tako imenovanih begunskih taboriščih, kjer jih organizacijsko in politično usmerjajo in pripravljajo na jutrišnji dan. Organizirali so šolstvo, politično in upravno življenje, zdravstvo in pravosodje. Taborišča so praktično postala splošne šole za vzgojo prebivalstva, čeprav je res, da narava in posledice vojne do njih niso prizanesljive.

S politiko pritiskov, z neupoštevanjem mednarodno priznanih mehanizmov in ustanov za njihovo izvajanje, z enostranskimi odločitvami in različnimi prekinitvami Maroko prav gotovo ne bo strl boja zahodnosaharskega ljudstva v njegovih prizadevanjih za osvoboditev.

Miha Lamprecht

Od V-2 do pershing-2

Nacistični specialist za rakete, človek, ki je soodgovoren za smrt tisočev zaslužnih delavcev v podzemeljski oboroževalni tovarni pri Nordhausenu, se je po koncu vojne znašel v ZDA in sodeloval tudi pri razvoju moderniziranih raket srednjega dosega pershing-2. Pred časom je New York Times zapisal in se skliceval na ameriško pravosodno ministrstvo, da je neki Arthur Rudolph preklical svojo ameriško državljanstvo in odpotoval iz države.

Arthur Rudolph je bil prijatelj znanega raketnega strokovnjaka in graditelja raket Wernerja von Brauna. Že od leta 1931 je bil član nemške nacistične stranke. O njegovi dejavnosti med drugo svetovno vojno je znano, da je bil septembra 1943 šef proizvodnje v podzemeljskih tovarnah, v katerih so izdelovali Hitlerjevo »povračilno orožje« rakete V-2. To so bile tovarne v Harzu na Spodnjem Saškem, v katerih so delali interniranci iz podružnice Dora uničevalnega taborišča Buchenwald nad Weimarjem. Delo je potekalo v nečloveških razmerah.

Aprila 1945., neposredno pred koncem vojne, je Rudolph zbežal na Bavarsko, kjer se je ponudil Američa-

nom Rudolfa, von Brauna in še 120 drugih raketnih specialistov so v okviru supertajne akcije »paperclip« (sponka za papir) prepeljali v ZDA.

Rudolph je najprej delal v raketnem oporišču White Sands v zvezni državi New Mexico, kjer so imeli v rokah stare V-2, nato pa je bil od leta 1951 do 1961 tehnični direktor raketnega programa »redstone«, kasneje pa direktor projekta »pershing«, ki so ga razvijali po naročilu ameriških oboroženih sil. Stari nacist Rudolph je bil torej na vodilnem mestu v oboroževalnem koncernu Martin Marietta Corporation, ki sodi med najpomembnejša ameriška vojaška podjetja na področju letalskega in vesoljskega oboroževanja.

Rakete pershing I A so bile od leta 1962 nared za oborožitev. Na ozemlju ZR Nemčije so uredili 180 izstrelišč za te rakete, katerih doseg je 750 km. Takoj nato so že začeli razvijati močnejšo raketo z oznako pershing-2. S pomočjo Arthurja Rudolpha razvita raketa pershing-2 je prinesla velike dobičke firmi Martin Marietta Aerospace s sedežem v Orlando na Floridi, oddelku velike firme M. M. Corporation, ki zaposluje okoli

41.000 ljudi. Predvsem zaradi naročenih raket se je ta oborožitveni gigant vrnil v skupino desetih največjih oboroževalnih koncernov v ZDA.

Kasneje se je Rudolph preselil k ameriški upravi za vesoljske raziskave NASA. Tam je bil koordinator za gradnjo raket, namenjenih za polet na mesec, saturn-V. Kot šefa tega programa so

ga raketnega strokovnjaka, čeprav je za nacistične zadeve pristojni sodelavec ameriškega pravosodnega ministrstva Neal M. Sher dejal o Rudolphu tole: »Na tisoče zaslužnih delavcev je dobesedno pahnil v smrt. Umrli so zaradi izčrpanosti, ga- ranja, podhranjenosti in izkoriščanja.«

Iz dokumentacije in izjav priči, ki so že dolgo zbrane,

lavci umirali za lakoto. »Najprej so morali ujetniki spati na golem kamnu, kasneje pa so uredili 64 pogradov za 1000 ujetnikov«, je zapisal New York Times. Ni bilo zdravniške pomoči, pretepanje in usmrtnice so bili na dnevnem redu. Od 60.000 jetnikov, ki so jih poslali v pekel taborišča Dora-Nordhausen, jih je 20.000 umrlo.

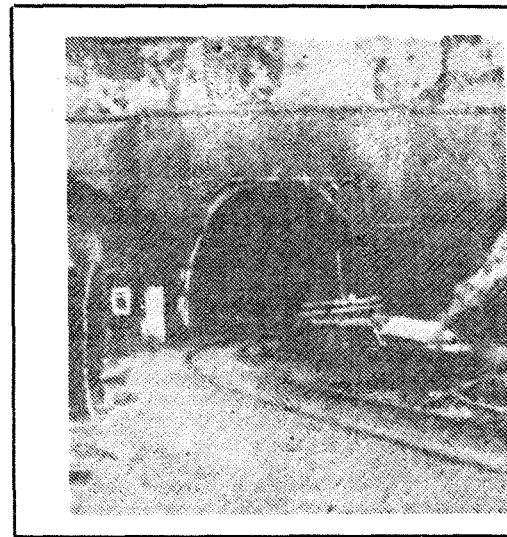
Na zaslišanju pred ameriškim sodiščem za vojne

internirancev zaradi domnevne sabotaže obesili v res grozljivih okoliščinah. Žerjav, na katerega so obesili obsojence, se je počasi dvigal, da se je agonija umirajočih podaljševala. Neka tajnica je leta 1947 na zaslišanju dejala, da je Rudolph pokazal tistih 12, ki so bili obsojeni zaradi »sabotaže«.

Uradnik ameriškega pravosodnega ministrstva Sher je zdaj dejal, da so na osnovi izjav preživelih internirancev v Dori, oz. dokumentov iz ameriških arhivov in iz drugih drav ter tudi iz knjig o taborišču Dora ugotovili, da je bil Rudolph direktno odgovoren za nečloveške razmere v taborišču. Kljub temu je lahko desetletja dolgo nemoteno živel v ZDA in znova izdeloval orožja za množično uničevanje ljudi.

Leta 1983 se je začel krog okoli tedaj 78-letnega Rudolpha zoževati. Na pritisk ameriške javnosti so mu dale oblasti izbiro: ali bo izgnan ali pa naj se sam odreče ameriškem državljanstvu in odpotuje iz ZDA. Rudolph se je zdaj odločil za drugo možnost in se marca letos že »prikazal« v ZR Nemčiji. Celo vele mestni New York Times je ob tem resno podvomil o možnosti, da bi v ZR Nemčiji postavili Arthurja Rudolpha pred sodišče, da bi odgovarjal za svoje zločinsko ravnanje...

fl

Takšen je bil vhod v tovarno Dora, podružnico zloglasnega uničevalnega taborišča Buchenwald. V Dori so izdelovali Hitlerjevo tajno orožje V-2, eden od vodilnih strokovnjakov in uničevalcev človeških življenj pa je bil Arthur Rudolph.

Rudolpha – ta čas je že imel ameriško državljanstvo – odlikovali z najvišjimi priznanji NASE.

V vseh teh letih so bile ameriške oblasti slepe, reči je treba, da so bile nalašč slepe, saj niso hotele videti nacistične preteklosti svoje-

ga razvidno, da so bile razmere v taborišču Dora-Nordhausen več kot zločinske. Interniranci in vojni ujetniki so hirali po v tovarno spremenjenih rovi, kjer ni bilo svežega zraka in sveže pitne vode. Obroki hrane so bili tako skopi, da so de-

zločince je Rudolph leta 1947 dejal, da so bile delovne razmere za internirance »dobre«, kasneje pa je trdil ravno nasprotno. Najprej je ta nacist lagal, ko so ga spraševali o ubojih, pod težo dokazov pa je moral priznati, da je bil zraven, ko so 12

S sej dveh svetov za razvijenje izročil NOB

Vsebinske vrednosti
revolucije

Čeprav sta bili temi Sveta za razvijanje tradicij NOB in revolucije ter spomeniško varstvo pri SZDL ter Sveta za razvijanje tradicij NOB pri RO ZZB NOV različni, je vendar res, da so na obeh sejah obravnavali stvari, ki spadajo skupaj oziroma se povezujejo. Na svetu RK SZDL so obravnavali vprašanje spomeniškega varstva, na svetu pri RO ZZB NOV pa vprašanja izročil NOB in revolucije po oceni občinskih odborov ZZB NOV oziroma iz izsledkov ankete, ki so jo izpolnili občinski odbori ZZB NOV. Obravnavali so tudi poročila posameznih komisij o opravljenem delu po posameznih področjih v tem letu in program dela za leto 1985.

Na seji sveta pri SZDL se je po uvodnem referatu tovariša Vardjana v razpravi pokazalo, da so oblike varovanja spomenikov NOB in revolucije pojavno in organizacijsko različne. V večini že živi podružbljeni odnos do teh nalog, podpisani so številni družbeni dogovori in samoupravni sporazumi o skrbi za posamezne spomenike, ki jih je, mimogrede, več kot 2400. Toda povsod jih še vedno ne uresničujemo. Opozorili so, da bo nujno treba ponovno pregledati odlok o razglasitvi javnih spomenikov iz leta 1952 in kljub širjenju samoupravnega dogovarjanja na tem področju zagotoviti ustrezno zakonsko podlago. V razpravi sta bila posebej poudarjena

dva problema: vprašanje financiranja vzdrževanja spomenikov in navzočnost spomeniškega varstva pri reševanju teh vprašanj (pri čemer je treba takoj dodati, da so Mariborčani izrazili vso pohvalo sodelovanju s svojim spomeniškim varstvom).

Na seji sveta za tradicije pri RO ZZB NOV Slovenije so ob izsledkih ankete izluščili osnovne ugotovitve. Te pravijo, da je borčevsko delo pri razvijanju revolucionarnih tradicij zlasti uspešno v sodelovanju z mladino, da je bilo mnogo storjenega za pripravo najrazličnejših publikacij o delovanju enot in služb NOV in POS, da pa je nekoliko šibkejšo sodelovanje s sredstvi javnega obveščanja, zavodi za spomeniško varstvo in društvi zgodovinarjev. O podrobnejših izsledkih ankete bodo za eno od sej predsedstva slovenske borčevske organizacije izdelali poročilo, ki bo še bolj natančno povzelo poudarke iz ankete.

Ob poročilih posameznih komisij, ki delujejo v okviru sveta za tradicije, se je izkazalo, da bodo zvečine v celoti izpeljale zahtevane naloge **likovna:** organizacijo večje akcije likovnih upodobitev narodnih herojev, **založniška:** knjižnih programov založb Borec in Partizanska knjiga, **novinarska:** pripravljajo monografijo o partizanskem novinarstvu in v programu je pogovor s člani

sekcije partizanskih novinarjev, **glasbena:** izteka se festival Revolucija in glasba, ki je zajel koncerte po vsej Sloveniji, v načrtih in že od tiskanih je nekaj publikacij o partizanski glasbi in glasbenikih, **literarna komisija** je uspešno organizirala izdajo Pričevanj in pripravlja že novo knjigo s prispevki starejših ter mlajših avtorjev na temo nacionalnega vprašanja... (Skratka, dejavnost in delo članov je aktivno. To se je še zlasti izkazalo v razpravi, ko so člani obravnavali nekatera vprašanja iz sedanjih razvitih polemik okrog Vidmarjevih člankov. Menili so, da nekateri polemiki (imenovali so predvsem Spomenko Hribar) polemizirajo z besedami in načini, ki so domači med deklariranimi nasprotniki te naše družbe. Ob večkrat postavljenem vprašanju v polemikah o belogardistih in njihovem koncu pa so menili, da bo treba tako sprenevedajočim se spraševalcem jasno in glasno odgovoriti in hkrati dodati še malo širšo podobo grozodejstev, ki so jih narodovi izdajalci delali nad pripadniki svojega naroda med vojno, s čimer so se neizbrisno in do konca obsodili že sami.

V razpravi je bilo zaslediti tudi misel, da bi se smeri te zadnje (pa tudi drugih) polemik zasukale v konstruktivno smer, če bi provokativna vprašanja in sprenevedanje dobivala sproti in ustrezne odgovore.

B. Ž. J.

Izposojene vrstice

Besede borcev niso za v muzej
starin

Kiro Sotirovski - Strogov, delegat ZZB NOV v družbenopolitičnem zboru skupščine SR Makedonije: »Kljub sedanjim težavam želim takoj poudariti, da ni brezizhodnih situacij. Morda je slišati parolarsko, vendar menim, da za takšno trditev ni treba iskati tujih izkušenj. Tudi v naši revolucionarni praksi smo imeli še dosti težje trenutke - pa smo jih premagali. Že samo dejstvo, da smo kot družba pripravljeni najbolj odprto govoriti o slabostih in težavah in stopiti v boj za njihovo premagovanje, je dokaz moči in vitalnosti družbe. To ni optimizem romantika, ampak spoznanje o globokem prodoru samoupravne zavesti, ki bo šele prav pokazala svojo moč. To rečem zato, ker globoko verjamem v moč in prihodnost revolucije, kljub sedanjim težavam, ki seveda niso večerajšnje.

V sedanjem trenutku nam ni potrebna le ekonomska stabilizacija kot prvi pogoj, nedeljivi del bolj zanesljive prihodnosti. Potrebna nam je tudi stabilizacija obnašanja v družbi. Brez tega rezultata ekonomske stabilizacije ne bodo dosegli pričakovanega. Bistveno moramo spremeniti obnašanje v celoti. Tu ne mislim le na spoštovanje zakonov, predpisov in njihovo uporabo, ampak v enaki meri na vse tisto, kar imenujemo morala družbe, katere norm ni mogoče prelitati v paragrafe. Če pa ne vztrajamo pri drugem, tudi

prvo ni mogoče uresničevati. V najneposrednejšem odnosu za vprašanjem zakonitega obnašanja in moralnega odnosa je vprašanje odgovornosti. Na tem področju moramo storiti korenit preobrat, k čemur pozivajo tudi sklepi trinajste seje CK ZKJ. Odgovornost mora dobiti najkonkretnije oblike, kajti sicer se lahko v nasprotnem primeru zgodi, da jo bo birokracija odnesla brez praske... Menim, da si niti najbolj humane revolucije ne morejo privoščiti razkošja, da bi bile humane do posameznikov na škodo večine, pri čemer bi ogrožale lastne interese...«

Čedomir Solarov, predsednik pokrajinskega odbora ZZB NOV Vojvodine: »Razprava o predlogu sklepov trinajste seje CK ZKJ poteka v vseh organizacijah ZK. O problemih, ki jih načenjajo predlogi sklepov, razpravljajo v vseh družbenopolitičnih organizacijah in samoupravnih institucijah naše družbe. Mnoga od teh vprašanj ali skoraj vsa so nenehno navzoča tudi v razpravah v organizacijah ZZB NOV ali pa jih borci sprožajo v drugih organizacijah in samoupravnih organih.

V organizacijah ZZB NOV najpogosteje sprožajo vprašanja, navajajo probleme in pojave, ki so pomembni za ohranjanje osnovnih izročil NOB in socialistične revolucije oziroma so v oporeki s cilji naše

revolucije in našega nadaljnjega samoupravnega razvoja. Prav tako pa se pojavljajo vprašanja, ki jih postavljajo tudi v vseh drugih organizacijah: o odgovornosti, o zlorabah in kraji družbenega premoženja, o bogatstvu brez dela, o ustvarjanju nepravičnih socialnih razlik, o vprašanjih boja proti podkupovanju in korupciji, o nezakonitem delu, samovolji in drugih vprašanjih, ki zavirajo uresničevanje ekonomske stabilizacije...«

... Razprave so odprte, precej kritične in samokritične, čeprav bi dejal, da so kritični glasovi izrazitejši...«

... Zlasti je treba poudariti, da je v javni razpravi najpogostejše omenjeno vprašanje enotnosti, predvsem v zvezi komunistov v celoti in še posebej v njenem vodstvu. Prav tako so najpogostejše in najmočnejše izražene zahteve po ustvarjanju idejne in akcijske enotnosti v vsakdanji praksi...«

Ob tem ko skušamo redno spremljati razpravo o predlogu sklepov trinajste seje CK ZKJ v slovenskih borčevskih organizacijah, skušamo skozi izposojene vrstice našim bralcem pokazati tudi, kako to delajo v drugih jugoslovanskih republikah. Tokrat smo si tako izposodili besede vojvodinskega borčevskega predstavnika in borčevskega delegata iz Makedonije v glasilu ZZB NOV Jugoslavije Četrti jul.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ljubljana - Artilerci so se sestali v domu JLA

Borci in borce Skupnosti Prve slovenske artilerske brigade so se sestali pred nedavnim na rednem občnem zboru v ljubljanskem domu JLA.

Ugotavljali so, da je bilo štiriletno obdobje delovanja uspešno predvsem v smislu razvijanja tradicij NOB. Njihovo delo je bilo predvsem usmerjeno k zbiranju in pripravi originalnih fotografij iz bojev topničarjev pri napadih z artilerijo na utrjene domobranske in nemške postojanke.

Brigada je štela več kot petsto borcev in bork in je imela od italijanske kapitulacije več kot enajst topov.

Na občnem zboru je nekdanji komandant brigade in sedanjí predsednik odbora Miha Mišič poročal, da je »v stroju« še 398 borcev in bork Prve artilerske brigade; več kot osemdeset odstotkov jih je starih med šestdesetim in sedemdesetim, le osem odstotkov je mlajših, nekaj pa jih je starih že več kot sedemdeset let. Dvaindevetdeset jih živi na področju Ljubljane, na Dolenjskem in v Beli krajini 171, drugi pa raztreseni po drugih predelih republike in 24 v drugih republikah.

Ob 40-letnici ustanovitve brigade je odbor organiziral letos maja v Ribnici na Dolenjskem proslavo, na kateri so vsi nekdanji borci prejeli priznanja. V Ribnici na Dolenjskem deluje tudi enota Jugoslovanske ljudske armade, ki danes nadaljuje izročila Prve slovenske artilerske brigade. Njihovo sodelovanje z nakladnimi borci je dobro. Prav tako tesno je tudi sodelovanje z osnovno šolo na Prevolah, ki nosi ime te brigade, s pohodno enoto iz Prečne pri Novem mestu...

Petnajstčlanski odbor brigade se je izkazal pri zbiranju zgodovinskega gradiva brigade in zbiranju spominov borcev 1. SAB.

Ugotavljali pa so, da bo morala prihodnja komisija urediti seznam borcev in bork in obdelati izpolnjene anketne liste. Tako bodo lahko na osnovi zbranih podatkov ponovno pregledali, če potekajo pogrebne poslovitve v skladu z dogovorjenim, če je urejeno na področju podelitve priznanj, čestitk jubilarantom in drugo.

Na zboru so izrekli posebno pohvalo Mirku Erženu za aktivno delo in organizacijo letošnje brigadne proslave. Prav tako so izrekli pohvalo predstavniku VP Ribnica, pohodnikom in OŠ Prevole in jim izročili posebne plakete za delo v preteklem obdobju. Pisna priznanja in zlate plakete za izredno prizadevno delo pa so prejeli člani odbora: Stana Kos - Špela, Mirko Eržen, Franc Kastelc, Dušan Martelanc, Ivan Somrak, Franci Žvipelj, Miha Mišič, Vlado Čerpič in nekateri drugi.

Prva SAB se lahko pohvali z monografijo brigade, s

sodelovanjem z mladino, z domicilom v Novem mestu in še čim. V Ljubljani je nanazadnje v naselju Nove Fužine po njihovi brigadi poimenovana tudi ulica in njihovo dejavnost med NOB so predstavili z razstavo izvirnih vojnih fotografij, ki je obiskala več slovenskih mest od Dolenjske prek Ljubljane do Primorske in Štajerske. O slovenskih topničarjih je bilo v obdobju štirih let (ki so ga na zboru obravnavali) zapisanih več prispevkov v TV 15, v širšem obdobju od konca vojne pa je bilo organiziranih več plovov, predvsem vsakih naslednjih pet let od ustanovitve 1. SAB. Njihovo sodelovanje in razvijanje izročil NOB pa ne sega le v šole, ampak je uspešno tudi z delovnimi organizacijami: Pionirjem v Novem mestu, s Krko, z občini Trebnje, Ribnica in Kočevje.

Iz razprave je bilo razbrati, da želijo borci v prihodnje še več pozornosti posvečati zbiranju zgodovinskega gradiva iz NOB za pripravo knjige spominov. Končno so izvolili še nov 23-članski razširjeni odbor in predsednika Borisa Laha, republiškem odboru ZZB NOV Slovenije pa so poslali protestno pismo glede krivične razsodbe v procesu vojnega zločinca Drusckheja v Haidelbergu.

F. Ž.

Nova Gorica - Severnoprimerški kurirji
uspešni v tem letu

Odbor partizanskih kurirjev severne Primorske se je sestel 9. novembra v Novi Gorici in ugotavljal uspešnost svojega delovanja v letu 1984. Člani so menili, da je bilo letos po uspešnosti delovanja rekordno leto. Zlasti so bili aktivni člani odbora posamezniki območij, kjer je bila odkrita vrsta spominskih obeležij. Na širšem območju severne Primorske so tako v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami, občinskimi odbori ZZB NOV, krajevnimi organizacijami in KS odkrili pet pomnikov partizanskim kurirjem, kurirskim karavlam in padlim kurirjem. P-12 v Renčah, P-11 v Ozeljanu, P-24 b Svino pri Kobaridu, P-23 v Zatoľminu ter P-5 a v Budanjah pri Vipavi. Šesto obeležje je bilo odkrito še na Humu pri Vojskem (P-8).

Odbor se ob tej priložnosti zahvaljuje Vojku Možini s Sela in drugim posameznikom, ki so prispevali odboru denarne prispevke za uspešnejše delovanje. Takšna zahvala gre še OO ZZB Nova Gorica ter OO ZZB NOV Tolmin.

Letos so tem kurirjem nekatere krajevne skupnosti podelile tudi svoje domicile. Tako je KS Kambreško podelila domicil kurirski postaji P-25 a, KS Renče kurirski postaji P-12 in KS Ozeljan kurirski postaji P-11.

S tem pa še ni konec povezovanju partizanske preteklosti z današnjo stvarnostjo. Lovski dom v Srednjem pri Kambreškem nosi odslej ime Karavla P-25a Dugar Franca, lovski dom nad Budanjim pri Vipavi pa se imenuje po novem Karavla P-5a.

Letos je okrog 60 kurirjev prejelo priznanje ob jubilejih, prav tako pa tudi krajevne skupnosti, ki so sodelovale pri odkrivanju spominskih obeležij. Aktivnost odbora je opaziti tudi pri prenašanju kurirčeve pošte, kar pomeni hkrati tudi prenašanje partizanskih kurirskih izročil na današnje male kurirje. Letos je šla pošta na pot od spomenika v Trnovem pri Novi Gorici, kjer se je zbrala velika množica ljudi.

A. M. za odbor

Maribor - Živahno delo aktivistov OF

Odbor bivših aktivistov OF bivšega okrožja Maribor je razvil živahno dejavnost na različnih področjih dela. Predsednik tega 23-članskega odbora Vlado Marčinko je poudaril, da imajo poleg sekretariata odbora organizirane tudi okrajne odbore Levi breg, Desni breg, Ptuj, Radlje in Lenart.

V tem odboru in v mariborski bolnišnici je vzkliła pobuda o postavitvi spominske plošče zakoncemu Strauch, ki sta bila zaradi dela za partizane v Gradcu obglavljena. Magister Strauch je namreč delal med vojno v lekarni, mariborske bolnišnice, kjer je pripravil in pošiljal za partizane različna težko dosegljiva zdravila. Imenovali so skupni iniciativni odbor za postavitev pomnika, ki ga vodi direktor bolnišnice Tone Kranjc. Aprila prihodnje leto bodo odkrili ploščo.

Odbor aktivistov pa ima še eno takšno željo; predlagal je namreč, naj bi odkrili spominsko ploščo tudi na pročelju železniške postaje v Renčah, v spomin na množično ustavljanje bežečih sovražnikovih vlakov in razoroževanje okupatorja ob koncu vojne. Znano je namreč, da je takratno akcijo razoroževanja organiziral okrožni odbor, ki ga je vodil Sergej Kraigher, skupaj z nekaterimi aktivisti pa jo je izvedla Mica Falež-Rokova.

Nekdanji mariborski aktivisti bedijo tudi nad nekaterimi že obstoječimi spominskimi obeležji v posameznih krajih, pri čemer se lahko posebno pohvalijo Rušani, med njimi pa eden najbolj aktivnih Maks Gašparič. V tem odboru se sedaj tudi zelo aktivno ukvarjajo z zbiranjem gradiva za monografijo mariborskega okrožja, ki jo bo pripravil Muzej narodne osvoboditve.

Člani tega odbora so bili izredno veseli in počaščeni, ko so letos prejeli na osrednji proslavi Štajerska v borbi prapor mesta Maribor; številni aktivisti pa so za svoje delo prejeli posebne spominske značke.

M. K.

Kljub zmanjšanju sredstev so povečali bojno pripravljenost

Zvezni zbor skupščine Jugoslavije je na seji 21. novembra sprejel osnutek proračuna federacije za prihodnje leto. Ta naj bi znašal 574,14 milijarde dinarjev, vendar bodo ta znesek v proračunski razpravi spremenili. Daleč največ izdatkov gre za JLA, ki izvaja program posodobitve in ki kljub vsem gospodarskim težavam ne sme zmanjšati svoje bojne pripravljenosti. O izdatkih za armado in o njenem varčevanju je posebej govoril zvezni sekretar za ljudsko obrambo admiral flote Branko Mamula.

Med drugim je poudaril, da so lahko samo številčno močne in dobro oborožene, opremljene in pripravljene oborožene sile ter za boj izurjeno in kolikor mogoče pripravljeno celotno ljudstvo skrajno odločno briniti državo, njeno državno celovitost in ustavno ureditev, respektiven dejavnik odvratanja in preprečevanja vseh namenov v zvezi z Jugoslavijo. Branko Mamula je

tudi opozoril, da je srednje-ročni načrt za obdobje 1981-1985 predvideval za potrebe JLA 5,80 odstotka nacionalnega dohodka. Toda ta se je leta 1982 zaradi novih razmer v celotnem gospodarstvu zmanjšal na 5,20, kar je imelo za posledico ustrezno prilagoditev programov izpopolnjevanja in posodabljanja. Toda z izločevanjem v letih 1981 (4,98), 1982 (4,50), 1983 (4,63)

in 1984 (4,13 odstotka) so bili doseženi pomembni rezultati; povečala se je bojna pripravljenost oboroženih sil, izvedli so pomembne organizacijske, materialno-tehnične in kadrovske spremembe, sistem zalednega zavarovanja pa se je izboljšal, ureničen je bil skladnejši razvoj rodov in zvrsti, povečale so se njihove bojne, manevrske, strelne in druge zmožnosti.

Motnje v tokovih družbene reprodukcije, visoka inflacija in nerazvitost domačega trga znatno ovirajo preskrbo JLA z izdelki in storitvami. To še zlasti neugodno vpliva na stroške proizvodnje oborožitve in vojaške opreme, znižuje se resnična vrednost vlaganj v razvojne programe, pa tudi

osebne dohodke in življenjsko raven starešin in civilnih oseb na delu v JLA. Raziskave so pokazale določeno vzročno-posledično povezavo med življenjsko ravnanjem kadra v JLA in zanimanjem mladine za vojaške poklice. Ena izmed analiz je potrdila, da se je v obdobju 1978 do 1983 vrednost osebnih dohodkov pripadnikov JLA znižala za 37,5 odstotka, in je enaka tisti iz leta 1971.

Branko Mamula je tudi dejal, da je večina nalog in oblik porabe v JLA dolgoročnega pomena, zaradi česar jih brez resnejših negativnih posledic ni mogoče spreminjati in bistveno zmanjševati v krajšem obdobju.

Na koncu svojega govora v zveznem zboru je admiral

Mamula dejal: »O predlaganem obsegu sredstev za financiranje JLA v višini 4,82 odstotka nacionalnega dohodka v proračunu federacije za leto 1985 moramo reči, da je minimalen, in da pomeni spodnjo mejo, pod katero se brez nadaljnjega zniževanja programa posodobitve in ogrožanja možnosti za zagotovitev osnovnih potreb rednega dela in življenja ne

bi mogli spustiti. Nujna je tudi poravnava zapadlih finančnih obveznosti do JLA iz letošnjega leta. Predlagana sredstva za financiranje JLA v prihodnjem letu so se v primerjavi z načrtovanim obsegom nalog zmanjšala, zaradi česar si bomo morali prizadevati, da bomo naloge kljub temu izpolnili v zadovoljivem obsegu in kakovosti.«

B. K.

Kako povečati udeležbo?

V prostorih SO Ljubljana Šiška je bila 22. novembra problemska konferenca OK ZRVS te občine.

Delegati so največ pozornosti namenili idejno-političnemu, vojaško-strokovnemu in samostojnemu usposabljanju. Ena od pomembnih nalog OK ZRVS Ljubljana Šiška je prav gotovo doseči čimboljšo udeležbo pri usposabljanju, ker dosedaj prav gotovo ni najboljša.

Prav tako se bo treba dogovoriti kako in kdo bo in kaj storil za boljšo udeležbo. Tu morajo prispevati vsi, od ZK, SZDL, največ pa seveda vodstva v KO RVS ter njihovi člani. Pri analizi ne smejo spregledati tematike pri usposabljanju; ali ustreza članstvu in jih privlači; kvaliteta in metoda predavanja. Ali je predavanje potrebno ohraniti in v kakšni obliki in ali dovolj uporabljamo druge učne pripomočke za popestritev programa.

Potrebno je spremljati navzočnost. Ugotoviti je potrebno, ali so bila npr. vabila pravočasno vročena, ali so bile pripravljene ustrezne dvorane in nenazadnje ali so bile zagotovljene osebe, ki bi skrbale za pregled navzočnosti. Na videz malenkostna zadeva, toda vsekakor omembe vredna.

Po sedanjih evidencijah je veliko število članov ZRVS, ki nimajo nobene zadolžitve oziroma razporeditve. To še posebno velja za KO RVS v mestu, medtem ko za primestne velja povsem drugače.

Program idejnopolitičnega izobraževanja in obrambno-samozaščitnega usposabljanja temelji na zahtevah zasnove in doktrine splošne

ljudske obrambe in družbene samozaščite, določili zakona in splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti SR Slovenije, Zakona o vojaški obveznosti in navodil o usposabljanju v ZRVS Jugoslavije.

In če imamo vse to zapisano in dogovorjeno, so menili, na problemski konferenci, bo treba za organizacijo RVS storiti še kaj več, predvsem pri izobraževanju in kadrovanju.

Poleg splošne tematike, so delegati govorili tudi o splošnih negativnih pojavih, ki spremljajo ne samo naš družbeni razvoj temveč so navzoči tudi drugod po svetu.

... Primeri gospodarskega kriminala, mladoletniškega prestopništva, splošna kriminaliteta, ogrožanje družbene lastnine in še vrsta drugih negativnih pojavov, do katerih rezervni vojaški starešine ne smejo biti ravnodušni. Dopolniti moramo znanja s področja idejnopolitičnega izobraževanja, splošnovojaškega in samozaščitnega usposabljanja, rezervne vojaške starešine pa usposobiti predvsem za: tekoče spremljanje, pravilno razumevanje, analitično ocenjevanje in razlago vojaškopoličnega, varnostnega in gospodarskega položaja v občini, krajevni skupnosti in organizacijah družbenega dela. Na tej osnovi se je potrebno ustrezno organizirati in pripravljati za preprečevanje in odpravljanje izrednih razmer,« je med drugim zapisano v programu idejnopolitičnega izobraževanja in obrambno-zaščitnega usposabljanja RVS občine Ljubljana Šiška za leto 1984/85.

Jože Čurin

Regijski posvet o SLO in DS

Medobčinski svet SZDL za Podravje je organiziral v Mariboru regijski posvet o uresničevanju nalog na področju SLO in DS, na katerem so sodelovali tudi član predsedstva republiške konference SZDL Ivo Zorčič, predsednik sveta za SLO in DS pri predsedstvu republiške konference SZDL Slavko Soršak, predsednik koordinacijskega odbora za usmerjanje mladih v vojaške in obrambne poklice generalmajor Alojz Hren in sekretar sveta za SLO in DS pri predsedstvu republiške konference SZDL Milan Kompare. Na regijskem posvetu so razpravljali o družbeni samozaščiti kot elementu stabilizacije in varnosti ter vsebini nalog v akciji NNNP, o usposabljanju prebivalstva za potrebe SLO in DS, o usmerjanju in pridobivanju mladih za vojaške in obrambne poklice in o dograjevanju varnostnih in obrambnih načrtov organizacij SZDL.

Član predsedstva republiške konference SZDL Ivo Zorčič je med drugim dejal, da smo v naši družbi na najrazličnejših forumih sprejeli vrsto dobrih in uporabnih dokumentov, stališč, smernic in priporočil za delo na

področju SLO in DS, ki jih moramo sedaj čimprej uresničiti v praksi. Na področju SLO in DS so bili doseženi pomembni premiki, vendar z njimi ne moremo biti zadovoljni. Družba je letos in v zadnjih letih vložila ogromno denarja in naporov za izboljšanje požarnovarnostne službe ter posodobila prevozna sredstva in drugo opremo. Zaradi tega pa je še bolj zaskrbljujoče, da v zadnjem letu narašča število požarov, ki povzročajo veliko gmotno škodo. Zaradi tega pa bo treba v prihodnje posvetiti še večjo skrb preventivnemu delovanju in preprečevanju požarov.

Generalmajor Alojz Hren je poudaril, da v Sloveniji še vedno ne moremo biti zadovoljni z usmerjanjem in odločanjem mladih za vojaške in obrambne poklice. Zaradi tega bodo morali v koordinacijskih odborih pri SZDL posvetiti tem problemom vso pozornost in navdušiti mlade in njihove starše za te poklice. Za popularizacijo vojaških in obrambnih poklicev so na voljo razni filmi in druga didaktična sredstva. Vsako leto organizirajo tudi pogovore s kandidati za vojaške šole in njihove starše. Gre tudi za to, da mora-

jo biti mladi čim bolj vsestransko in izčrpno seznanjeni z vojaškimi in obrambnimi poklici, da bi se lažje odločali. Pripravljajo tudi posebno anketo, v kateri bodo poskušali ugotoviti odnos Slovencev do vojaških poklicev. V tej anketi bodo zajeli učence sedmih in osmih razredov osnovnih šol in prvih in četrtih letnikov usmerjenega izobraževanja. Poseben pomen imajo v tej akciji tudi obrambni krožki po šolah. Tudi obrambne dneve v ozdih in KS bi morali izrabiti za seznanjanje mladih z vojaškimi in obrambnimi poklici.

Predsednik sveta za SLO in DS pri predsedstvu republiške konference SZDL Slavko Soršak je tudi ugotavljal, da je stanje pri pridobivanju mladih za vojaške in obrambne poklice zaskrbljujoče. Analizirati bo potrebno tudi vzroke, zakaj se Slovenci v večjem številu ne odločajo za te poklice.

Na posvetu so spregovorili tudi o problemih mentorstva za SLO in DS in ugotovili, da to vprašanje v posameznih šolah ni najbolje rešeno.

V nekaterih šolah so se odločili, da bodo ženske mentorice za SLO in DS. To

ni nič slabega, če so ustrezno usposobljene za to delo. Žal pa to vedno ni tako. Takšna odločitev je še bolj vprašljiva, če so v šolskem kolektivu učitelji, ki so rezervni vojaški starešine in so za delo na področju SLO in DS tudi strokovno usposobljeni. Mentorjem bo treba dati tudi večjo družbeno veljavo in jim ustvariti možnosti za njihovo nemoteno delo.

Predsednica MS SZDL za Podravje Marica Fajt je poudarila, da je SZDL odgovorna tudi za delo na področju SLO in DS. Doslej so v organizacijah SZDL opravili pomembno delo na tem področju. Med drugim so koordinacijski odbori razvili živahno dejavnost pri dograjevanju obrambnih in varnostnih načrtov v organizacijah SZDL ter na področju podružbljanja te dejavnosti. Z doseženim pa seveda še niso zadovoljni. Zaradi tega bo SZDL tudi v prihodnje podpirala akcije za usmrjanje in pridobivanje mladih v vojaške in obrambne poklice, razne preventivne akcije na področju prometa in požarne varnosti in druge dejavnosti ki bodo prispevale k še boljši usposobljenosti vseh ljudi za delo v organih SLO in DS.

M. Kos

Poglej me, vojak sem!

Te naslovne besede smo zapisali na slovesnosti v vojašnici Borisa Kidriča v Šentvidu pri Ljubljani. Ob mladih vojaki, ki so v novih uniformah čakali slovesni trenutek, se je trlo radovednežev. Bili so to svojci, znanci in prijatelji. Prišli so od vse povesod, da bi bili tudi oni deležni tega zares enkratnega doživljanja.

»Čeprav sem tu šele nekaj tednov, sem že spoznal del vojaškega življenja, kar je seveda nekaj novega za vsakega od nas. Ponosen sem, da bom lahko odslužil teh nekaj mesecev, saj si bom v tem času nabral mnogo izkušenj, ki mi bodo koristile v življenju. Ta občutek pred zaobljubo je zares enkratno, neponovljiv. Priznam, tudi nekoliko vznemirjen sem, saj so tu tudi moji starši!« je hitel pripovedovati Darko Flakus, ekonomist iz Maribora, ko smo ga vprašali, kako se počuti pred slovesno zaobljubo.

Stanko Nikolić, zastavnik: »Moja generacija se je slove-

sno zaobljubila 1956. leta v Zadru. Tudi takrat smo se

Darko Flakus

Stanko Nikolić

postrojili, kot to delajo vojaški danes, toda okrog nas niso bili prijatelji, starši in znanci, kot je to danes. Zaobljuba je izvenela bolj uradno. Bilo je lepo, toda danes, ko so okrog mladih vojakov tudi starši, je ta slovesnost lepša in pestrejša.

»Bilo je junija 1944. V mestu Kolomna, okrog 120 kilometrov od Moskve. Bil sem borec Prve jugoslovanske brigade, ki je bila usta-

novljena v SSSR. Pred odhodom na jugoslovansko fronto so nas tudi postrojili na določenem kraju in smo se slovesno zaobljubili. Med gosti je bila tudi Jugoslovanska delegacija, med njimi Veljko Vlahović, mislim pa, da je bil tudi general

Valentin Dežman

Terzić. Tudi v vojnih razmerah je bila zaobljuba enkratno doživljanje, ki ga ne bom nikoli pozabil,« se je spominjal Valentin Dežman.

J. Č.

Uspešni akciji

Po vsej naši domovini že potekajo prireditve in tekmovanja ob 22. decembru, dnevu JLA. Tako je tudi občinska konferenca ZRVS Ljubljana Center pripravila tekmovanje v streljanju z vojaško pištolo.

V začetku je bilo tekmovanje, ki ga pripravljajo že nekaj let, namenjeno ekipam iz krajevnih organizacij ZRVS, zdaj pa se vanj vključujejo tudi strelci iz družbenopolitičnih organizacij, društev in združenega dela. Letošnjega tekmovanja se je udeležilo 29 tričlanskih ekip, od katerih jih je bilo osem iz KK ZRVS, enainvajset pa iz drugih organizacij in društev. Pri ekipah KK ZRVS je bila najboljša ekipa Kolodvora, pred Taborom in Gradiščem I. Med drugimi ekipami pa je zmagala Strelska družina Golovec I. pred Upravo milice in MK ZRVS Ljubljana.

Med posamezniki iz KK ZRVS je bil najboljši Dago Peršl (Kolodvor), pred Miranom Pircem (Gradišče) in Vladimirom Verhkom (Stara Ljubljana). Med drugimi posamezniki je zmagal Primož Kramar (Uprava milice), pred Romanom Sinkovcem (SD Golovec), tretji pa je bil Marko Malik (LB-stanovanjsko-komunalna banka).

Občinska konferenca ZRVS Ljubljana, Center je za svoje člane pripravila ob pomoči starešin iz vojašnice Bratstvo in enotnost tehnični zbor. Pred ogledom orožja in drugih sredstev protizračne obrambe so rezervni starešinam predstavili razvoj sodobnih sredstev za boj proti letalom. Ob koncu ogleda so si rezervni vojaški starešine ogledali tudi vajo, kako uporabiti orožje ob naletu letala. Ta vaja je bila za vse zbrane, še posebej pa za člane obrambnih krožkov iz osnovnih šol Prežihov Voranc, dr. Jože Potrč in Majde Vrhovnik nadvse zanimiva.

I. H.

Srečanje jurišnikov Petnajste

V Domu Maksa Perca v Ljubljani so se 24. novembra srečali na nevsakdanjem zboru nekdanji borci jurišnega bataljona 15. udarne divizije. Srečanja jurišnikov so bila bolj poredka, na slednjem pa je bilo več kot dovolj priložnosti, da ob 40-letnici ustanovitve jurišnega bataljona spregovorijo o bojni poti med NOV ter delu odbora. Podelili so tudi spominske znake vsem še živečim borcem jurišnega bataljona.

Nekaj dni pred srečanjem so v Stavčji vasi na Dolenjskem obnovili spominsko obeležje, ki je bilo doslej precej zanemarjeno. Na tem kraju je bil pred 40 leti ustanovljen jurišni bataljon. Na-

Edo Medved

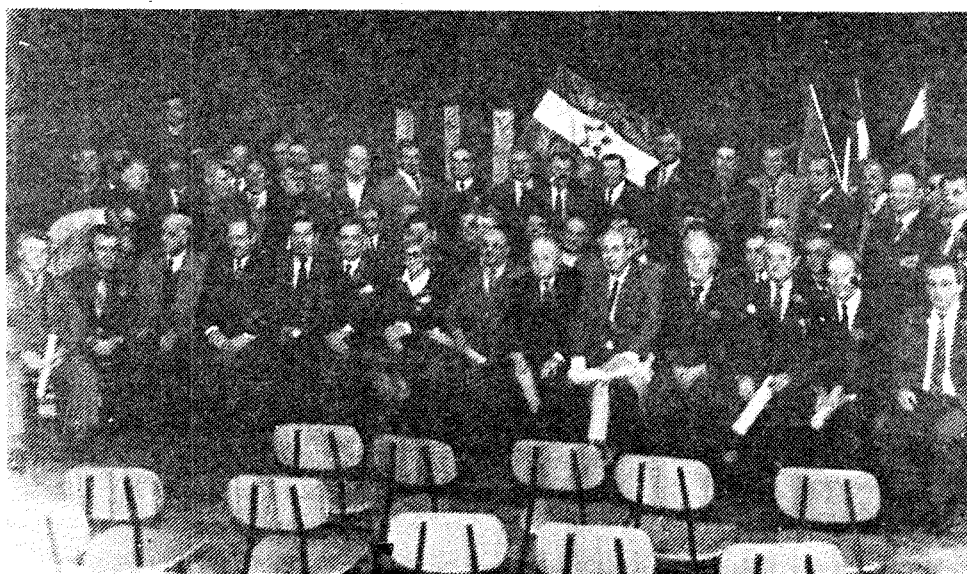
orožje, ki smo ga nato čistili. To je trajalo gotovo več kot teden dni. Šele nato so prišli borci iz Gubčeve brigade, iz Dvanajste, šele potem iz Petnajste. Zbralo se nas je približno 28 borcev. To je bila takrat najprej četa. V tej četi je bil Mile Pavlin politični delegat ali komisar čete.

Datum ustanovitve 1. decembra 1944 je zame težko sprejemljiv. Dokument je sicer v arhivu, toda ta dokument je bil izstavljen pozneje, šele takrat, ko je bataljon že obstajal. Zame je 24. decembra najbolj zanesljiv datum oziroma najbližji pravemu datumu ustanovitve jurišnega bataljona.

rišnega bataljona, ki tudi tokrat niso pozabili name in so me povabili na to srečanje. Kakor sem vesela za podeljeni spominski znak, sem enako vesela tega srečanja, soborcev in življenja, v katerem sem še vedno rada aktivna.

Ivan Šeme je prišel iz Maribora. »V jurišni bataljon sem prišel iz Cankarjeve brigade. Prevzel sem nalogo komisarja 2. čete. Dobro se spominjam mnogih akcij, zlasti boja na Rdečem kamnu pri Sempetru, kjer smo izgubili komandanta bataljona. Po vojni sem bil podoficir v JLA. Po akademiji sem opravljal vrsto funkcij. Sedaj sem že v pokoju, a še vedno sem aktiven.

Ciril Vidmar iz Šentjanža na Dolenjskem: »V jurišni bataljon sem prišel takoj po ustanovitvi. Najprej sem bil komandir 2. čete, nato namestnik komandanta bataljona vse do konca. Najbolj se spominjam žalostnega dogodka leta 1944 v Žužemberku. Takrat so tamkajšnje bolnišnico napadli ustaši in vse ranjence poklali. Meni se je s skrivanjem uspelo le nekako rešiti. Ves čas me je spremljala smola. Kot prostovoljec sem se sprva vključil v Tomšičevo brigado, kjer sem bil ranjen, tako je bilo tudi v Gubčevi, ko

Udeleženci srečanja borcev jurišnega bataljona 15. divizije

sem bil spet ranjen. Končno sem se vključil v jurišni bataljon. Čeprav sem prestal marsikaj hudega, bi v jurišni bataljon šel še enkrat, če bi bilo potrebno!«

Šestdesetletni Edo Medved iz Ljubljane je svoje spomine strnil takole: »V jurišni bataljon sem prišel dobro dva meseca pred koncem vojne za pomočnika komisarja bataljona. Udeležil sem se nekaj bojev po Suhi krajini za Kočevje, potem pa odkorakal proti Ljubljani, kjer pa se jurišni bataljon ni več udeleževal bojev, ker ga je štab divizije nekako hra-

nil za poznejše odgovorne naloge.«

Gojko Bordon, 60-letni nekdanji jurišnik, je prišel na srečanje iz Doline Matonja pri Trstu: »Tudi jaz sem bil v bataljonu od samega začetka. Spominjam se akcije na Vinkovem vrhu, ko smo prišli za hrbet sovražniku, pa tudi drugih akcij. Presenečen sem, da so me tovariši, nekdanji soborci, povabili na to srečanje.«

Viktor Šimnovec iz Ljubljane je najbrž med najmlajšimi udeleženci jurišnega bataljona. Šele let mu je bilo, ko je stopil v borčevske

vrste. Vsa njegova družina je sodelovala v NOB, on sam pa je začel kot aktivist na terenu. Krimski odred, Serčerjeva brigada, Zapadnodolenjski odred, 9. kočevska brigada, štab 7. korpusa, glavni štab, nato spet v štab 7. korpusa in v jurišni bataljon 15. divizije. Tako je končal naš pogovor: »Spominjam se komandanta Serčerjeve brigade Stjenke, ko je ob enaki priložnosti povedal: Samo po tiste partijske morale in discipline bi morali imeti pred očmi, pa ne bi potrebovali nikakršnih reform.«

Jože Čurin

Milan Loštrk

»Nima smisla iskati krivce, delati je treba!«

Lističi s protirežimsko vsebino so se vrtinčili pred Hribernikovo tekstilno tovarno pri Ljubljani. Fantje, ki so jih metali v veter, so pozabili nase, zdaj so mislili le še na krivice, ki jih je trpelo delavstvo. To so čutili tudi na svoji koži. Toda delat to, kar se je dogajalo tistega dne leta 1933, ni bilo tako preprosto, predvsem pa je bilo povezano z veliko odgovornostjo.

Medved, Loštrk, Novak, Arih, Bolgar Zajkov se kajpak niso kaj prida vpraševali, kaj bi se utegnili zgoditi, niti ne, kaj pomenijo členi 1., 2. in 3. Zakona o zaščiti države.

Kaj kmalu so se seznanili z njino vsebino.

Tudi Milan Loštrk, suhi ozkočelni mladenič visokega čela, ne miren ne razborit čevljarjev sin iz Žirov na Gorenjskem, ki se je prišel v Ljubljano učiti poklica.

Čevljar Loštrk je imel tri otroke in čeprav družinica ni bila velika, so vendarle kaj slabo koračili skozi življenje. Bilo je za kruh in sol, za sladkor in še kaj malega. Takšnih, kot so bili Loštrkovi, je bilo tistikrat med Sotlo in Karavankami, morjem in prekmurskimi ravninami več kot preveč. Grizli so se od jeze, štrajkali in gladovali, kleli in besneli. Leta 1929 je v čevljarstvu nastopila kriza in Milan se je šel v Žiri učiti mizarstva. Izučil se je v Šentvidu nad Ljubljano, trosil letake, se srečal z zapori... prvič v življenju s samico. S pretepanjem in zaničevanjem. Na Miklošičevi cesti so bili radovedni: kdo jim je dal letake, kam sodijo, s kom so povezani. Milan je bil tiho kot grob. Kot da je dve klastre pod zemljo. Bili so – oproščeni.

Kar je Milan dosegel pri oblasteh, ni pri moštrah. Bil je na cesti. Klerikalec za takšne, kakršen je bil Loštrk, ni imel ne smisla ne volje ne časa. Bili so – drugorazredni ljudje.

Gorenjec je pripotoval na Štajersko, v Šoštanj, se zaposlil in bil vesel sam sebe in svoje gotovosti – ej, službe – tja do 1935. leta, ko se je

znova znašel na cesti. Šel je domov, se začasno le nekako zaposlil, v žepu pa je že imel poziv za služenje vojaškega roka.

Sušak. Stari gréhi se ne odpuščajo. Vojak Loštrk je premeščen v kazenski bataljon v Delnice. Sovražnik države, sumljiv, sojen po Zakonu o zaščiti države. Skoraj eno leto mu je bril okoli ušes oster veter Delnic.

Vse mine. Vrnili se je. Leta 1938 je pri Čibeju, mizarju v Spodnji Počehovi pri Mariboru dobil delo. Končno. A glej, hudiča: Čibej je propadel. Loštrk, tedaj štiriindvajsetletni mladenič izrazitih potez, je znova spravljal stvari v malho in krenil proti Veliki Nedelji... proti Ormožu.

Mizar in proletarskega očeta, žirovskega čevljarja sin, ki je že zelo zgodaj okušal razlike med ljudmi škofjeloškega hribovja, ni tipal predse, ne rogovilil naokrog, kar naravnost je šel. Delal je v društvu kmečkih fantov in deklet, se izobraževal, naredil tečaj na železnici, za prometno službo.

Državnozbornske volitve, leto 1938. Tisti z Miklošičeve in tisti, ki brez njih ne bi mogli, niti najmanj niso želeli, da bi mladi Loštrk bil ob volitvah na svobodi, četudi ni bil razgrajen in burja. Iskali so ga, vendar se je Milan pravi čas skril pri prijatelju, uglednem človeku.

Minilo je. Leto pozneje je dobil službo pri železnici, na ljubljanskem glavnem kolodvoru, stike s komunisti, Celarjem, Bekom, progovnimi delavci in železniškimi uslužbenci, agitiral pri volitvah za Mačka, z njim so bili namreč tudi komunisti, in bil dve leti pred vojno sprejet v KPS.

Tistikrat je kar precej nadomeščal. Na progi Ljubljana – Rakovnik, Šmarje, Kočevje. Opravljal je različne naloge. V Kočevju recimo, so bili uslužbenci na postaji zagrizeni nemčurji. Milan je prevzel telegraf in potniško blagajno. Vsaka informacija je bila koristna in zanimiva.

V Evropi je začelo vreti. Nič novega za še ne tridesetletnega Loštrka. Marca 1942 so ga predstavili v Črnomelj. Povezal se je s partijsko organizacijo, z 2. belokrajnim bataljonom, za katerega je zbiral pomembne podatke in hkrati organiziral obveščevalno službo. Takšna je bila želja – in zahteva železniškega komiteja KPS Novo mesto. Loštrk je hodil na sestanke štaba bataljona v Suhor in Metliko vse dokler...

Pater Norbert je bil bataljonskim ljudem znan človek, zaupali so mu, verjeli, da je njihov, a pater Norbert se je spremenil. Bataljon se je izmuznil, ne pa Loštrk. Avgusta 1942 je bil po zaslugi spreobrnjenega kutarja ujet in odpeljan v ljubljanske zapore in nato v Gonars. Po pobegu Kraigherja in tovarišev so ga preselili v Renicci. Skupaj z Lojzetom

Bukovcem, Jožetom Petričem in drugimi je delal v taboriščem komiteju KPS, ob kapitulaciji Italije pa so imeli že vse pripravljeno: podrli so ograjo in odšli v – svobodne gozdove.

Tako se je končno znašel prvič blizu doma, v Kobaridu in naposled nad Idrijo, kjer je bil nekaj časa inštruktor v 2. bataljonu idrijskega odreda.

Spremembe so se naglo vrstile. V še nenapisanem življenjepisu bo pisalo: sekretar rajonskega komiteja KPS za Žiri: december 1943 sekretar OF škofjeloškega okrožja in član okrajnega komiteja KPS: januar 1944, partijska šola; znova decembra 1944 sekretar okrožnega komiteja KPS za škofjeloško okrožje, konec januarja 1945 politični komisar Jese-niško-bohinjskega odreda. Konec vojne.

Po umiku naših enot s Koroške so Milana Loštrka, mladeniča, ki je brez strahu stresal iz žepov letake, imenovali za pomočnika političnega komisarja 3. brigade KNOJ v Mariboru. Od tod se je preselil v takratno cono B na inšpektorat za železnice, bil vmes sekretar kranjskih komunistov, dokler ga ni 1953. leta pot pripeljala v Celje, kjer je bil vse do upokojitve direktor zavoda za socialno zavarovanje, in kjer živi še danes.

Pet let je bil republiški, pet zvezni poslanec, delaven je še danes. »Ni je stvari, ki bi jo odklonil,« trdi žena, Milan Loštrk maje z glavo, tolikšna pozornost ga bega. Ni dolgo, kar je slavil sedemdesetletnico. Spomnili so se ga premnogi, nekateri pozabili. Človek ne sme vsega vzeti za zlo. Razumeti, to da.

»Res sem rad delal. Zdaj sem bolan. A berem v Delu da delamo takole tri ure in tri minute povprečno v delovnem času. Namesto, da bi delali, namišljeno iščemo krivce za nastali položaj. Prepričamo se, namesto da bi dosegli enotnost. Predvsem v ZK. To je prvi pogoj. Brez idejnopolitične enotnosti ne dosežeš ničesar. Ta naša politika je čestokrat prav okorna, nedaljnovidna, nedoročena, prepočasi se odziva na probleme, včasih pa je prehrupna...«

Milenko Strašek

Ivanka Smrzlič-Ljuba

tančen datum ustanovitve ni nikjer zapisan. V knjigi Petnajsta Mileta Pavlina so sicer zapisani prvi dnevi decembra leta 1944, toda Lojze Papič in še nekateri iz odbora zatrjujejo, da je bilo to vsaj deset dni prej, torej 24. november naj bi bil bližje resnici.

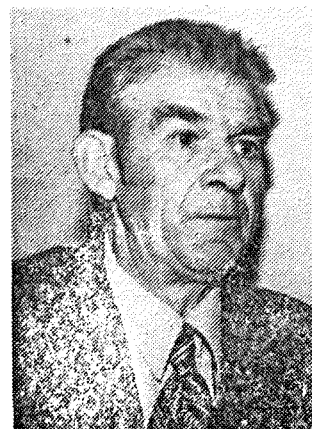
Dokumenti o ustanovitvi, ki so na voljo v centralnem arhivu SR Slovenije, sicer potrjujejo datum ustanovitve 1. december 1944. Lojze Papič, predsednik odbora borcev jurišnega bataljona,

Ivan Šeme

pa pripoveduje takole: »Datum 1. december ni natančen.

Upoštevati moramo, da vsi borci jurišnega bataljona, pa četudi bi bil ta datum pravilen, niso prišli na ta dan v Stavčjo vas. Prišli smo iz Cankarjeve brigade, med prvimi nas je prišlo deset pod vodstvom poročnika Franca Krajs-Karota. Ko smo prišli v Stavčjo vas, smo se zglasili v intendaturi 15. divizije. Prevzeli smo

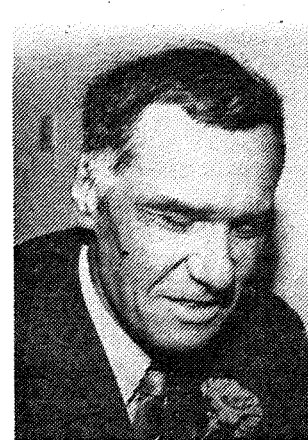
Ciril Vidmar

Gojko Bordon

Ob datumu ustanovitve jurišnega bataljona 15. divizije so se spletale polemike še o marsičem. Tako o prvem ustanovnem odboru borcev jurišnikov, o bojni morali borcev, ki so prišli iz Pomurja oziroma Ljutomera in Prekmurja.

Tokratnega srečanja so se udeležili tudi pomembni družbenopolitični delavci, med njimi predsednik SO Ljubljana Center Albin Vengust, ki ima precej zaslug, da je odbor borcev jurišnega

Viktor Šimnovec

odbora ponovno zaživel, predstavniki borčevskih organizacij skoraj iz vse Slovenije in tudi iz zamejstva. Z nekaterimi smo se pogovarjali:

Ivanka Smrzlič-Ljuba je prišla z Reke. V jurišni bataljon je prišla kmalu po njegovi ustanovitvi. Sprva je delala kot bolničarka. Kar trikrat je bila odlikovana, prejela je tudi vrsto družbenih priznanj in ves čas je aktivna. »Zahvaljujem se vsem soborcem, zlasti odboru ju-

Tudi letos so zaslužnim delovnim organizacijam, umetnikom in znanstvenikom podelili nagrade Avnoja:

Ustvarjalnost in znanje

Poleg delovnih organizacij MŠC Maršal Tito iz Splita, Inštituta Boris Kidrič iz Vinice, DO 14. november iz Kruševca, ljubljanskega Litostroja, Kosovke v Prištini, stoletnega kombinata v Belišću, Unisa iz Sarajeva, Jugooceanije iz Kotora in Otekse iz Ohrida so prejeli avnojske nagrade za svoj velik prispevek na posameznih področjih udejstvovanja v naši družbi tudi: književnik in publicist **Oto Bihalji-Merin**, akademik-gradbenik iz BiH **Julije Hahamović**, beograjski skladatelj **Mihovil Logar**, slikar in grafik

Ivan Potrč

Milivoje Nikolajević, profesor **dr. Ervin Nonveiller** – tudi gradbenik, **dr. Vladimir Pantić** – strokovnjak s področja veterine, **Ivan Potrč** – pripovednik drama-

tik in pesnik, **dr. Ljupčo Serafimov** – strokovnjak s področja ortopedije ter **Branislav Šoškić** – profesor in akademik, raziskovalec na področju ekonomije.

Naj tukaj spregovorimo nekaj več kot besedo o slovenskem nagradencu Ivanu Potrču. Rodil se je na novega leta dan 1913. na Ptuj v kmečki družini. Že njegova mladost je povezana s komunistično dejavnostjo in pisanjem; vojna leta so ga najprej pahnila v nemško taborišče, nato pa se je do osvoboditve (od 1943.) bojeval med partizani. Bil je no-

vinar in urednik, v svojem pisateljskem delu pa se uvršča poleg Voranca, Kranjca in Ingoliča med naše pisatelje socialnega realizma. Še pred vojno je izdal povest Sin, po vojni pa po vrsti znane: Kočarji in druge povesti, Na kmetih, Zločin, Srečanje, izbor novel Nesmilečno življenje, novele Onkraj zarje... Še v partizanskem času je napisal (in je tudi izšla) pravljico o Vanču (za otroke). Najbolj znane pa so njegove novele in roman Na kmetih.

Še petinštiridesetega je izšla njegova dramska eno-

dejanka Izdajalec, sedemindesetega pa znana Kreflova kmetija, nato čez dve leti Lacko in Krefli, pa še tri leta kasneje Krefli... Njegova humanistična interpretacija življenja na kmetih, pra-

vi obrazložitev ob avnojski nagradi, je pomemben prispevek slovenski literaturi. V njej se zrcali resnična moč strasti, zlasti dragocen pa je njegov živi in avtentični, lokalno obarvani jezik.

Zarodki stalne razstave v sevniskem gradu:

»Sevnica skozi čas«

Ob nedavnem občinskem prazniku Sevnice so na tamkajšnjem srednjeveškem gradu, ki dominira nad mestom (skupaj s svojo znamenito Lutrsko kletjo), odprli razstavo pod naslovom Sevnica skozi čas, ki zajema za zdaj obdobje med obema vojnama in čas narodnoosvobodilnega boja. Načrtujejo nadaljevanje dela za predstavitev tudi drugih obdobjih zgodovine kraja z okolico, da bi tako dosegli popolnejšo podobo zgodovine sevniske občine.

Leta 1981 sta krajevna skupnost in koordinacijski odbor pri tamkajšnji SZDL začela z akcijo za postavitev stalne razstave o zgodovini, delavskem gibanju in splošnem razvoju kraja. Tako je sedanja postavitev (in prihodnja) zasnovana kot oddelek Posavskega muzeja v Brežicah.

Zlasti razveseljuje, kot nam je povedal ravnatelj MLRS v Ljubljani Stane Mrvič, (sicer sevniški do-

sko gibanje med obema vojnama (s predstavitev prebujenega življenja in industrije v trgu oziroma mestu ter z izrazitim zao-stalim, kočarskim in baidarskim podežljem).

V razvoju delavskega gibanja in dejavnosti komunistične partije sta bila pomembna predvsem Sevnica in rudarski Krmelj, kjer je bila ustanovljena prva partijska celica že leta 1920.

V drugem delu, ki prikazuje obdobje NOB, razgrinja razstava krajevno specifično, saj je bilo v začetku vojne današnje sevniško ozemlje razdeljeno med dve okupatorski državi: med tretji rajh in Italijo, tja so bili v prazne (razseljene) domove naseljeni Kočevarji, tam teče Sava, ki je bila težka (in močno zavarovana) ovira partizanskim prehodom na Štajersko in tam so nenazadnje izšli iz naroda in se tam bojevali narodni heroji in junaki, kakršni so bili Tončka Čečeva, Maks Ster-

Program dela Sveta za tradicije pri RO ZZB NOV Slovenije

Delo po komisijah

Kakor že vrsto let je tudi program dela Sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije za leto 1985 načrtovan za delo po komisijah: likovni, glasbeni, založniški, tisti za spremljanje sredstev javnega obveščanja in za literaturo. Na svoji zadnji seji je svet sprejel predlog programa dela, pri čemer je še dodal, da bo opravljal posamezne naloge s področja tradicij v koordinaciji s takšnim svetom, ki deluje pri predsedstvu RK SZDL.

Likovna umetnost

Poročilo o izvedbi razstave likovnih del na temo NOB in revolucije ob 40-letnici osvoboditve maja 1985. Nadaljevanje izdajanja partizanske grafike. Priprava pregleda likovnih del s tematiko NOB in revolucije. Končna likovna obdelava narodnih herojev.

Glasbena umetnost

Priprava pregleda glasbenih del na temo NOB in revolucije. Sodelovanje pri festivalu Revolucija in glasba. Sodelovanje pri glasbenem delu festivala Kurirček.

Nadaljevanje izdajanja žepnih monografij partizanskih skladateljev.

Sredstva javnega obveščanja

Priprava monografij partizanskega novinarstva. Razgovor s člani časopisnih svetov in RTV o problematiki predstavljanja tradicij in NOB in revolucije v sredstvih javnega obveščanja.

Založništvo

Programi založb, revij in časopisov, ki jih je ustanovil ali je soustanovitelj RO ZZB NOV Slovenije (Partizanska knjiga, Založba Borec, revija Borec, TV-15 Naš tovariš, Kurirček, Naša obramba).

Sofinanciranje dejavnosti RO ZZB NOV Slovenije na področju ohranjanja in razvijanja tradicij NOB.

Informacije o pripravah za novo stavbo Muzeja ljudske revolucije Slovenije.

Program RTV za leto 1985.

Sistematično spremljanje dnevno-informativnega tiska, revij, literarnih del in RTV s poudarkom na problematiki vrednot NOB in revolucije.

Problematika vzgoje in izobraževanja v osnovnih, srednjih in visokih šolah glede na prenašanje vrednot NOB in revolucije.

Jubilej pesnice NOB

Marička Žnidaršič

Malo je slovenskih pesnic, ki bi bile tako kot Marička Žnidaršič (rojena 16. novembra 1914 v Starem trgu pri Ložu) povezane s svojim ljudstvom in rodno pokrajino. Oče ji je padel v prvi svetovni vojni že dva meseca pred njenim rojstvom in vse življenje jo je spremljala silna želja po očetu. Ni čudno, da je bila njena prva pesem, ki jo je oblikovala njena otroška roka, namenjena prav njemu. Kot pesnico sta jo pred vojno odkrila, ko ji ni bilo dano, da bi se do kraja izobrazila (končala je le nižjo srednjo šolo), Ivan Campa in Bogomir Magajna.

V narodnoosvobodilni vojni je bila takoj spočetka odločno na strani Osvobodilne fronte. Bila je na strani okupirane Notranjske in njenih ljudi, ki so se uprli tujim zavojevalcem. Neposredno je spoznala življenje na zasadenem ozemlju in ob rastočem partizanstvu ogroženost krajev, kjer se partizani niso stalno zadrževali. V preroški slutnji je pričakovala Campovo smrt in mu posvetila pesem Temna slutnja. Okusila je italijansko ječo in iz nje pošiljala domov spodbudne pozdrave. Čutila je z živimi in mrtvimi prijatelji in sanjala o prihajajoči svobodi. Tudi splošne teme v njeni poeziji se vraščajo v domačo pokrajino, ki pozneje prevlada kot intimno okolje njenih pesmi. Tudi v pesniški zbirki,

ki jo je izdala ob svoji petdesetletnici je ohranila zvestobo svojim vojnim pesmim, ki jih je postavila na začetek zbirke. (V. Smolej).

Zanjo kot pesnico so značilne pokrajinska, intimna in vojna tematika ob izraziti navezanosti na tradicionalne oblike in romantično izročilo. (E. Cesar).

V dveh pesniških ciklih, v partizanskem in ljubezenskem je izrazila vero v človečanstvo, vero v zmago človeka nad zverjo in vero v zmago dobrote in lepote. V njeni pesniški govorici se prepaja želja po skladnosti skupnostnega in osebnega, vendar tudi prizadevanje, da se upre zlaganosti, surovosti in barbarstvu. Njeno prvo motiviko v pesmih sestavlja idilika domače pokrajine s trdim kmečkim delom in s pretakanjem človeških usod in življenja z veseljem in žalostjo, s porajanjem življenja in njegovim umiranjem, z ljubeznijo in sovraštvom, z delom in smrtjo.

Ta njen pesniški svet zadene ob trdoto nove resničnosti: vojne in smrti. Pesnico prevzamejo nova spoznanja o razrušenih razmerjih med ljudmi, o grozi časa, o potrebi iskanja novih poti. Čustvena lirčnost se umakne epski opisnosti. Trajno veljavo daje pesničini besedi, ki ohranja vso klenost klasične slovenske vsebinsko bogate zvočnosti, povezanost s postavami domačih tal, v njenih besedah zveni

življenjski optimizem, vztrajanje pri življenju, odpor proti vsemu zlemu, želja po dobroti. (S. Janež).

V zbirki Pesmi izpod Snežnika je pesnica ubrano povezala oba pola svojega dotedanjega pesništva. Občutje niha od trpkosti k vedrini in zdravi življenjski moči. V njenih pesmih je čutili pristno navezanost s svojevrstno notranjsko pokrajino Snežnika, Javornikov in Cerkniškega jezera, ki njeno pesem močno individualizira v tematskem in metaforičnem pogledu. Ljudsko izročilo se v njenih verzih srečuje z impresionističnim in programskim realizmom. V zbirki Človek in zemlja je opazen premik k motivom minevanja in smrti. V knjigi Nalomljena veja se scela usmeri k ljubezni kot najbolj odločujoči vsebini svojega življenja. Njena doživetja nemirno niha med polno slo po življenju in otono osamelostjo. (B. Paternu).

In kaj pravi Marička Žnidaršič sama o svojem pesništvu: »Četudi so me razmere nekako prisilile, da sem se iz Starega trga premaknila v Ljubljano, se je podoba notranjske zemlje tako živo zarisala vame, da se ne bo dala nikdar več izbrisati. Notranjska s svojimi gmajnami in ogradami, s Snežnikom in Cerkniškim jezerom, s skrivnostno Rakovo dolino in v pravljice odeto Slivnico bo živila v meni do konca dni. Notranjska – oaza lepote in miru – h kateri se bo vedno zatekalo utrujen srce...«

O svojih pesmih: »Moje pesmi so nastajale še in še. Rojevale so se iz hrepene-

nja, kovala sta jih okupacija in upor, prišepetavala jih je ljubezen in z njo razočaranje, stkala jih je žalost za prezgodaj umrlo materjo.«

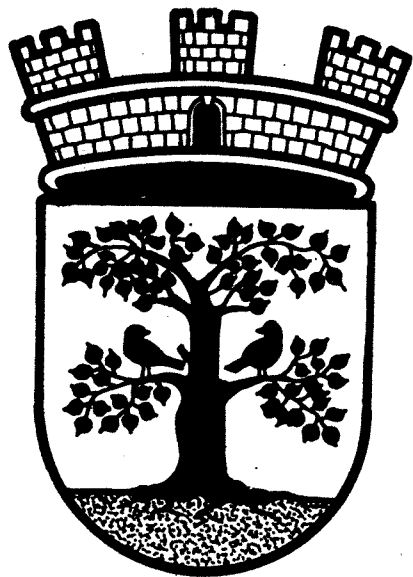
Njene pesniške knjige: PESMI IZPOD SNEŽNIKA (1950), ČLOVEK IN ZEM-LJA (1953), NALOMLJENA VEJA (1957), UGASLA LUC (Izbor 1965) in KO JE PRIHAJAL DAN (1975).

Po sodbi literarne kritike ji teh pet njenih knjig zagotavlja z nekaterimi antologijskimi pesmimi trajno mesto v slovenskem pesništvu. Marička Žnidaršič je bila dolga leta po osvoboditvi novinarka in je v slovenske časnike in revije napisala mnogo pomembnih člankov o Notranjski in spominskih zapisov o Otonu Zupanciču in Francetu Bevku. Pisala je tudi knjižne ocene. Njene pesmi so prevedene v tuje revije: grške, madžarske in nemške, posebna redkost pa je njena zbirka pesmi v novogrščini v prevodu Marjana Tavčarja.

Njena pesniška govorica izžveneva zdaj kot lirski izpoved mladega človeka, ki hrepeni po očetu, ki je padel v prvi svetovni vojni, zdaj kot iskanje osebne sreče pa tudi sreče svojega ljudstva, zdaj kot obtožba okupatorjevih hudodelstev, zdaj kot žalostinka za umrlimi dragimi in zdaj kot slavospev domači zemlji in kmečkemu delu. (S. Janež).

Res je, to je pri Marički Žnidaršič najlepše: zvestoba domači zemlji, domačim ljudem in zvestoba sebi. Na to je lahko ob svojem visokem življenjskem in umetniškem jubileju resnično ponosna.

Dušan Mevlja

mačin in vodja koordinacijskega odbora za postavitev razstave), da so občani, organizacija ZZB NOV in še posebno učenci osnovnih šol s svojimi učitelji prispevali velik delež gradiva za razstavo. Tem so se s prispevki o lastnem razvoju pridružile delovne organizacije. Tako je bilo v treh letih zbrano, odbrano in za predstavitev pripravljeno potrebno gradivo, ki je novo in ne sega prek geografskega okvira sevniske občine, kar pomeni, da se ne ponavlja (s podatki in gradivom iz drugih muzejskih zbirk).

Prvi del razstave predstavlja življenje in delav-

mečki, Marjan Jerin, Slavko Šlander pa tudi Jože Borštnar in drugi. Tam je bilo od 1941. leta močno delo OF na železniški postaji Sevnica, tam v bližini je Bučka, spomin na Čer-ničevo družino...

Skratka, Sevnica je dolgo čakala svojo razstavno predstavitev zgodovinskega pregleda in upati je, da bo sedaj, ko je led prebit in delo dobro zastavljeno, tudi nadaljevanje bolj hitro in uspešno. Pri tem pa mislimo tudi na spomeniško varstveno ureditev sevniskega gradu kot znamenitosti mesta (s freskami in drugim) in ureditev grajskega okolja. B. Ž. J.

Razstava v MIRS

Koroška v pesmi in podobi

Ob odprtju likovne razstave Danice Bem-Gala in Franceta Cegnarja, ki sta se v Muzeju ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani predstavila občinstvu z motiviko koroške kmečke domačije pred dnevi, je nastopil tudi Koroški partizanski pevski zbor iz Celovca, ki s svojo vse bolj ubrano pesmijo nosi z vsakim nastopom med ljudi partizansko in še posebno koroško pesem.

Partizan Boštjan z laterno na zvezo

Z imenom Boštjan je v tem delu Zasavja partizanil Jože Vidmar, po domače Klančarjev Jože iz Slivne (prej Klanec) nad Vačami. V zasavski bataljon Lojzeta Hohkrauta je prišel v gozd Les potem, ko je pobegnil iz celovškega zapora, ki si ga je prislužil s pobegom s prisilnega dela nekje na Nemskem. Če sem pravilno prisluhnil njegovi pripovedi, se je to zgodilo decembra 1942 ali pa se je leto že prevesilo v januar 1943. Vsekakor ga moj spomin ohranja kot enega zgodnjih partizanov Zasavskega bataljona.

V tej enoti sva bila skupaj nekaj mesecev, po vojni pa sva se le redko videvala. Tokratno najino snidenje je bilo na dan letošnjega občinskega praznika občine Zagroje ob Savi. V okviru programa praznovanja je predsednik občinske skupščine priredil tudi sprejem za »malo bolj zgodnje partizane«, ki je minil v zelo prijetnem razpoloženju. Za dobro razpoloženje sem imel jaz še en razlog več, k čemur je pripomogla Boštjanova navzočnost. Da, prav Boštjana, tistega partizana v Zasavskem bataljonu, okrog katerega se je v »prostem času« vedno kaj dogajalo, če le ni bil v akciji, na dolžnosti ali na spanju. Tedaj se je na zanj značilen način ukvarjal z raznimi šalami in potegavčinami, kar je delal na tako izviren način, da ni mogel biti ponovljiv, zaradi česar je ime Boštjan v tej enoti postalo pojem – za sprostitev. Ločeval se je partizanskega življenja in težav, ki jih je s svojo boštjanovsko vedrinjo spreminjal v smeh in dobro voljo. Da ne bi bilo pomote, moram k temu dodati, da nikoli ni bil nergač zoper težko partizansko življenje, še več, naloge je izvrševal izredno odgovorno, nekatere na ta izviren način, da česa takega nikoli ne bomo prebrali v vojaških učbenikih.

Nekega marčevskega dne leta 1943 je bataljon taboril v enem od zasavskih hribov, imenovanem Roviškovec, ki se spogleduje z nekaj deset metrov nižjo Zasavsko goro (prej Sv. gora) v občini Zagorje.

Pred večernim mrakom je komandant Kranjc poklical partizana Boštjana in mu sporočil, da je določen za kurirsko nalogo na zvezo k Štefki v Goro pod Florjanom. Odnese naj bi ji pismo, pri njej pa dobil pošto zanj in še navrgel: »Do polnoči se moraš vrniti, ker se bo bataljon premaknil!« Tako se je glasilo povelje komandanta in Boštjan ga je vzel zelo resno. Puško je moral zamenjati za pištolo, nato pa je brez oklevanja krenil na pot.

Dvajsetletni in visok mladenič je z dolgimi in hitrimi koraki prešel Zasavsko goro in v zelo kratkem času prišel do zaselka Vovše, od koder je nadaljeval pot v smeri Vač. Znočilo se je že tako močno, da ni videl poti niti pedi pred seboj. Začelo ga je skrbeti, ker se je njegova hoja zelo upočasnila, še slabše pa se mu je obetalo v gozdnem delu poti. Nadaljeval je pot, kolikor je pač mogel, obenem pa je premišljal, kaj mu je storiti! Ko se je že približeval naslednjemu zaselku, imenovanem Cvetes, se je domislil. Zglasil se je pri znancu Rudiju Zibertu, ki se je po smrti svoje matere in očima vrnil v svojo rojstno domačijo, blizu katere je približno deset mesecev prej padel predvojni komunist, organizator osvobodilnega gibanja na Litijskem in narodni heroj Lojze Hohkraut. Razložil je stisko zavoljo teme. Rudij ga je razumel in potožil, da nima ničesar primernega. Čez nekaj trenutkov pa je bolj za šalo kot zares pri-

pomnil, da mu lahko da laterno. »Kar daj mi jo«, je brez pomišljanja odgovoril Boštjan in ob slovesu obljubil, da mu jo bo zanesljivo vrnil.

»A, ha«, si je dal duška zadovoljstvu. Nič več ni padal pod cesto ali se zale taval v breg nad njo. Napredoval je hitreje in koraki so bili bolj zanesljivi. Ne da bi se prav zavedal, je z glavne poti stopil na bližnico, po kateri je zaobšel Vače, kjer je bila nemška postojanka. Misel, da bo s pomočjo laterne pravočasno izpolnil nalogo, ki mu jo je naložil komandant, ga je navdajala s takim zadovoljstvom, da ni bil pozoren na dolžino poti, ki jo je že prehodil. Na to ga je opozorila razgibanost terena tik pre križiščem gozdnih poti pod slemško cerkvijo. Prisluhnil je in nadaljeval pot v smeri vasi, katere polja, senožeti in pota prek njih je dobro poznal še iz otroštva.

»Zdaj sem pa spet na konoju«, si je dopovedoval in že začel misliti na zvezo – Štefko, cilj njegove kurirske poti. Ni ga več skrbelo, saj je imel laterno, bližal pa se je domačim livadam, prek katerih ne bo težav, je prepričeval samega sebe. Prej kot si je mislil, je prišel na rob gozda. Stopil je na senožet, naredil po njej nekaj dolgih proti Florjanu naravnanih korakov, ko je za svojim hrbtom slišal gromki, skoraj rjoveči: »Hände hoch!«

»Kot bi trenil, sem zabrisal Rudelnovo laterno proti Švabom in zbežal.« Ker ni sledil povelju izza roba gozda, so Nemci začeli streljati. Ker niso videli, v katero smer je Boštjan tekel, je med streljanjem švisnila v zrak prva in nato še druga raketa, toda bežeči Boštjan je imel že kritje. Bil je še dokaj blizu zase, zato je mislil zelo hitro: čimprej stran od njihove bližine. Tak kot si je prej

želel vsaj malo svetlobe, da bi v temi lahko spodobno hodil, si je ta trenutek želel temo. Pod njeno zaščito se je previdno pobral in odkorakal stran od sovražne zasede proti napol porušnemu skednju, za katerim je imel še bolj zanesljivo kritje proti sovražnim krogam in svetlobi raket.

Jože Vidmar-Boštjan

Priznal si je, da ga je tisti hudičev »Hän...« prestrašil, zaradi česar sta se v njem začeli kopičiti jeza in volja hkrati, da bi se jim na nek način maščeval ali jim vsaj sporočil, da je še živ in nezadet. Pa še nekaj, dokazati jim, da je tudi njih strah. »Ker nisem imel nobene druge možnosti, sem s pištolo dva-

krat ustrelil proti Švabom,« je z nasmeškom pripovedoval. Boštjan in še navrgel: »... Vid, da vidiš, kako so začeli nabijati. Ko sem bil že pri Jezevi domačiji, je še vedno pokalo.«

Konec romantike z laterno na poti: od Roviškovca do Florjana. Toko je menil tudi Boštjan in pripomnil: »Zdaj sem pa tudi brez tiste leščerbe lahko hodil.« Pripovedoval je, kako mu je ta dogodek buril duha. Nevšečnosti hoje po zelo temni noči je popolnoma podredil razmišljanju. Misli so sledile druga drugi s tako naglico, da jih sploh ni mogel povezovati v neko smiselno celoto: »...zakaj me niso Nemci, ko se šel mimo njih, naskočili brez uporabe orožja, ko bi me lahko... so se me morda bali ali pa mislili, da nas je več... dvomili, kdo da sem, ker sem imel laterno, česar pri partizanih doslej menda niso opazili... kaj pa, če so me prepoznali šele potem, ko sem stopil iz gozda ali vsaj domnevali, da bi utegnil biti tisti domačin, pri katerem so pred tremi meseci na domu delali hišno preiskavo, ker sem pobegnil iz zapora in me skritega na parni (skednju) niso našli?« Še bi premišljal, če ne bi opazil obrise hiš. Ugotovil je, da je že v Gori. Poiskal je Gorško domačijo, v kateri je domovala Štefka. Potrkal je in kmalu so se odprla vrata. »Ne vem, kdo mi je odprl. V veži pod stopnicami sem na nekem žeblju dobil pismo za mojega komandanta in na isti prostor dal njegovega ter odšel.«

Ni bilo vprašljivo, po kateri poti se bo vračal. O tem je odločil. Spustil se je v dolino in usmeril svoj marš proti Kanderšam. Ni bil brezskrben. Bolj ko se je bližal naselju Trstu, tudi primeren kraj za zasede, močnejše je premišljal o nevarnosti. Ugotavljal je, kje mu Nemci lahko nastavijo past. Kot domačin je kraj

dobro poznal, zato se mu je previdno približeval in bil s svojim sluhom usmerjen proti kraju, ki je bil za zasede najbolj primeren. In res, kmalu je zaslišal hojo iz smeri Mačkovec. »To ni nihče drug kot Nemci«, je pomislil, »ki so prejšnji položaj, s katerega sem jim ušel, zamenjali z novim, da bi dobili Boštjana.« Ni dvoma, da so Boštjan in Nemci enako ocenjevali taktiko te nočne igre toda v tem primeru je imel Boštjan prednost. »Zdaj sem jaz v zasedi in še brez leščerbe povrh,« je pomislil in nenadoma opazil sicer nekoliko zakinkano svetlobo žepne svetilke prav na kraju, ki ga je imel za najbolj primerne za zasedo.

V primerni oddaljenosti je zaobšel nevaren kraj in varno nadaljeval pot. Toda njegov duh ni dal miru. Nemcev, teh njegovih zvestih zasledovalcev le ni smel zapustiti brez slovesa, si je kar naprej dopovedoval in obenem postajal, da ne bi prešel predaleč. Z nečim jim mora zagost. Pomislil je na pištolo pa na strelivo, s katerim je bilo treba varčevati, obenem pa si je popravil klobuk, ki ga še ni zamenjalo partizansko pokrivalo, na njem pa je imel »gams port« – fantovski izziv. Nenadoma se je obrnil proti Trati in na ves glas zavriskal Nemcem v izziv, da je odmevalo po dolini kanderški in si mislil: partijo te nočne igre je dobil Boštjan. Po tem opravi se je pognal v zasavsko hribovje in se vrnil v tabor še pred polnočjo.

Tako je Boštjan doživljal to resnično zgodbo, ki pa, kot je dejal, ni bila osamljena. Vse pa so mu pomagale kot dragocena izkušnja v nadaljnjih nalogah: rušenju mostov, viaduktov, cest, železniških prog ipd. v Zasavju in na Štajerskem. Konec vojne je dočakal na položaju komandirja minerske čete na lepem Kozjanskem.

Franci Gričar

BOŽA SKOBERNE

TIGR – del Justovega življenja

Mnogi Kranjčani poznajo Justa Godniča s Kidričeve 24 kot prijaznega možakarja, s katerim je prijetno pokramljati. Mnogi vedo tudi za njegovo odporniško življenje, za njegov več kot dvanajstletni boj v organizaciji TIGR, za boj, ki se je nadaljeval v NOB. O sebi kot trgovcu pravi Just, da je »poslednji Mohikanec« – zadnji od operativnega, aktivnega in vodstvenega jedra, ki so ga sestavljali v TIGR-u Danilo Zelen, Albert Rejec, Viktor Bobek, Tone Černač, Just Godnič in Ferdo Kravanja.

Povezanost z organizacijo TIGR pa je tudi del Godničevega življenja, pravzaprav je kar njegovo življenje, od katerega je še danes pri šestinsedemdesetih letih ves prevzet. Preveč je spominov, več kot spominov, kajti mnogi dogodki so v njem tako živi, da še danes ne more preboleti, ker se ni zgodilo tako, kot je bilo zamišljeno, kot na primer načrt o atentatu na Mussolinija ob njegovem obisku v Kobaridu 1938. leta. Najraje bi vse svoje življenje, vse svoje spomine in spomine na sotovariša izbruhal v enem samem hipu, če bi to šlo. In zelo srečen bi bil, če bi se njegov sin lotil urejanja in pisanja njegovih spominov. Morda pa se mu bo, Justu Godniču, ta želja izpolnila!

V našem pogovor o njegovi preteklosti, o njem kot trgovcu, o njegovem boju proti fašizmu za osvoboditev Primorske se je že na samem začetku vrnilo premišljanje, od kod njemu tolikšna svobodoljubnost, tolikšen odpor proti povzročiteljem krivic, proti tlačiteljem, od kod njemu tolikšna revolucionarnost. Kot bi Just želel odkriti, kaj ga je pripeljalo na pot, ki jo je hodil dobro desetletje, pravzaprav celih šestnajst let, če pristejemo še partizanstvo – pot, zaradi katere se je odrekel mirnemu, urejenemu življenju in si družino ustvaril šele v zrelejših letih. Morda je

upornost podedoval po katerem izmed svojih neukročenih in neukrotljivih prednikov, ki je pred stoletji prišel nekod od Senja v Komen na Krasu.

K Justovemu oblikovanju je verjetno svoje prispevala tudi prva svetovna vojna, ki jo je doživljal od svojega približno šestega pa do desetega leta. Še danes mu ni zbledele okrutno boleče spomine na »pržon«, ki ga je doživel kot osemletni otrok. Bilo je nekako sredi prve svetovne vojne in komenska »mularija« si je pač izmišljala igre časa primerne. Na tračnice so polagali naboje, in ko je peljal vlak čeznje, je tako peklenko pokalo... Pa so nekega dne žandarji pograbilili nekaj »mulcev«, med njimi tudi Justa, ki pa tisti dan po naključju ni bil zraven. Z otroki so pozapri tudi očete. Justa, ki je takrat imel kakih osem let, so kmalu izpustili, očeta pa nekaj dni zadržali.

Krivicu Just ni prenašal, naj se je zgodila njemu ali komu drugemu. Krivično se mu je zdelo tudi trdo življenje, ki naj bi ga živel kot pastir. Že res, da bi se ob tem polagoma izučil za peka, vendar pripravljati peko kruha, kuriti peč, nositi drva in malone vso noč skrbeti, da bi se kruh v peči ne zažgal, in po vsej prečuti noči še peljati kruh v Dutovlje, predežen je gna živino na pašo, se mu je zdelo le

malo preveč. Pa je Just nekega jutra kratko in malo prespal skrb za kruh.

Tako se je morda začelo. Ali pa se je začelo, ko je hotel postati čevljar, in je le malo manjkalo, da ni pobil tistega čevljarkega pomočnika, ki ga je negodnega vajenca iz nagajivosti z vso močjo udaril po kolenih, razbolelih od neprestanega nabiranja po kopitu, ki ga je kot čevljarji vajenec dan za dnem naslanjal – na kolena. Vendar je kasneje prav za tega pomočnika prosil pri stricu čevljarju v Trstu, da mu je pomagal dobiti zaposlitev.

Uporni duh se je Justu vse bolj krepil tudi ali pa še najbolj ob razgrajanju fašistov po Trstu in po vaseh na Krasu. »To se mi je uleglo v dušo,« pravi »in v krvi imam upornost do krivice.«

Just se je začel že zgodaj privajati tudi delu, ki ga je kmalu privedlo do odpornišva kot dolgoletne skorajda »poklicne« življenjske poti. V Komnu se je vsaj malo seznanil s časnikom Delo (op. B. S.: v začetku 1920. ga je ustanovil Ivan Regent in ga urejal vse do prepovedi izhajanja 1926. leta), ki ga je dobival njegov mojster. V Trstu, kjer se je kasneje zaposlil, pri stricu čevljarju Alojzu Abramcu, pa se je seznanil z borbema proti fašizmu, s Karlom Ruplom (vrtnarjem v Trstu) in Alojzom Špnagerjem (mizarjem s Proseka) in postal še ne dvajsetleten tudi sam član TIGR-a, katerega cilj je bil osvoboditev Primorske in združitev s Slovenijo, Jugoslavijo. Sicer pa je bil Just v Trstu samo zaposlen, organiziran je bil v Komnu, kjer je bilo v celici šest članov: ob Justu še Franc Godnik (živi v Celju), Alojz Godnič (živi v Mariboru), Danilo Pipan (v Šiški v Ljubljani), Milan Suc, ki je bil v začetku vojske (kasneje je šel v Ameriko in tam umrl), in Justov brat Ignac; temu jedru so se kasneje pridružili še drugi. Sodeloval pa je tudi s somišljeniki iz Lipe in s Proseka. Seveda so se mladi tigrovi lotevali raznih akcij in raznašali so časnike ljudem, ki so jih imeli za narodno zavedne in nasprotno fašizmu. V Lipi se spominja Just, so razobesili slovensko zastavo,

v Škrbini so ob sodelovanju Mirka Kavčiča požgali šolo, iz katere so fašisti pregnali slovenski pouk in vpeljali italijanskega, z njim pa poitalijančevanje slovenskih otrok in vzgojo v fašističnem duhu. Ob prvi obletnici Gortanove usmrtitve, 18. oktobra 1930., je Just oborožen stražil, da sta somišljenika iz trojke, Alojz Godnič in Franc Godnik, varno pisala po raznih poslopih v Komnu, med drugim tudi na karabinjersko kasarno, napis »Slava Gortanu – smrt Mussoliniju«.

Just Godnič se tudi spominja, kako je raznašal različno gradivo namesto Rupla in Špnagerja, ki sta bila že preveč sumljiva. To gradivo je dobival v Trstu pri Ferdinandu Bidovcu v neki trgovini blizu Rusega mosta. Just domneva, da so to gradivo prinašali iz Jugoslavije prek meje Tone Černač, Danilo Zelen in drugi. Nasploh je Just vedel za mnoge akcije, ki so jih opravili trgovci, in pri mnogih je tudi sam sodeloval.

Leta 1930. je bilo na Tržaškem in v okolici veliko aretacij, ki so se po ostrih zasliševanjih in trpinčenju za mnoge končale pred posebnim sodiščem s krutimi obsodbami. Po knjigi doktorja Lava Cermelja Slovenci in Hrvatje pod Italijo naj povzamem, da bi po obtožnici moralo biti pred sodiščem 87 oseb, toda fašistične oblasti so jih ujele 52, drugi so se pravočasno rešili. Obtožnica tako pravi dr. Cermelj, je navajala 99 kaznivih dejanj, in na prvem mestu je bil atentat na uredniške prostore tržaškega fašističnega tiska Il Popolo di Trieste. Na tem procesu sta bila Justova znanca Karel Rupel in Alojz Špnager obsojena, prvi na petnajst, drugi pa na trideset let ječe. Skupno je bilo takrat obsojenih 11 obtožencev na 147 let ječe. Stirje so bili obsojeni na smrt: Ferdinand Bidovec, Franc Marušič, Zvonimir Miloš in Alojz Valenčič; že naslednje jutro so bili ustreljeni na Bazovici.

O Bazovici piše dr. Joža Vilfan v knjigi Dela spomini srečanja kot o prelomnici v zgodovini Primorske. Pravi, da se primorsko ljudstvo ni nikdar sprijaznilo z italijansko okupa-

Kurirske naloge le za najbolj hrabre

Ni znano zakaj, vendar še danes pravijo kmetiji, ki leži na zahodnem vznožju cerovskega griča, Dušan Lahov. Odtod je nekoč odšel Dušan v svet. Šele dobrih osemnajst let mu je bilo, ko so ga z vrstniki mobilizirali v italijansko vojsko. Mladeniče so odpeljali nekam v severno Italijo, kjer so skoraj leto dni pasli uči in lenobo. Kolikokrat se je Dušan v mislih vračal v tiho samotno dolino Birše. Ob kapitulaciji Italije je Dušan s še drugimi fanti zbežal in se vrnil domov. Tu jih je spet dosegla mobilizacija. Tako so postali borci za svobodo. Dušan je kmalu pokazal čudovite lastnosti, in prav zaradi njih ga je njegov komandir tudi povabil na pogovor.

»V našem bataljonu potrebujemo dobrega kurirja«, je začel. »Bi ti sprejel to dolžnost? Večkrat si bil že povabljen, skojevce si«, ga je stisnil komandir in nadaljeval: »Dolžnosti take vrste ne moremo zaupati vsakomur. Obvestila, ki jih pošiljamo v brigado ali drugim enotam, so namenjena samo njim. Kurirske naloge lahko torej zaupamo le najbolj hrabrim, držnim in iznajdljivim borcem.«

»Misliš, da sem jaz tak?« se mu je Dušan zasmeljal v obraz.

»Ne mislim, vem!« je izstrelil komandir kot iz puške. Tako je Dušan postal kurir. Poti in steze je dobro poznal, saj je bil domačin. Trdno je bil odločen, da se sovražniku ne bo vdal, četudi bi zašel v še tako težak položaj. Dušan je bil fant mehkega srca. Zaupal je človeku, ne pa Nemcem in njihovim pomagačem. Dokler je hodil po Brdih in Benečiji je bil še kar zadovoljen. Doživel je sicer nekaj neprijetnih presenečenj, a kaj bi tisto! Toda v zimi leta štiriinštiridesetega je moral nekega večera v štab brigade, ki je bila nekje pod Krnom. Pot ga je vodila od Srednjege čez Kolovrat v dolino

Soče. Ni se bal reke, ki jo je bilo treba prebresti, le voda je bila mrzla. Ozko dolino so stalno nadzorovali Nemci, zato ni bilo časa za oklevanje. Slek se je torej, dvignil obleko, opremo in orožje nad glavo in stopil v vodo. Odhitel je proti levemu bregu, vsaj zdelo se mu je tako. Lednomrza voda se ga je oklenila, kot bi se hotela ogreti ob njem, on pa je moral paziti, da bi ga ne spodnesel vodni tok. Dušan se je vedno bolj pogrezal v vodo, in ko mu je stala tik pod srcem, je z nogo v blonini otipal kamen. S prsti je šel ob njem navzgor, nato stopil nanj. Voda mu je tokrat le dobro pokrila gležnje.

»Rešen!« je pomislil in se ustavil za trenutek. Bila je temna noč, okrog njega je bilo slišati le šumenje reke. Opremo je tedaj stisnil pod pazduho, puško pa dal čez hrbet. Previdno je zlezel s kamna in se spet pogreznil v vodo.

Tokrat se mu je stisnila le še okrog trebuha. Toda zanihal je, ko je lovil ravnotežje in tako zajel vodo s čevlji, ki jih je imel obešene za vrtom. Kmalu za tem je dosegel kopno. Tedaj se je stresel ko splašen konj, odložil orožje in opremo, zlihl vodo iz čevljev in se hitel oblačiti. Kakor vihra je nato odhitel dalje in ob zori že bil na cilju. Komandant mu je naročil naj se naslednjo noč javi v Gornjem Trblju, v Benečiji. Kakor vedno, je Dušan tudi tokrat izpolnil ukaz. V temnem, meglenem jutru se je približal cilju. Na kraju, kjer so običajno imeli stražo, ko

so bili v vasi, se je približal človeku, ki je stal ob debeli murvi.

»Te zebe, tovariš?« je nagovoril neznanca.

»Wass?« se je oglasil očitno nepovabljeni gost. Tedaj je Dušan skočil pod cesto in izginil v grmovju.

»Halt! Halt!« je zaslišal za sabo, preden je zaklokotala strojnica nad njim. Krogle so vrtale meglo, on pa je zavil okrog griča in se čez Idrijo spet zatekel v Brda.

Odtlej ga je pot najmanj enkrat na teden vodila čez Sočo, kamor je nosil pošto, vodil v eno ali drugo smer skupine borcev in aktivistov NOV. Kurirska zveza med enotami NOV na desnem in

levem bregu Soče je bila dokaj dobra. Dušan jo je vzdrževal vse do pozne pomladi leta štiriinštiridesetega. Tokrat pa je bil ranjen... Po okrevanju se je preoblekel v civilno obleko, si priskrbel potrebne dokumente in sprejel obveščevalno službo. Zadnje dni marca petinštiridesetega je odšel neko jutro na zvezo v bližino Gorice. Med potjo se je ustavil pri prijatelju pod Števerjanom, da bi poizvedel, če je varno hoditi v tako bližino sovražnika. Ob zori je stopil na njegovo dvorišče, kar nanadoma je bil pred njim.

»Si že vstal?« se je začudil. »Hönde Hoch!« je sledil odgovor in proti njemu je zazijala cev brzostrelke.

»Kako se je moglo to zgoditi!« je fant dvignil roke. Vojak ga je gledal, nato pa zatulil vanj: »Dokumenti!«

»Kmet sem«, je rekel v italijanski in stražarju izročil

osebno izkaznico. Nemec mu jo je vzel, mu porinil brzostrelko v hrbet in ga potiskal v bližnjo štalo.

»Tepec!« si je rekel Dušan, ko so se zaprla vrata za njim. »Lahko bi bil previdnejši!« in si otipal pištolo v notranjem žepu suknjice. Orožja se mora znebiti. Če ga bodo našli pri njem, bo lahko štel samo še minute. V temi je nekje ob steni otipal vile, ki so bile zasajene v kup gnoj. Pograbil jih je in zakopal orožje v gnoj. Težko se je ločil od spremljevalke, ki mu je doslej zagotavljala varnost, ni pa imel boljšega izhoda. Umaknil se je za korak in se naslonil na steno.

Kako rad bi se nekam skril, a ni bilo za to nobene možnosti. Kolikokrat je že bil v hudih škripcih in vselej se je izmazal. Tokrat najbrž ne bo tako. Ko se je nekoliko umiril, je opazil odprtino, skozi katero so domači metali gnoj iz hleva. Previdno se ji je Dušan približal in se zagledal v lesen plot onstran gnojne jame, ki bi mu lahko bil edina ovira v prostost. Odločil se je, ko je ocenil njegovo trdnost. Zlezel je na prosto, stopil čez gnoj in se zaletel v ograjo, ki je zahreščala, kot bi se podrlo pol hiše. Na kraj so pritekli Nemci in streljali za ubežnikom. Nato so stekli za njim, pokali po griču navzdol in ga iskali. V akcijo so se tedaj vpletli borci sabotažnega voda, ki so z nasprotnega griča opazili sovražnikova prizadevanja. S tem so prisilili lovce, da so opustili namen. Dušan je najprej zbežal v dolino, nato pa zavil k svojim. Tu so ga prijatelji obstopili in hvalili njegove visokokvalitetne noge.

»Kako, da ste se spopadli s švabi, saj vi niste bili ogroženi«, jih je gledal Dušan in se smehljaj. Pri srcu mu je bilo lepo, spet je odnesel zdravo kožo.

»Delali so škodo po brajdah«, mu je pomežiknil komandir.

Niko Prinčič

V našem časniku smo v preteklosti predstavili 78 partizanskih medalj in znakov. Na predlog avtorja Janeza Švajncerja je uredništvo sklenilo, da bomo v prihodnjih številkah nadaljevali s predstavitvijo teh medalj. Tako naj bi spodbudili še druge partizanske enote, da bi pisali o medaljah, ki jih že imajo, ni pa o njih nobenih podatkov.

Partizanski znaki in medalje

79

Prvi dolenjski bataljon

Spominske medalje 5. slovenskega - 1. dolenjskega bataljona so bile prvič podeljene na drugem zboru skupnosti borcev tega bataljona 23. maja 1982 v Dolenjskih Toplicah. Takrat je bilo podeljenih 79 medalj, na tretjem zboru skupnosti borcev bataljona leta 1983 na Mirni pa še 15 medalj. Tako je do danes dobilo medalje 94 borcev in bork, razen njih pa še Zapadno-dolenjski odred, 3. bataljon 1. brigade VDV in Gubčeva brigada. Tem trem enotam je bila spominska medalja 1. dolenjskega bataljona pripeta na njihove prapore, ena medalja pa je bila pripeta tudi na bataljonski prapor. Likovno je medaljo oblikoval Aleksander Medven-Sandi, borec 1. dolenjskega bataljona, pomagala sta mu Ljubica Djanič

in Toni Corel. Medalje je izdelal obrtnik, tudi partizan, Viki Šimnovec. Skupno je bilo izdelanih 150 medalj, vse so oštevilčene. Bataljon podeljuje spominsko medaljo po posebnem pravilniku. Do nje so upravičeni vsi nekdanji pripadniki bataljona, tudi padli ali že umrli.

Na medalji je podoba Tople rebri, kjer je bil bataljon ustanovljen 3. marca 1942, na drugi strani pa je upodobljena bojna pot enote do žužemberške akcije, ko se je bataljon razdelil po četah. Ob ustanovitvi je imel bataljon okoli 170 borcev, devetega maja 1942, ko je bataljon prerasel v 1. dolenjski odred s štirimi bataljoni, pa 340 borcev. Vse do ustanovitve odreda je bataljon varoval obsežno ozemlje na obeh bregovih Krke. Največja akcija je bil napad na Žužemberk 26. marca 1942. čeprav napad na postojanko ni uspel, je zelo odmeval po Dolenjskem. Med pomembnejšimi akcijami je bilo obstreljevanje karabinjerskega avtomobila pri Smuki 17. marca 1942 in zajetje dveh uradnikov družbe Emona in karabinerja teden dni pozneje.

Janez J. Švajncerc

Spominska medalja borcev 1. dolenjskega bataljona

cijo, da ni nikdar izgubilo vere, da se bo pridružilo materi Sloveniji in skupni domovini Jugoslaviji in da je iz tega prepričanja črpalo moč za odpor proti okupatorju in njegovi raznarodovalni politiki; da so bile že od vsega začetka na Primorskem dane možnosti za narodno enotnost in da je OF takoj zajela vso Primorsko in da je OF pomenila povzetje 25-letne primorske tradicije in njene enotnosti in njen dvig na višji nivo. O Bazovici sami pa pravi: »Bazovica pomenja začetek novih oblik odpora, pomenja začetek oborožene akcije in pomenja začetek preoblikovanja našega narodnega značaja, kar je potem osvobodilna fronta, ki v svojih temeljnih točkah oznanja, da slovenske ljudske množice, ki se borijo za svoje narodne in človeške pravice, ustvarjajo nov lik aktivnega slovenstva, postavila na množično in s tem res uspešne osnove.«

Ob teh množičnih aretacijah so, malo pozneje kot druge, vendar z istimi obtožbami, fašistične oblasti aretirale tudi Justa Godniča. Ob spominu na zapor kar plane iz Justa: »Pravite, da sem prepoln spominov in da bi jih najraje kar v hipu izbruhal iz sebe! Kaj ne bi bruhali spomini iz mene - štiri dni sem bil brez hrane, topli so me, tolkli s črtalom po rokah, nogah... Le tolcite!« sem si takrat pravil. »vendar če ostanem živ, mi boste to plačali!« In če kateremu »biku primorskemu«, meni so fašisti plačevali!« pripoveduje Just v slikovitem, rahlo narečnem jeziku. In še posebej so mu plačevali med vojno, ko je partizanil na Dolenjskem in drugod po Sloveniji.

Po petih mesecih so Justa kot tudi še nekaj drugih izpustili na prosto zaradi pomanjkanja dokazov. Vendar so ga pregnali za dve leti v domačo, komensko občino, kjer od sončnega zahoda do sončnega vzhoda ni smel z domačega dvorišča. In tudi Komna ni smel zapustiti in pogovarjati se ni mogel skoraj z nikomer. kajti, kot se Just spominja, skoraj polovica Komencev je bila politično sumljivih, za Justom pa - na vsakem koraku - vohlač. Pa tudi drugače je bila ta »prostost« moreča.

kajti svojega dela, čevljarstva v delavnici v Trstu ni mogel opravljati. Preživljal se je z dninarstvom pri kmetih in z »malavarjenjem«, s pomožnimi zidarskimi deli, z delom pač, ki ga ni bil kdo ve kako vajen. In ker naj bi se v tistem času vrnil iz vojske Franc Godnik, s katerim sta skupaj sodelovala v celici, in ker je bilo vprašljivo, kako bi se izteklo soočenje pred policijo, do katerega bi zanesljivo prišlo, Justu ni preostalo drugega, kot zapustiti dom, ločiti se od bratov, sestra in matere. Očeta takrat že tako ni bilo več. Umril je, ko je bil Just v zaporu, za njegovo smrt pa je zvedel šele mesec dni po njej. Mater ni videl celih 11 let, do marca 1942. Takrat se je Just umaknil v Jugoslavijo. Najprej je šel do Logatca, od tam pa v Ljubljano. Tu je poiskal zatočišče pri Mirku Kavčiču, ki menda zdaj živi v Vidmu. Kmalu je v Ljubljani dobil zvezo z Danilom Zelenom - Dušanom (iz Senožeč) in s Tonetom Černačem (iz Matenje vasi pri Pivki), ki sta bila oba vodilna člana TIGR. (Op. B.Š.: Tone Černač je umrl 30. januarja 1984. v Mirni na Dolenjskem).

Tedaj se je za Justa začelo življenje, polno tveganj in opreznosti, ko je kot kurir prenašal pošto, časnike, knjige, letake pa tudi orožje in strelivo iz Jugoslavije v Italijo ali pa je po skrivnih poteh spremljal ljudi na Primorsko na sestanke in akcije ali pa iz Italije v Jugoslavijo tiste, ki so se morali zaradi fašističnega preganjanja umakniti in se tako izogniti zaporu. Med posamezniki, ki jih je spremljal in varno vodil čez mejo, se iz kasnejših tridesetih let spominja tudi Pinka Tomažiča, ki se je sestajal z Danilom Zelenom. To pa, tako meni Just, priča tudi o sodelovanju tigrovcv s komunisti.

Spominja se tudi, kako je nosil časnike, »naš časnik«, pravi Just, časnik, oziroma časnika, ki so ju izdajali Albert Rejec (nekdanji urednik Edinosti v Gorici), Danilo Zelen... Časnik se je imenoval Svoboda, kasneje, med špansko državljansko vojno pa so ob Svobodi izdajali na prošnjo italijanskih

komunistov za Primorce v slovensčini levičarski list z naslovom Fronta. (Op.: po pripovedovanju Toneta Laharnarja, upokojenega namestnika republiškega javnega tožilca za Slovenijo). Leta 1936 je bil podpisan dogovor o sodelovanju med TIGR in italijansko komunistično partijo, ki je tedaj imela sedež v Parizu). Največ člankov za časnika je napisal, kot se Just spominja, Albert Rejec; pisali pa so tudi Danilo Zelen, dr. Lavo Čermelj in drugi. Podatke za članke so prinašali s terena, tako Bobek, Černač, Godnič in drugi. Potem so za časnik napisali matrice in jih razmnoževali v »bunkerju«, pravi Just Godnič; to je bilo v kletni sobi v hiši Zelenovega očeta na tedanji Tyrševi 94, na današnji Titovi, nasproti stadiona v Ljubljani. Pri tiskanju časnikov so pomagali mnogi tedanji mladi Primorci, združeni v primorskih emigrantskih društvih. Med drugimi se Just zlasti spominja Toneta Laharnarja, sedaj upokojenega namestnika javnega tožilca za Slovenijo. Spominja se tudi Slavice Božič, tedaj še Slavice Lenar (sedaj že pokojna nekdanje ravnateljice gimnazije v Idriji). Just je v tej kletni sobi pri Zelenovih stanoval celih pet let, ilegalno seveda, in se upravičeno, malo hudomušno sicer, postavi, da je bil pravzaprav gostitelj tiskarjev Svobode in Fronte, in hkrati je bil tudi sam tiskar, kasneje pa še razdeljevalec tega, kar so natisnili oziroma razmnožili.

Se posebno živo pa se Just spominja slovenskih knjig, ki jih je nosil na Primorsko, kjer so fašisti že okrog 1926. leta uničili vse slovenske knjižnice in knjige, večidel požgali (kolikor jih ljudem ni uspelo poskriti) in zavirali ter preganjali širjenje slovenskega branja. Se se spominja nekaterih naslovov knjig, kot Liama O'Flahertyja Noč po izdaji, Jožeta Jerama Zavista v vetru, Ivana Albrehta Dom na slemenih in tako naprej. Te in morda še katere knjige, ki jih je prenašal, ima celo na svoji knjižni polici. Na tista bremena pa ga še danes spominjajo bolečine v ramenih, čeprav, kot hudomušno doda, ni bil »glavni ošlček«.

včasih, posebno ko je bil sam, pa je to bil. Knjige je dobival v pisarni Jugoslovanske matice, ki je bila nasproti glavne pošte v Ljubljani. V tej pisarni je tedaj v tridesetih letih sedel Ivo Višnjevec. O njem pravi Just, da je bil nacionalist in »ljotičev« ter da »sta bila z Zelenom v sporu«.

Knjige in časnike ali karkoli že je nosil čez mejo, je na drugi strani oddal zaupnim ljudem, članom TIGR ali pa čisto preprosto, izročil jih je ljudem, ki so jim zaupali.

Na postojankah, kjer so se dobivali, so se klicali z dogovorjenimi zvoki. Viktorja Bobka je Godnič klical z oponašanjem srake. Just je znal dobro oponašati srako, da je Bobka lahko priklical tudi na dvesto metrov daleč. In ljudje, ki so jih čakali na dogovorjenih krajih, so nekateri imeli zanje vedno tudi kako okrepčilo. Kako rad se Godnič spominja Franca Kruha (ki ga je kasneje doletelo veliko hudega), kako ga je v Šembijah nad Ilirsko Bistrico vedno pričakal z rumom ali vermutom. »Kako se je to prileglo po dveh dneh hoje po snežniških gozdovih!« se posmeje Just in doda: »...in tako smo, pasali!«

Pozimi niso hodili čez mejo, vendar kakor hitro je sneg skopnel, so spet šli. Če pa je bilo potrebno, so šli tudi pozimi. Spominja se ene takih poti, ko so hoteli Danilo Zelen, Stefan Rijavec in on, Just, prekoračiti mejo čez Porezen. Prvi je bil Rijavec, drugi Zelen, za njim pa Just, ki se je kar pogrezal v globokih stopnjah prvih dveh, da je bilo, kot da bi padal v jame. Takrat so hoteli priti menda v Zabukovje; iskali so najugodnejšo pot v snegu in po treh dneh prišli na cilj. Kot posebnega doživljaja se tudi spominja, kako so tiste dni jedli tako trd in suh kruh, ki se še potem, ko ga je vso noč močil dež, ni razmehčal. Just pravi, da je bila v tistem času ponekod v hribovskih krajih na Primorskem navada, da so napekli kruh za vso zimo, hlebčke, črne, trde, a okusne.

(se bo nadaljevalo)

Protestno pismo glede oprostitev Clemensa Druschkeja na deželnem sodišču v Heidelbergu

Zveznemu odboru ZZB NOV Jugoslavije, Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, Republiški konferenci SZDL Slovenije, Republiški konferenci ZSMS Slovenije, Zveznemu sekretariatu za zunanje zadeve Beograd, Komiteju za mednarodne odnose SRS

Člani predsedstva OK SZDL Jesenice, zbrani na 7. seji dne 20. novembra 1984, smo med drugim obravnavali tudi poročila sredstev javnega obveščanja v SR Sloveniji o sojenju Clemensu Druschkeju na deželnem sodišču v Heidelbergu - ZRN. Po določitvi omenjenega sodišča je bil namreč šef jeseniške ekspoziture gestapa (GSP) na Jesenicah oproščen.

Borci, mladina in drugi delovni ljudje - občani, organizirani v socialističnih subjektivnih silah naše občine so nad tako odločitvijo sodišča ogorčeni in začudeni.

S takšnim sklepom je bil postavljen dvom o pravičnosti in nepristranosti omenjenega sodišča, in sklepamo, da je bila namerno zamarjena vsa znana dokumentacija, tudi nemška, ki odkriva nečloveško, nehumano in sadiščno obravnavanje zapornikov pri gestapovskih ekspoziturah na zasedenem ozemlju Jugoslavije, Slovenije in posebej na Jesenicah.

740 izgnanih domačinov v Srbijo, ki še niso bili vključeni v OF, več kot 140 aretiranih in mučenih domačinov, od teh 130 ustrelenih talcev ali ubitih v zaporih na Jesenicah in v kaznilišču v Begunjah in več kot 80 umrlih internirancev, ki so podlegli v koncentracijskih taboriščih, več kot 140 partizanov, ki so padli v nemških zasedah, ki jih je pripravila jeseniška ekspozitura, priča o okrutnosti jeseniške ekspoziture GSP in njenega šefa Clemensa Druschkeja, ki je načeloval tej nemški instituciji v letih 1941 do zadnjih dni okupacije maja 1945.

Naše mnenje je, da takšna odločitev sodišča pomeni napad na mir v svetu, pobudo za razraščanje neonacizma, udarec dobremu sodelovanju med narodi in narodnostmi v svetu, podporo mednarodnemu terorizmu in razraščanju podobnih mrčnih sil v svetu in predvsem upravičevanju grozodejstev, ki so jih storili gestapo, SS in druge podobne organizacije oziroma posamezniki nemškega rajha v drugi svetovni vojni. Nerazumljivo nam je, da NOB enačijo s terorizmom gestapa, pa tudi vpletanje dogodkov po NOB (Dijilas in leto 1948 v Jugoslaviji), saj je to po našem mnenju vpletanje v notranje zadeve SFRJ in nima nikakršne zveze z deliktom Druschkeja. Tudi sklep mednarodnega vojaškega sodišča, ki je leta 1946 v Nürnbergu in obsodilo nemško vladno, generalni štab nemške vojske, nacistično stranko, SS in GSP, SIPO in SD (SGP) kot hudodelske organizacije, ki so v zasedenih pokrajinah izvajale nasilje nad civilnim prebivalstvom, streljali talce, požigali vasi, zapirali in množično vodili v koncentracijska taborišča, kaže, da je bil Clemens Druschke na Jesenicah šef hudodelske in ne vojaške organizacije.

Ni nam znano, čemu je sodišče prezrlo pričevanje Franca Koritnika, ki je osebno videl Druschkeja s pištolo in brzostrelko, ko so tri kilometre od Jesenic ustrelili 45 talcev, od tega 37 fantov in mož iz majhne sosednje vasi Hrušica. Poudarjamo, da tudi eden od ustrelenih talcev niti eno uro ni bil v partizanih. Vsi so bili delavci Železarne Jesenice in pri železnici. Zato se nad takim sklepom še bolj čudimo, saj smo glede na sedanje odnose med državama pričakovali, da bo sodišče, o katerem nismo dvomili (saj so bili pri zbiranju dokumentacije pri nas zelo zavzeti), upravičeno obsodilo Clemensa Druschkeja na zaslužen kazni za njegovo zločinsko dejavnost.

Čudimo se, da je bila preiskava omejena samo na eno osebo, to je na Lovra Ažmana, saj iz tega upravičeno sklepamo, da je bila to le taktična poteza, ki je še laže omogočila, da je bil sprejet sklep o oprostitvi Clemensa Druschkeja, razglasenega v Jugoslaviji za vojnega zločinca.

Prosimo, da takšno naše mnenje posreduje tudi sodišču v Heidelbergu.

OK SZDL Jesenice
predsednik MIRKO RABIČ

Posmeh žrtvam druge svetovne vojne

Zločinov, ki jih je nad našim ljudstvom storil vojni zločinec Druschke ni mogoče pozabiti. Rane druge svetovne vojne še niso zaceljene. Še so živi spomini na grozodejstva. Njegovo zločinsko delo se je raztezalo vse do Kamnika.

Krajevna organizacija ZB NOV Nevleje pri Ka-

mniku je s svoje seje poslala ZZB NOV občine Kamnik tole protestno pismo:

»Člani odbora, nadzornega odbora in komisij, zbranih na seji 8. novembra 1984, odločno protestiramo proti krivični oprostitvi gestapovca Druschkeja. Poznavajoč strahote nacistov in gestapovcev, ki v Kamniku niso bile drugačne kot na Jesenicah, zahtevamo pravično kazni za vse zločine, ki jih je povzročil Druschke. Med njegovimi žrtvami na Hrušici je bil tudi Tine Osolnik iz Šmartnega oziroma Gradišča.

Nacizem oživlja, kar nam dokazujejo skrunitve spomenikov žrtvam NOB (Muljava, Drniš in drugi), zato moramo budno varovati pridobitve, med katerimi sta svoboda in nedotakljivost naših meja.

Na podoben način protestirajo borci in občani v številnih krajevnih skupnostih kamniške občine. Brez pridržkov ugotavljamo, da se odločnim protestom proti oprostitvi Druschkeja pridružujejo vsi občani Kamnika.

STANE SIMŠIČ

Sanje hočejo postati resničnost

Pisanje o ustrelenih talcih na Belem polju pri Hrušici buri duhove med poznavalci resnice. Če bi se sanje uresničile, bi bil danes Franc Mareš pokopan na Begunjskem vrtu med 45 talci, ki so bili ustreljeni na Belem polju pri Hrušici 27. julija 1942. Ta članek je odgovor na pisanje pod naslovom »Streljanje talcev na Belem polju« Branka Blenkuša z Jesenic, objavljenem 2. 8. 1984 v TV-15.

Ni primerov iz zadnje vojne, da bi Nemci na zasedenih ozemljih zvezane rodoljube za usmrtilitev izpuščali in jim podarjali življenje. Mi jih ne poznamo. Bile so izjeme, ki pa so znane. Zgodba Franca Mareša je povsem izmišljena, in sicer da so njega 27. julija 1942, ko je bil zaprt v Begunjah v sobi št. 7, odpeljali z drugimi Hruščani na streljanje na Belo polje. Izmišlil si je tudi, da je bil zvezan skupaj z Jožem Klemencem, in ker sta bila oboje, so ju nato odpeljali v Begunje. Zgodbo o sreči v nesreči je začel že leta 1977, in ni pomislil na žive priče, ko je objokan pred TV kamero pripovedoval ljubljanski reporterki o svojem nesrečnem doživetju pri spomeniku na Belem polju. Pripovedoval je brez sramu na kraju, kjer je 27. julija 1942 izkrcavalo 45 naših talcev. Ob tej priložnosti je tudi pripomnil, da je bilo na letaku med našimi talci napisano njegovo ime. Dokaz, da tudi 35 let po vojni ni imel želje si tega ogledati v Begunjah. Še živeti vaščani zaporniki od leta 1942 se dobro spominjajo, da je Franc Mareš bil tisti dan ves čas v sobi št. 7, da ga niso nikamor odpeljali, ko je jeseniški gestapo streljal naše talce na Belem polju. Za takšno neresnično pripovedovanje so ga takoj opozorili, toda zaman. Izmišljeno zgodbo je ponovil in je bila posredovana javnosti prek radia Triglav Jesenice v letu 1978. S ponovnim člankom, objavljenim 2. avgusta 1984 v TV-15 pisca Branka Blenkuša, sedaj resno razburja duhove med živimi poznavalci resnice. Jože Klemenc ni bil s talci odpeljan in ne vrnjen v Begunje. Njegovega sina Joža in brata Tineta pa so ustrelili isti dan med našimi talci. Lepak ustrelenih je bil še isti dan objavljen. Tistim, ki je do resnice o tem tragičnem dogodku, si ga lahko ogledajo v begunjskem muzeju. Ogled predvsem priporočamo Francu Marešu, da bo spoznal, da na letaku ni bilo njegovega imena.

Krajevni odbor ZB Hrušica protestira proti pisanju in proti izkrivljanju resnice o dogodkih leta 1942. Dopisnika TV-15 Branka Blenkuša in pripovedovalca Franca Mareša je povabil, da bi razčistili medsebojna razhajanja o dogodkih. Povabljeni se nista odzvala, in kaže, da bolj želita senzacije kot resnico!

Pričakujemo, da se bo pisec članka obrnil na krajevni odbor ZB NOV Hrušica, kjer bo lahko dobil imena še živih zapornikov od julija 1942 v Begunjah. Pričakujemo tudi, da bi pisec članka na osnovi pogovorov in dokumentov iz begunjskega muzeja lahko objavil resnico.

Krajevni odbor ZB NOV Hrušica

Vprašanje nege na domu za borce in vojaške vojne invalide

Republiški komite za borce in vojaške invalide je pred kratkim napisal Informacije o uresničevanju zdravstvenega in socialnega varstva borcev NOV, drugih borcev in vojaških invalidov. V njih piše: »Popolno zdravstveno varstvo udeležencem NOV obsega storitve osnovne zdravstvene dejavnosti, specifične zdravstvene storitve, bolnišnične zdravstvene storitve, univerzitetne zdravstvene storitve, zdravila in druga sredstva, ortopedske in druge pripomočke in zdraviliške storitve. Poleg tega je ta skupina občanov oproščena doplačil za zdravstvene storitve in za zdravila, ima pa tudi pravico do sistematičnih zdravniških pregledov in nege na domu«. Tudi na drugem kraju piše o pomoči, ki je zagotovljena udeležencem NOV: »V okviru skrbi za starejše, zdravstveno in socialno ogrožene občane v skupnosti socialnega varstva so naslednji: 1. domsko varstvo, 2. patronažna služba

in nega na domu, 3. laična pomoč bolnim in ostarelim.

Udeleženci NOV uveljavljajo zdravstveno varstvo in dispanzerjih oziroma v ambulantah za borce v okviru zdravstvenega doma na območju, kjer imajo stalno bivališče. Te ambulate so v vseh občinah v Sloveniji, razen v petih občinah zaradi premajhnega števila teh oseb.

V preteklih letih je bilo največ narejeno za to, da so bili borci nastanjeni v domovih za ostarele občane. V teh domovih je zagotovljeno zdravstveno in socialno varstvo na primeri ravni. Ne moremo pa tega govoriti za tiste zdravstveno in socialno ogrožene borce NOV, ki ne bivajo v domovih.

Prav zaradi zadnjega odstavka in vprašanja nege na domu sem se namenil napisati ta sestavek. V ta namen sem zbral nekaj podatkov o razmerah v Sloveniji, za primerjavo pa še o stanju borcev v občini Ljubljana-Bežigrad, kjer živim.

V naši republici živi še 80645 udeležencev NOV, od tega je 7950 vojaških vojni invalidov. Upokojenih je 71882 borcev, kar znaša 89,1 odstotka. V občini Ljubljana-Bežigrad živi 3120 borcev, od tega je 380 vojaških vojni invalidov. Povprečna starost borcev v naši občini je 69 let. Od upokojencev je v tej občini 24 odstotkov borcev. V domu starejših občanov v občini je 59 borcev. Vsako leto umre 90 do 100 borcev. Krajevne organizacije ZB imajo svoje socialne komisije.

V naši republici imamo 57 domov za starejše občane (v nadaljnjem besedilu DSO), v katerih je prek 10.000 oskrbovancev. V Ljubljani je 8 domov, začeli bodo graditi devetega. Po izjavi sekretarja republiškega komiteja za zdravstveno in socialno varstvo Boruta Miklavčiča na posvetovanju vodilnih delavcev iz socialnih zavodov, ki je bil 16. novembra letos v Dolenjskih Toplicah, bi potrebovali že blizu 1700 novih postelj v DSO. Jaz bi dodal, da moramo že danes misliti na graditev nove bolnišnice in vsaj petih DSO v Ljubljani. Ko bi te zgradili bi morali začeti graditi že naslednjega itd. Vemo, da v današnjih hudih gospodarskih razmerah ne moremo računati na nove gradnje. Kaj sedaj? Edina pomoč v teh razmerah je organizacija službe nege na domu ali hišne nege, kakor je organizirana v zahodnih in drugih državah.

Problem nege na domu pa ne zadeva le borce, temveč celotno starejšo populacijo, pa tudi še nekatere druge. Zavedati se moramo tudi, da smo star narod, in se jih le nekaj več rodi kot umre, zato je vedno več starejših ljudi. Poleg tega smo tudi vojna generacija, ki je bolj krhka. Po popisu prebivalstva iz leta 1981 je bilo v naši republici 14,6 odstotka prebivalcev starejših od 60 let ali približno vsaka sedma oseba. Ta odstotek naj bi bil leta 1990 15,2 odstotka. V Ljubljani je 32.000 oseb starejših od 65 let. V bolnišnicah je povprečno četrtna bolnikov starejših od 60 let. Sistem nege na domu je ena od oblik družbene skrbi, ki prispeva k varnemu življenju starejših in drugih v domovih. Nega na domu sodi v področje socialnega varstva kot posebno organizirana služba.

Nego na domu pa ne potrebujejo le starejše osebe, ampak tudi npr. rekonvalescenti, kronični bolniki, ki bi tako lahko prej odšli iz bolnišnice, defektne osebe, invalidi, matere po porodu, bolne matere itd. S takim sistemom bi razbremenili bolnišnice, ker bi skrajšali ležalno dobo, marsikomu pa ne bi bilo treba v DSO.

V ta namen bi morali organizirati v občinah centre za nego na domu, delo pa bi opravljale profesionalne negovalke ali »gospodinje«, kakor jih hočemo imenovati. Da bi te usposobili, bi morali organizirati tečaje ali celo šolo. Za uresničitev tega bi potrebovali mogoče dve, tri leta, da bi dobili zadostno število negovalk. Do tedaj pa je potrebno to vrzel zapolniti. V ta namen bi morali organizirati sosedsko pomoč. Da bi bila ta plemenita, socialna in humana akcija dobro izpeljana, mora imeti reden operativni program. V akcijo bi morali vključiti vse humanitarne in druge organizacije, predvsem organizacijo Rdečega križa z njihovimi podmladki v šolah, sindikatu, združenju borcev, društvi upokojencev, mladinski organizaciji, socialne delavke, patronažne sestre, upokojene zdravnike in druge zdravstvene in socialne delavce. Vse te organizacije bi povezovala in koordinirala delo SZDL v koordinacijsko telo. Ta telesa bi morala biti organizirana na občinski ravni, težišče dela pa bi bilo v krajevnih skupnostih, kjer bi morali na enak način organizirati koordinacijska telesa, komisije ali kakorkoli jih hočemo imenovati. Nekatere organizacije, predvsem Rdečega križa, so že začele delati za hišno nego, toda le skupno, načrtno delo bo lahko uspešno!

Še nekaj besed o tem, kje in kako naj starostniki preživijo svojo starost. Načelni odgovor zdravnikov gerontologov je: tam, kjer mu je zagotovljena kvaliteta njegovega nadaljnjega življenja. Praviloma je to tam, kjer je živel doslej in kjer je preživel najaktivnejša leta svojega življenja. Premestitev v DSO naj bo skrajni ukrep, ko drugače ni mogoče ali ko prizadeta oseba to sama želi. Vemo pa tudi, da se velikokrat zgodi, da se zdravstveno stanje osebe, ki je premeščena v nek zavod, zelo hitro poslabša. Po anketi, ki so jo pred leti izvedli v Ljubljani, je le 10 odstotkov anketiranih izjavilo, da bi želelo v DSO. Vsi drugi so želeli ostati doma. Nega na domu je tudi znatno cenejša, kar je tudi mnenje svetovne zdravstvene organizacije, posebno če pomislimo na gradnje novih domov ali bolnišnic ter ogromne vsote, ki jih morajo plačati ali do-

plačati občine za oskrbnine v DSO ali bolnišnicah.

Ali pa je mogoče v današnji naši zmaterizirani družbi, da bi tako akcijo lahko izpeljali? Prepričan sem, da je v naših ljudeh še toliko čuta za solidarnost in toliko nesebičnosti, da bi taka akcija uspela. Pomislimo samo, koliko solidarnosti in požrtvovalnosti so naši ljudje pokazali v najtežjih časih našega narodno-osvobodilnega boja, ko so nesebično pomagali borcem, zapornikom, taboriščnikom, družinam borcev, ilegalcem, izgnancem, beguncem, otrokom staršev, ki so bili v boju idr.

Ne smemo biti zadovoljni s sedanjim stanjem, misliti pa moramo tudi na naše znanke. Borčevske organizacije se bodo morale vključiti v to akcijo, ki bi pomagala velikemu številu bolnih in oslabeledih borcev in invalidov. Zato bodo morale te organizacije aktivno sodelovati pri delu imenovanih koordinacijskih teles, prek svojih socialnih komisij in borčevskih ambulant in dispanzerjev.

dr. MILAN DOLENC

Zdravstvu in zdravljenju na rob

Aprila 1983 sem bil na zdravljenju v celjski bolnišnici. Zdravljenje sem nadaljeval še doma, nisem mogel hoditi, z zdravstvenimi storitvami pa sem bil povsem zadovoljen. Avgusta istega leta so me operirali na kolenu. Prestajal sem hude bolečine. Bil sem zelo razočaran. Vzrok: neznanje in površnost pomožnega zdravstvenega osebja. Premestili so me na intenzivni oddelek, kjer je bilo vse v najlepšem redu, prevezi in nega bolnikov pa na strokovni ravni. Tako je bilo že pred dvema letoma ob mojem takratnem bivanju na tem oddelku.

Mislím, da bi se morale sestre iz ortopedskega oddelka določeno čas učiti strokovnega prevezovanja na intenzivnem oddelku. Tako bi ne bilo sedanje površnosti in nestrokovnosti pa tudi negodovanja bolnikov.

Iz intenzivnega sem bil znova premeščen na ortopedski oddelek. Po operaciji ni bilo bolje, zato so mi rekli, da bo treba koleno znova operirati. Nisem se strinjal, pač pa sem prosil, naj me pošljejo v Valdoltro na nadaljnje zdravljenje. Brez pripomb zdravnikov so me z rešilcem odpeljali tja.

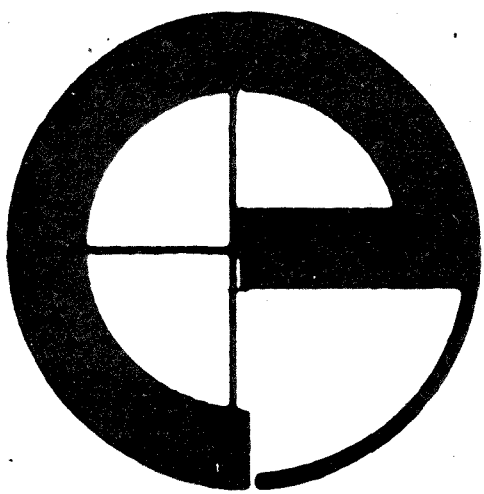
Moram še dodati, da mi je dr. Demšar predlagal zdravljenje v toplicah. Dal mi je pismeni predlog, vendar mi je zdravniška komisija v Zalcu zdravljenje te vrste zavrnila, dr. Krajnc pa je dejal, da ni na voljo denar za tovrstno zdravljenje pa tudi, da lahko doma zdravim in razbivavam nogo. To sem tudi delal. Zdravstveno stanje se mi je začelo naglo slabšati.

Zdi se, da bi bilo gospodarjenje, če bi se zdravil v specializirani zdravstveni ustanovi (toplicah), kot pa da sem ležal štiri mesece v bolnišnici, nato pa še doma. Na poti v Valdoltro sem šoferja rešilca vprašal, ali bo morda peljal koga tudi nazaj, pa mi je odvrnil, da ne, ker ima bolnišnica v Valdoltri svoje avtomobile. Potem sklepam, da ne obstaja med regijami nikakršen dogovor glede prevozov bolnikov. Tudi med občinami je precejšnja razlika glede dogovarjanja in varčevanja v zdravstvu. Nesoglasje plača - pacient.

V Valdoltri sem se srečal z veliko borci. Nihče med nami se ni v prelomnih dneh naše zgodovine vprašal, za katero regijo ali občino se bojuje. Trdim, da bi marsikateri bolnik, ki bi ga poslali v Valdoltro, hitreje okrevale. Vsa zahvala dr. Pišotu. Čestokrat se izgovarjamo na stabilizacijo, kadar govorimo o denarju za zdravljenje. Borci se kajpak vprašujemo po vzrokih, ki so privedli do vsega tega. Smo za stabilizacijo, za doslednost, vendar odločno proti temu, da nam kratijo naše, s krvjo zaslužene pravice. Nismo nikakršne pijavke družbenih sredstev, kot pogosto slišimo. Želimo le del ustvarjenega, saj nas je iz dneva v dan manj. Vsi invalidi smo stlačeni pod en zakon. Vem, da smo vsi potrebni zaščite, vendar naj ne krjajo pravic invalidom iz NOB, kakor se sedaj dogaja. Invalid, na primer, iz nemške vojske, obravnavan kot civilni invalid, je deležen istega regresa za avto ali drugo. Ko zaprosi za zdravljenje, mu je takoj odobreno in gre v Nemčijo na zdravljenje, kjer je deležen vseh ugodnosti, poleg tega pa dobi še denarno nadomestilo v devizah. Kdo je torej na boljšem: tisti, ki je vojno izgubil ali oni, ki jo je dobil? Tako gledamo na to vojaški vojni invalidi in prav neprijetno se počutimo v takšnih okoliščinah.

ZDRAVKO SLATINŠEK

V maju 1984 sem bil na invalidski komisiji v Mariboru, kjer so mi spremenili odstotek invalidnosti od 60 na 100 zaradi poslabšanja zdravstvenega stanja. Na novo ovrednotena invalidnost se začneja z marcem 1984, vendar do danes nisem prejel niti dinarja. Znano je, kako pada vrednost našega plačilnega sredstva. Če bi imel ta denar vložen na vezano vlogo, bi dobil vsaj nekaj, tako pa izgubljam. Kam naj se obrnem?

Emona blagovni center

o. sub. o. Ljubljana
61112 Ljubljana,
Šmartinska 130,
Slovenija, Jugoslavija

TELEFON: (061) 441-944
TELEX: 31-136 YU EMONA
p. p. 18
TEKOČI RAČUN: 50100-607-65763

ELEKTROMONTAŽA p. o.

ELEKTROMONTAŽNO IN PROJEKTIVNO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, TRŽAŠKA CESTA 126
TELEFON: h. c. 61-441, 62-968, DIREKTOR: 61-622

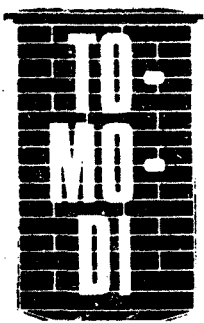
ELEKTROMONTAŽA PROJEKTIRA IN PROIZVAJA:

- Razdelilne plošče in omare za razvod električne energije z vgrajeno opremo za vklop posameznih tokokrogov, z vso zaščito in varovanjem ter z možnostjo primarnega ali sekundarnega upravljanja;
- Razdelilne pločevinaste baterije sistemov »U« za uporabo v industrijskih obratih, črpalnih postajah, pralnicah, delavnicah, kletih in povsod tam, kjer je zahtevana dobra zaščita električnih aparatov od vpliva vlage, prašu, kemičnih snovi in mehanskih poškodb;
- Komandne in signalne omare, plošče in pulte za upravljanje, signalizacijo, merjenje in zaščito posameznih tehnoloških procesov v kemični, lesni, tekstilni in prehrabni industriji.

Topleje in ceneje

topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

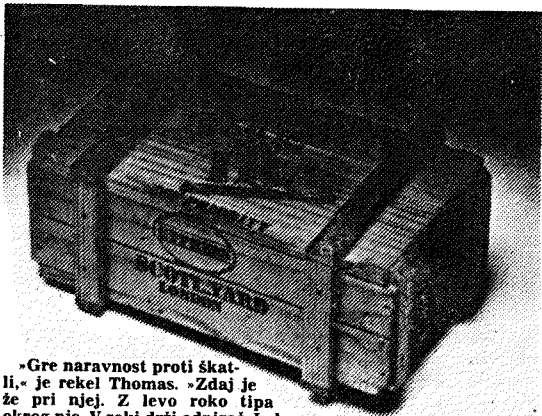
Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana - Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

založba borec
ljubljana
miklošičeva 28

založništvo - 320-497, revija Borec - 320-477, revija Kurir-
ček - 320-496, knjigotrštvo - 320-476, uredništvo TV-15 -
327-780.

»Gre naravnost proti škaf-
li,« je rekel Thomas. »Zdaj je
že pri njej. Z levo roko tipa
okrog nje. V roki drži odpiral. Lah-
ko opazujem roke. Zdaj poskuša vta-
kniti odpiral pod levi kot pokrova...«
Najprej se je zasvetilo. To si je Thomas
najbolj zapomnil - ogromen snop modre
svetlobe. Potem zvok, ki je preglasil
vse drugo, vse druge misli, ki so mu
rojile po glavi. In potem sunek, ki
ga je vrgel nekaj metrov nazaj
do zidu...

(Odlomek)

James D. Atwater PEKLENSKI STROJ

PEKLENSKI STROJ je več kot sa-
mo napeta zgodba. Za bralca bo za-
nimiva živa podoba razmer v Sever-
ni Irski, utemeljen oris položaja, za-
radi katerega teroristična dejavnost
organizacije IRA nikakor ne poneha,
o čemer se lahko vedno znova pre-
priča ob dnevnih novicah. Najnovej-
ši dokaz je silovita eksplozija, ki je
uničila hotel v Brightonu - ministr-
ska predsednica Margaret Thatcher
pa je le ena od vidnih osebnosti po-
litičnega življenja na Otoku, ki so
stalni cilj atentatorjev...

»Piccadilly Circus, galerija Tate,
Westminstrska opatija in drugi deli
Londona so v nevarnosti zaradi
skrbno nastavljenih peklenjskih stro-
jev. Ljudi je groza vožnje s podzem-
sko železnico ali avtobusom, naku-
povanja v Oxford Streetu, celo po-
sedanja v bližnjem bifeju. En sam
človek drži London v kleščah
strahu.

Na pomoč pokličejo znanje, mo-
drost in živce najboljšega angleškega
izvedenca za eksplozive. David
Thomas ni junak, a pod uradnim
pritiskom javno izzove skrivnostne-
ga nastavljalca bomb, naj izdela ta-
kšno, ki je ne bo mogoče onesposo-
biti.

Razmahne se strahovit boj med
izrednima mojstroma svojega pokli-
ca, ki ju splet okoliščin nazadnje
vklene v isti prostor pri skupnem
reševanju najtežje naloge - uničiti
PEKLENSKI STROJ.

NAROČILNICA

Nepreklicno naročam knjigo: **PEKLENSKI STROJ** po prodajni ceni 720 dinarjev.

Priimek in ime naročnika: _____

Naslov (ulica ali vas, hišna številka): _____

Poštna številka: _____

Naziv pošte: _____

Zaposlen pri (naziv DO ali DPO in naslov): _____

Reg. št. osebne izkaznice: _____

izdane pri: _____

Knjigo bom plačal(a) po povzetju.

Datum: _____ Podpis: _____

TOPLARNA LJUBLJANA

Toplarniška 19
61000 Ljubljana

tel.: 42-880, 42-777, 42-929
telex: 31471 yutol

- PROIZVAJA ELEKTRIČNO ENERGIJO,
- PROIZVAJA TOPLOTNO ENERGIJO IN
TEHNOLOŠKO PARO ZA POTREBE
KOMUNALNEGA GOSPODARSTVA
LJUBLJANE,
- PRODAJA PEPEL KOT POLNILNI
OZIROMA GRADBENI MATERIAL,
DEMINERALIZIRANO VODO IN
KARBONSKI PESEK

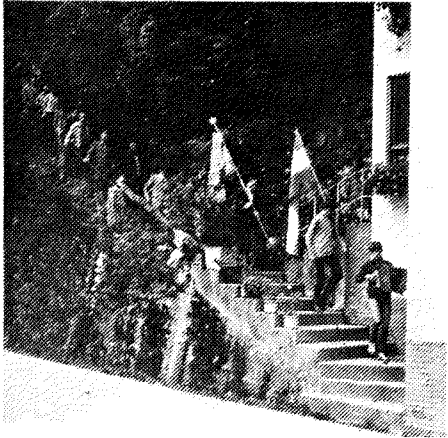
s svojim delom pomagamo izboljšati delovne in življenske razmere
prebivalcev širše in ožje družbene skupnosti

PEČINE

Pohodna kurirska
brigada P-21

Krajevna skupnost Pečin je ena med najbolj aktivnimi pri prenašanju izročil NOV na mladi rod. Leta 1982 so v KS ustanovili pohodno kurirsko brigado P-21, ki je naredila pohod po kurirski poti na javko v Baško grapo in na Ljubinj.

Letos se je ta brigada spet zbrala 23. septembra. Sestavljali so jo krajani Pečin vseh starosti, med njimi tudi kurirji P-21. Zbrali smo se v Globoki rupi nad Pečinami, kjer je kurirska

postaja P-21 najdalj časa nemoteno delovala in ima tam tudi spominsko obeležje. Tu so kurirji mladini na kratko orisali pomen delovanja kurirske postaje med NOV.

Med potjo se je brigada ustavila v vasi Pečine pri dveh spomenikih in so se poklonili padlim borcem in trem kurirjem P-21. Pri obeh spomenikih so svojci padlim položili cvetje.

Nato je brigada nadaljevala pohod po poti, kjer so kurirji med NOB hodili na javko v Dolenjo Trebušo. Na tej javki je leta 1945 padel kurir Zdravko Podgornik, doma s Slapa pri Idriji. Brigadirji so k spomeniku prinesli cvetje in skupaj s KO ZB Dolenje Trebuše položili venec. Pri gostilni Podkorita so se zbrali krajani Dolenje Trebuše ter čakali pohodno brigado in jim pripravili slovesen sprejem. Po tej kraji slovesnosti so skupaj odšli še k spomeniku padlim borcem v Dolenji Trebuši in se poklonili tudi njihovemu spominu. Krajevna skupnost Pečine je letos izgubila svojega predsednika Edija Laharnarja, ki je poleti tragično umrl, star komaj 32 let. Smrt, ki je pretrgala nit življenja Edija Laharnarja, je pretrgala tudi njegovo plodno delo. To je velika izguba za KS Pečine.

ALOJZ MUNIH

LJUBLJANA

Tekmovali za dan
republike

V počastitev dneva republike je mestna zveza DU iz Ljubljane priredila drugo športno srečanje upokojencev, ki so se pomerili v balinanju, streljanju, kegljanju in šahu.

V balinanju je sodelovalo pet ekip, zunaj konkurence pa so tekmovali tudi balinarji Zarje. V finale sta se uvrstili ekipi Centra in Most. Zmagovalca je odločil zadnji met, to pa je bila

ekipa Centra, drugi so bili Moščani, tretji pa Bežigrjanci.

Na strelišču je merilo svoje moči pet ekip, najboljši pa so bili strelci iz Most, ki so od 800 možnih zadeli 661 krogov, drugi so bili Bežigrjanci, tretji pa Šiškarji. Med posamezniki je bil najboljši Stane Vršaj s 180 zadetimi krogi.

Med šahisti so nastopile štiri ekipe. Najboljši so bili šahisti Centra, ki so zbrali 17 točk, le pol točke so zaostali Moščani. Kegljaške ekipe so merile moči na kegljišču Kluba borcev NOV v Malenškovi ulici. Med šestimi ekipami je bila najboljša moščanska, drugi pa so bili Šiškarji. Najboljši posameznik je bil Bežigrjancin Zabajak, ki je podrl 415 kegljev.

V. B.

SEMIČ

SPARD - 99 d

Po kapitulaciji Italije, od septembra 1943 pa do konca vojne, so delovale v Starih žagah, v neposredni bližini Črmošnjic, slovite slovenske partizanske radio delavnice (SPARD) - 99 d. Iz teh delavnic je v svobodni domovini zrastle močna industrijska skupnosti - Združeno podjetje Iskra.

Partizanski borci, ki so delali v delavnicah 99 d, se vsako leto srečajo na tovariškem srečanju. Tako srečanje so letos 8. septembra organizirali v Semiču, ki je v bližini Starih žag. Z OŠ Belokranjskega odreda Semič so se dogovorili za sodelovanje. Ob tej priložnosti so poimenovali tehnične dejavnosti na šoli s partizanskim imenom SPARD - 99 d in poklonili članom računalniškega krožka računalnik in nekaj fotografij; v krajevni muzejski zbirki pa so oblikovali kotiček, ki predstavlja delček njihovega partizanskega dela. Šolarji so se borcem oddolžili s kulturnim programom. S ponosom so prevzeli slavno partizansko ime in obljubili, da bodo tudi na šoli uredili prostor, posvečen SPARD - 99 d, pridno delali v radioamaterskem, računalniškem in drugih tehničnih krožkih in tako nadaljevali delo slavnih partizanov. Borce so povabili, naj jih ponovno obiščejo in preverijo, če znajo dano besedo tudi držati.

K. B.

POSTOJNA

Prvič na balinarski
stezi

Športna sekcija pri Zvezi društev upokojencev Slovenije si je že dalj časa prizadevala, da bi v balinarska tekmovanja vključile tudi ženske. Do oktobra letos so po društvih sestavili

Balinarke pred nastopom v Postojni

Jubilejno leto Rdečega križa
Slovenije

Leta 1944 je bil v Gradcu v Beli krajini na novih osnovah ponovno ustanovljen RK Slovenije. V okviru delovnega programa jubilejnega leta je bil 16. in 17. novembra v Portorožu dvodnevni seminar za aktiviste RK vseh občin Slovenije. Udeležili so se ga predsedniki in sekretarji občinskih in mestnih organizacij RK. Prav tako so bili navzoči člani predsedstva in predsedniki komisij pri Rdečem križu Slovenije.

Na dvodnevem seminarju so bila tale predavanja: Ivica Žnidaršič, predsednica skupščine Rdečega križa Slovenije, je vsebinsko bogato prikazala nastanek in razvoj Rdečega križa ter njegovo današnjo vlogo v sistemu socialističnega samo-

upravljanja in boju za mir. Poudarila je delovanje RK med NOB, dr. Borut Bohte, glavni pravni svetnik v zveznem sekretariatu za zunanje zadeve, je udeležence seznanil z ženevskimi konvencijami za zaščito vojnih žrtev in protokoli k tem konvencijam ter njihovi uporabi, posebej glede na Bližnji vzhod; dr. Boško Jakovljevič, samostojni svetnik v predsedstvu skupščine RK Jugoslavije, je razložil uresničenje zakona o uporabi in varstvu znamenja in imena RK v vojni in miru; Ivo Pišek, predsednik organizacijsko kadrovske komisije RK, je udeležence seznanil z organizacijskimi vprašanji o poteku programsko volilnih skupščin v organizacijah RK; Majda Malovrh, člani-

ca predsedstva skupščine RK Slovenije, nas je seznanila s tekmovalnimi uspehi mladih članov in mladine pri pomoči starejšim občanom, invalidom, potrebnih pomoči.

Ob koncu dvodnevnega seminarja je bila prireditev v počastitev jubilejnega leta, ki so jo pripravili in prisrčno izvajali učenci osnovne šole Portorož. Vsem občinskim in mestnim organizacijam RK so bila podeljena jubilejna priznanja za 40-letno delo v RK.

Seminar je bil zelo dobro obiskan, saj se ga je udeležilo 125 aktivistov ter predstavnikov SZDL, Zdravstvene skupnosti Slovenije, Zavoda SRS za zdravstveno varstvo Slovenije in drugi. Cirila Bambič

sedem ženskih ekip, ki so pridno vadile na baliniščih. Pred nedavnim pa so v Postojni pripravili prvo republiško prvenstvo za ženske ekipe. Nastopale so ekipe Laškega, Kamnika, prva in druga ekipa Postojne, Pivke, Ajdovščin in Izole. Tekmovanje, ki ga je pripravilo postojnsko društvo upokojencev, je odprl predsednik DU Slovenije Avgust Batagelj.

Po večurnih in napornih bojih so bile najboljše balinarke iz Kamnika, druge so bile tekmovalke iz Postojne, tretje pa Izolčanke.

V. B.

JESENICE

Srečanje borcev
jubilantov

Krajevni odbori ZB NOV vseh treh krajevnih skupnosti na Plavžu na Jesenicah so v počastitev dneva republike pripravili sprejem in srečanje za člane, ki so dopolnili 60, 70 in več

Del udeležencev srečanja jubilarcev borcev NOV na Jesenicah

let, ter za vse prvoborce. Navzoče je pozdravil Gabrijel Divjak, predsednik KO ZB NOV Stanaeta Bokala, slavnostni govor pa je imel Alojz Frelih, predsednik KO ZB Cirila Tavčarja. Uvodnemu delu je sledil prijeten tovariški večer.

BRANKO BLENKUŠ

PIRAN

Športno društvo
Invalid

Društvo je zelo aktivno. Za to se moramo zahvaliti dejavni predsednici Adi Vrhek, ki je tudi zelo aktivna med kegljačicami. V piranski občini je prek 250 invalidov vseh vrst. Od teh jih je le 70 aktivnih v športnih panogah, kot so kegljanje, balinanje, streljanje, šah pa tudi plavanje. Posamezne panoge imajo redne tedenske treninge.

Če bi društvo imelo svoje prostore, ki jih sedaj obljublja, bi se še mnogi invalidi prijaviли k delu, saj marsikateri ne pozna možnosti sodelovanja. V društvu je zelo veliko tovarštva in mnogi invalidi si najdejo ravno v tem delu svoje razvedrilo. Društvo je povezano tudi s sorodnimi društvi na Primorskem. Udeležujejo se tekmovanj tudi zunaj Primorske.

Največji uspeh v preteklem letu je bil, ko je skupaj z društvom Invalid in z Društvom upokojencev priredilo tekmovanje v kegljanju, streljanju, balinanju in šahiranju. Na samem zboru se je zbralo na kegljišču v Luciji pri Portorožu več kot 260 invalidov in njihovih svojcev. Tekmovalo pa je 176 invalidov, in to iz Ajdovšchine, Nove Gorice, Tolmina, Idrije, Kopra, Sežane, Izole in Pirana. Zanimivo je, da je bilo med tekmovalci veliko žena, posebno med kegljačicami. Društvo Invalid v Piranu sedaj sestavlja svoj program dela za prihodnje leto in upa, da bodo uspehi še boljši, kot so bili dosedaj.

M. C.

Vabilo

Odbor skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna vabi vse, člane in druge borce, da se decembra udeležijo nekaterih spominskih slovesnosti.

Tako bo v **soboto, 15. decembra**, slovesnost ob enainštirideseti obletnici boja 3. bataljona na Pokljuki. Ob deveti uri bo tekmovanje spominski biatlon Zmage mrtvega bataljona. Ob dvanajstih bo spominska slovesnost ob pomniku, nato pa množični smučarski tek za borce in borke, ki bo dolg tri kilometre.

Ob dnevu JLA bo v vojašnici Stane Žagar v Kranju proslava, na katero vabi poveljstvo enote JLA, ki nadaljuje izročilo Prešernove brigade. Proslava bo **22. decembra ob 10. uri**.

Pri spomeniku na Svetju-Medvode pa bo **30. decembra ob 16. uri** slovesnost v spomin na ustreljene talce in borce 3. bataljona

Vse borce in borke člane ZB NOV vabijo, da se udeležijo spominskega teka Zmage mrtvega bataljona, ki bo potekal po partizanskih smučinah Pokljuke. Prijave za tek borcev pošljite na TVD Partizan Zgornje Gorje. Prijavite se lahko tudi na startu pred začetkom tekmovanja. Prevoz z Bleda na Pokljuko bo zagotovljen. Čas odhoda avtobusov z Bleda bo objavljen v dnevnem časopisu. Šport hotel bo poskrbel tudi za toplo hrano in napitke.

Za odbor skupnosti borcev
7. SNOUB F. Prešeren
Ivan Javor-Igor in Franc Smit

Obvestilo

Borce 1., 2. JPB ter borce 2. tankovske brigade, ki se niso udeležili srečanja ob 40. obletnici brigad 4. julija v Domžalah, obveščamo, da lahko prejmejo spominsko listino, značke in knjigo O BOJNI POTI BRIGAD po povzetju za ceno 500 + 200 dinarjev. Knjigo lahko naročijo tudi sorodniki padlih in umrlih borcev brigad. Naročila pošljite po pošti na naslov odbora ali telefonsko na številko 064-25 447 od 12. do 14. ure ali od 19. do 21. ure zvečer.

Odbor skupnosti borcev brigad
ustanovljenih v ZSSR
64000 Kranj, Snediceva 12

Pojasnilo

Kot avtor brošure Pohod 30. divizije NOV in POJ v Beneško Slovenijo želim dodati kratko pojasnilo k naročilnici (prospektu), objavljeni v TV 15 Naš tovariš 26. novembra 1984. Iz priloženega besedila je razvidno, da gre za prospekt, ki smo ga izdelali že pred meseci in ki šele najavlja izid brošure. V resnici pa je le-ta že izšla, in sicer tik pred slavnostno otvoritvijo spomenika pohodu divizije v Beneško Slovenijo, ki je bila v Kanalu 21. oktobra 1984. Ob proslavi so jo mladinci tudi že prodajali. Partizanska knjiga jo je izdala v svoji zbirki Mala knjižnica NOV in POS v nakladi 3000 izvodov. Obseg je nekoliko manjši, kot je bilo najavljeno, in sicer 110 strani. Žal zaradi časovne stiske in pa finančnih težav v njej ni objavljen zemljevid, ki ponazarja pot in bitke divizije med pohodom. Po dogovoru ga bo objavila revija Naša obramba v eni izmed naslednjih števil hkrati z odlomki iz brošure.

Boris Mlakar, Ljubljana

Reševalcem
nagradnih križank

Nagrajenci nagradne križanke Etiket Ziri: Jožica Mlakar, Ptujka 15, Ljubljana, France Šterk, Kočna 15, Blejska Dobrava, in Robi Besednjak, Ronkova 14 a, Celje.

Pravilna rešitev: Žeja, est, zel, imitator, Otto, Ate, Karimata, dirka, is, slika, Filippo, Niko, emir, povirje, Dev, tovor, Nereide, ti, ataman, Ras, Otrin, par, onager, čok, Nera, Anam, Anand, Rosana, Kobal, Ida, Dajla, Ono, em, Hesse, pedatrija, tat, kit, bik, Ares, lik, oknica, riba, nafta, amin, ujec, kratica, Mata in admiral.

Nagrajenci IMV Novo mesto: Ivo Simetinger, Leška cesta 2, Mežica, Mara Voršič, Trubarjeva 54, Celje in Breda Martinčič, Vilharjeva 4, Ilirska Bistrica.

Pravilna rešitev: pa, stan, gard, štiri, osir, Renault, ki, ol, kea, moa, tek stol, mastitis, Fuego, Peca, oktava, let, pr, re, le, pet, citat, apel belež, Tati, olt, Tisa, dno, devet, aspik, Una, Ito, do, rd, Sara, dim, Semele, grob, Trafic in Asti.

Izzrebanim reševalcem čestitamo. Knjižne nagrade iz programa založbe Borec pa bodo prejeli po pošti.

Franc Habe

V 83. letu je umrl Franc Habe iz Malega loga pri Črem vrhu. Za NOV je začel aktivno delati 1942. leta kot terenec in obveščevalec. Zaradi tega je bil aretiran in odpeljan v Italijo. Ker ni bilo pravih dokazov, je bil dodeljen italijanski vojski na Sicilijo. Po razpadu Italije se je priključil partizanski vojski. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Franc Arh

Na Blejski Dobravi smo se oktobra poslovili od Franca Arha, aktivista in borca NOV. Rodil se je 1916. leta v Bohinju.

Friderik Radej-Fric

Avgusta smo se poslovili od Friderika Radeja iz Planine pri Sevnici. Rodil se je 1902. leta. Bil je bорец Serčerjeve brigade. Decembra 1944. leta so ga Nemci ujeli in zaprli v Mariboru, nato pa je bil interniran v Dachau. Prejel je priznanje OF.

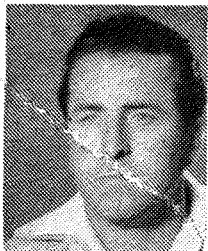
Franc Knific

Julija je umrl Franc Knific iz Rakovnika pri Medvodah. Med NOB se je najprej vključil v vaško zaščito, kasneje je aktivno sodeloval pri preskrbi borcev, kurirjev in obveščevalcev. Avgusta 1944. leta se je priključil Škofjeloškemu odredu. Bil je ujet in zaprt v Begunjah.

Miloš Štros

V 86. letu je umrl Miloš Štros, rojen v Idriji. Maturiral je na prvi slovenski gimnaziji. Priključil se je Maistrovim borcem na Koroškem in prišel v Maribor. Zaradi preganjanja je odšel v Beograd in v Ljubljano, kjer se je takoj priključil NOB. Bil je kurir med Ljubljano in Trstom, kamor je prenesel opremo klinike dr. Prevca. V Ljubljani je organiziral prenočišča za ilegalce, zbiral denar in razmnoževal poročila Kričaca. Po vojni je bil na odgovornih delovnih dolžnostih. Od njega smo se poslovili oktobra v Mariboru.

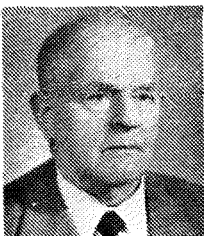

Ciril Petrovčič

Na ljubljanskih Žalah smo se oktobra poslovili od Cirila Petrovčiča, rojenega 1922. leta v Ljubljani. V partizane je odšel 1941. leta, prej pa je bil aktivist na terenu Ljubljana-Brdo. Zaradi izdaje je bil aretiran in obsojen na 24 let zapora. Bil je hraber borec in večkrat odlikovan.

Ana Križaj

Rodila se je leta 1890 v Matenji vasi. Bila je mali padlega partizana in najstarejša članica KO ZB NOV Prestranek. Od nje smo se poslovili oktobra.

Ivan Vidmar

V Kočevju smo se oktobra poslovili od Ivana Vidmarja. Rodil se je pred 84. leti v Zadlogu pri Črnem vrhu nad Idrijo. Kot progovni delavec je zbiral dragocene podatke o dogajanjih na železnici in jih posedoval obveščevalnim organom NOV. Opravljal je odgovorne varnostno-obveščevalne in kurirske naloge.

Dragan Srdić

Septembra smo se na Vrhniki poslovili od Dragana Srdića, upokojenega podpolkovnika. Rodil se je 1922. leta v vasi Batasi pri Drvarju. Delal je v lesno predelovalni industriji, na železnici in v tovarni celuloze v Drvarju. Sodeloval je v delavskih stavkah. Leta 1941 je vstopil v 5. krajiški odred 1. krajiške brigade. Bil je večkrat ranjen. Opravljal je dolžnosti od delegata voda do političnega komisarja bataljona in bil nosilec partizanske spomenice 1941 ter številnih vojni in povojnih odlikovanj in priznanj.

Karolina Goličnik

Na Razborju smo se poslovili od aktivistke Karoline Goličnik, rojene 1928. leta. Po vojni je bila aktivna delavka v raznih organizacijah.

Viktorija Klavžar

V Zakrižu pri Cerknem je umrla Viktorija Klavžar, rojena 1910. leta. Marca 1943. leta je začela materialno pomagati NOV.

Anton Miklič

Septembra je umrl Anton Miklič iz Ambrusa. Zahvaljujemo se mu za njegovo nesebično žrtvovanje in sodelovanje med NOB in za trpljenje v Dachau.

Franc Čelik

V 58. letu je umrl Franc Čelik iz Zakriža pri Cerknem. Jeseni 1944. leta je odšel med borce Prekomorskih brigad.

Antonija Ažnoh

Septembra smo se na Razborju poslovili od 94-letne Antonije Ažnoh. Partizani so se velikokrat ustavili na njenem domu, kjer so se nahranili in imeli varno zavetišče.

Karolina Praprotnik

Na Blejski Dobravi smo se poslovili od Karoline Praprotnik, aktivistke NOB. Rodila se je 1910. leta na Dolenjskem.

Leopold Slamnik

Oktobra smo se na Blejski Dobravi poslovili od Leopolda Slamnika, borca minerskega voda Gradnikove brigade.

Antonija Prezelj

Septembra je umrla Antonija Prezelj iz Raven pri Cerknem. Med NOB je materialno pomagala partizanom.

Ferdo Podstenšek

Septembra smo se na Razborju poslovili od Ferda Podstenška, rojenega 1906. leta. Prve stike s partizani je imel že 1942. leta. Bil je aktivist in vodnik partizanov. Prejel je več odlikovanj.

Rafaelu Perhaucu v slovo

V petek, 16. novembra, je v ljubljanski bolnišnici umrl Rafael Perhauc, vojni komandant mehanične šole prve letalske baze in komandant letalskega odreda NOV Jugoslavije pri RAF v Alžiriji in eden od najpomembnejših in najbolj zaslužnih slovenskih partizanskih letalcev.

Rafael Perhauc se je rodil 22. oktobra 1899 na Planini pri Ajdovščini, odrasel pa je v Trstu. S 17 leti je odšel v šolo za ladijske strojnike tedanje avstro-ogrske mornarice v Pulju. Po končan šoli je oktobra 1918 stopil v jugoslovansko mornarico in bil nekaj let vkrcan na raznih ladjah. Pozneje se je posvetil tehnični stroki pomorskega letalstva in v njej služboval 16 let, če odštejemo krajša bivanja na vojnih ladjah. Maja 1940 je opravil izpit za čin aktivnega majorja.

V začetku leta 1941 je bil Perhauc v letalski pomorski bazi v Divuljah pri Splitu. Tu so ga italijanske okupacijske oblasti v začetku leta 1942 zaprle. Vendar mu je uspelo priti na svobodo. Sodeloval je v narodnoosvobodilnem gibanju splitskega okrožja že od leta 1942 naprej, organizirano od leta 1943. Ob kapitulaciji Italije septembra 1943 so ga iz štaba 4. operativne cone poslali v Divulje. Tu je sodeloval v skupini letalcev, ki so usposobili neko vojno letalo, edino, ki so ga Italijani pustili, ker ni bilo uporabno. To letalo je nato opravilo kar 26 uspešnih bojnih akcij, dokler se ni razbilo.

Perhauc je bil nato premeščen v 3. pomorski obalni sektor (POS), ki se je kasneje preimenoval v 4. POS, in sicer kot tehnični referent v štabu. Ta sektor, ki je bil ob vsej jadranski obali najmočnejši, je imel v tistem času nekaj več kot sto ladij, od katerih je bilo največ jadrnic. Premagovati je bilo treba velike težave pri vzdrževanju teh plovil, saj partizani tedaj na otokih niso imeli večjih delavnic za popravilo ladijskih motorjev.

Po evakuaciji z vseh otokov je Perhauc 2. januarja 1944 prišel na Vis, kjer so se po nalogu vrhovnega štaba zbirali vsi nekdanji letalci. Nato je odšel v Italijo, v Carovigno pri Brindisiju, kjer je postal komandant mornariške šole prve letalske baze NOVJ. Od tod so ga poslali v sever-

no Afriko, kjer sta bili na letališču Benina pri Bengaziju ustanovljeni prvi dve eskadriji. Ob koncu junija 1944 so ga premestili v Alžirijo, na letališče Mison Blanche, kjer so se tedaj zbirali novi letalski kadri. Poslej je delal s Primorci in Istrani, ki so bili julija in avgusta 1943 na Siciliji večinoma osvobojeni in so jih nato pripeljali v Alžirijo.

V Maison Blanchu, kjer so bile največje zavezniške letalske delavnice v severni Afriki, je bilo tedaj okrog 1350 naših letalcev. Perhauc je bil komandant letalskega odreda NOVJ pri RAF (zavezniško letalstvo) vse do njegovega odhoda v domovino novembra 1944. Po nalogu vrhovnega štaba NOVJ je tudi potem ostalo na delu pri zahodnih zaveznikih, na letališču Boufariku, še okrog 200 naših letalcev, okoli 30 km južno od Alžira. Prav s temi je Perhauc ostal kot komandant do aprila 1945, ko se je vrnil v domovino.

Po vojni je Perhauc služboval v Zemunu, vse do leta 1948, ko se je zaradi slabotnega zdravja upokojil. Za zasluge v NOB je bil odlikovan z redom partizanske zvezde s puškami, redom za hrabrost, redom zaslug za narod z zlatimi žarki in drugimi vojaškimi odlikovanji. V počastitev 40-letnice ustanovitve letalskih prekomorskih enot NOVJ ter dneva letalstva in protiletalske obrambe JLA je 21. maja 1984 prejel zlato plaketo vojnega letalstva in protiletalske obrambe JLA.

Perhauc je leta 1968 izdal tudi knjigo Letalci prekomorci, ki je bila leta 1969 nagrada z nagrado vstaje slovenskega naroda, leta 1976 pa knjigo Upor mornarjev v Boki Kotorski. Kot raziskovalec zgodovine NOB in publicist je napisal in objavil veliko število člankov tudi v Primorskih novicah, Primorskem dnevniku, TV-15, itd.

Od leta 1961 naprej je aktivno deloval v organizaciji ZZB NOV oziroma v skupnosti letalcev prekomorcev in je bil vrsto let predsednik domicilne odbora v Piranu. Bil je tudi član Osrednjega odbora prekomorcev-borcev NOVJ pri RO ZZB NOV Slovenije.

Albert Klun

V spomin Francu Fojkarju

Domačija FRANCA FOJKARJA, po domače pri Kopcu na Ožboltu, je bila znana po gostoljubnosti in komu naj bi bolj široko odprla

svoja vrata, če ne prav narodnoosvobodilni vojski. Že prve dni novembra 1941. leta je sprejela Rašiško četo. Izdajalec, požrešen nagrajeniških mark, je nacistom pokazal sled v belino hribovske pokrajine. Franc je bil priča prvemu prelivanju krvi in gledal je, kako je ogenj požiral domači krov. Nemočen in s solznimi očmi je v sebi preklinjal: »Prekleti – pokažem vam!« Solza se je posušila, pogled je otrdil in iz Frencka je postal Janko Jelovski, partizan, mitraljezec in komandant. Kadar ga je dolga pot pripeljala mimo domačega kraja, je rad pokukal v mamino kamro. Božala ga je z zametnimi očmi in bila je ponosna na sina prvenca, komandanta 1.

gorenjske relejne linije. Neka jesenskega dne je s pošto, ki se je pretakala po kurirskih zvezah, prišlo pismo, z rdečim pisano – kot s krvjo. »Dragi tovariš Janko, tvoja mati je mrtva!« Razčlovečena belogardistična svojat je ni sam ubila, s puškinimi kopiti so razmesarili truplo slovenske žene, matere in partizanske mamice. Sovražnik je bil pregan in vsa domovina je zaživela novo življenje. Že so odstranjevali ožgano tramovje iz požganih slovenskih vasi in si gradili nove domove, ko je Franca pot oficirja JLA vodila po nevarnih predelih, kjer so se še skrivali zadnji ostanki izdajalcev.

Vse svoje misli in hotenja je zagrebel v delo. Kdo bi

našel vse funkcije, ki jih je opravljal v družbenopolitičnem življenju. Najbolj pa mu je prirasla k srcu organizacija, ki je združevala bivše partizanske kurirje. Njegova ideja obeležiti vseh štirideset kurirskih karavil, ki so med NOB delovale na Gorenjskem, ni naletela samo na odobravanje, priletelo je tudi kakšno poleno. Z zvestimi tovariši je še krepkeje pljunil v dlan. Komaj je bilo delo dokončano, že je imel novo idejo. »Naj obeležja ne ostanejo pozabljeni simboli preteklosti,« je rekel in že je zasnoval pot spominov po sledih partizanskih relejnih kurirjev Gorenjske, ki je povezovala vsa obeležja.

Ljubil je svojo domovino, nadvse pa je ljubil svoje Dopolomite, kamor se je tako rad vračal, Katarina! Kolikokrat je prehodil to pot v vojni in

v miru. Prav na tej poti je sončnega novembrskega jutra legel na ubogo, utrujeno srce je poslednjič zatrepetalo.

Spomin nanj bo ostal lep pri vseh, ki so ga poznali. Zdi se, da ni odšel, srečuje mo ga ob vsakem obeležju kurirskim relejnimi postajam na Gorenjskem. Mladi, ki jih je imel tako rad, hodi po njegovi poti spominov, tako kot je sam želel. Obujajo spomine na čas, ki še živi.

Na njegovi zadnji javki smo posadili brezo, majhno in slabotno, takšno kot je bil Janko. Pa bo rasla! Kot on bo kljubovala vse vetrovom! Ob večerih, ko bo rahel veterc šumel skozi krošnjo, bo šepetaje pripovedovala o svojem junaku, ki počiva pod njeno krošnjo.

BINA

Zavezniška letala na našem nebu Hrabrim na pomoč

Med tistimi, ki so nesebično priskočili na pomoč naši narodnoosvobodilni vojski, so bili tudi letalci zavezniških držav. Mnogi med njimi se nikoli več niso vrnili v svoje baze v Italiji, Libiji in Tunisu: ostali so na našem ozemlju za vedno. Njihova mlada življenja so se za vedno zapisala v zgodovino našega boja.

Njihove usode so bile v marsičem podobne usodam naših ljudi. Skupaj z letali so zgoreli v zraku, umirali na tleh, se znašli v jecah in taboriščih, kamor so jih stlačili Nemci in četniki, da bi končno našli smrt na Banjici, v Jajincih... Še danes ne vemo, kje so pokopani.

Videl sem, kako so Nemci 16. aprila 1944 zrušili nad Zemunom tri leteče trdnjave. To sem videl sam, za usodo preostalih trideset posadk ameriških letal pa sem zvedel od različnih ljudi, ko sem začel raziskovati poslednjo pot zavezniških letalcev.

Bil je prvi dan pravoslavne velike noči (16. april 1944). Dežural sem skupaj z drugimi prostovoljnimi gasilci DVD Matica Zemun. Z gasilskim vozom smo stali pred restavracijo Venecija, ko so okoli devete ure dopoldan zatulile sirene in napovedale prihod zavezniških eskadrilj, ki so se vračale iz Romunije. Zavezniki so ta dan bombardirali izvirne nafte. Nekje od Pančeva so leteli na višini tri do štiri tisoč metrov. Nemcem, ki so bili na Bežanijski kosi, se je posrečilo zadeti tri leteče trdnjave.

Stal sem pod krošnjami dreves in videl, kaj se je dogajalo. Nemci so prvo, komandno letalo, zadeli nad restavracijo. Letalo se je v hipu vnelo in se zrušilo nad studenec v Ugri-
novički ulici. Če se ne motim, je iz gorečega letala skočilo sedem članov posadke. Enemu se padalo ni odprlo: treščil je na dvorišče kovača Gliše in umrl. Drugemu se je vnelo padalo. Padel je na vrt Andraša Slovaka. Ni mu bilo pomoči. Preostali letalci so se počasi spuščali v smeri Gajeve ulice. Bili so še v zraku, ko so Nemci začeli silovito streljati nanje s puškami in mitraljezi iz Mestnega parka. Ni jim uspelo. Spustili so se naposled v Gajevo ulico, kjer so jih pričakali Nemci in domobranci, da bi jih ujeli in oropali.

Eden med njimi se je poizkušal rešiti proti Čukovcu, vendar so mu namen preprečili ustaški agenti. Med potjo proti Čukovcu so mu lomili prste na rokah. Nesrečnik je tulil od bolečin (prizor je opazoval Dragoslav Tutorović »Tuta«, ki je bil takrat še majhen fantič).

Ujete letalce so Nemci odpeljali proti Sejmišču. Vse do danes mi ni uspelo, da bi karkoli izvedel o njihovih usodi. Popoldne istega dne so Nemci umrle letalce, bili so Angleži, pokopali na zemunskem katoliškem pokopališču, zraven zida, med dvema piramidama, nekako dva metra od zida židovskega grobišča. Še prej so jim slekli uniforme: pozneje so jih uporabili na begu iz Zemuna, da so jih varovale, v mesecu, ko je bil osvobodjen Beograd.

Ko se je zrušil prvi bombardirni, povečinsko letalo, so zavezniki začeli napadati Zemun z okolice, mi pa smo se umaknili pod Venecijo. Name sta se vrgla gasilca Joca Kozmanović-Sokac in Pavle Frlog, da bi me s svojima telesoma zaščitila pred bombami, ki so začele padati v neposredni bližini. Sokac jo je ob tej priložnosti staknil, vendar le zaradi zračnega pritiska. Hujšega ni bilo.

Drugo leto trdnjavo so zadeli nad Hidrobazo. Padla je v Donavo, pri konici Ade. Letalci so se rešili s padali, vendar so takoj padli v roke Nemcem.

Odvedli so jih proti Sejmišču. Tudi o njih nisem do danes izvedel ničesar.

Tretje letalo je bilo zadeto prav tako nad Zemunom, v Savo pa je padlo nekje proti Adi Ciganliji. Fantje so se rešili s padali. Eden padalcev se je zapletel v krošnje drevesa. Izvlekli so ga pozneje Nemci. Kot vedo povedati ljudje, je bil to črnc.

Bombe so tega dne letele razen nad Beogradom in Zemunom tudi nad Sejmiščem, kjer so bila takrat taborišča z našimi ljudmi, čez cesto pa taborišča za ujetke Italijane in Ruse. Veliko je bilo mrtvih in ranjenih, v Beogradu okoli 2500 mrtvih, v Zemunu pa nekaj sto, podobna usoda pa je zadela tudi taboriščnike. Zadele so jih bombe, namenjene savskemu mostu.

Mrtve Italijane, nemške vojne ujetnike, so še isti dan popoldne vozili na katoliško pokopališče v Zemun. Na poslednjo pot so jih odvažali s smetarskimi vozovi in jih metali ob zid, ki meji na židovsko kapelo. Tam so ležali vse do takrat, dokler jim niso mobilizirani Zemunci in Gornjevarošani (pripadniki Pasivne zaštite) izkopali grobov. Spominjam se, da je bil grob dolg okoli šest metrov in širok od dva do tri metre. Videl sem ga še isti dan.

Ko sem se namenil domov na večerjo (stanoval sem v bližini), sem videl, da so na katoliško pokopališče pripeljali dvojce smetarskih voz. Vozila sta jih kočijaža Anton in Dalmatinac. Vozova sta bila polna – trupel, bilo jih je menda okoli petdeset. Vozili so jih tudi naslednji dan, vse v isti grob, nekaj nesrečnikov pa je našlo poslednje počivališče (tako Gordana Ribarić na pravoslavnem pokopališču izza srednjih, železnih vrat, na desni strani od vhoda).

Še danes se spominjam, podobno pa tudi moj prijatelj Mija Dabičić, da je nekdo postavil na grob grobo narejeno tablico, kjer je pisalo: »MORTI SOLDATI ITALIANI«.

Leseni križ s tablico je s časom strohnul. Grobove so prekopavali, v njih danes počivajo umrli Zemunci.

Zavezniško bombardiranje so izrabili trije ruski ujetniki, ki so pobegnili iz taborišča. Nekaj dni so se skrivali, da bi se pridružili partizanom ali sodelavcem osvobodilnega gibanja. Ti so jih naposled spravili v hišo našega gasilca Raje Sivca, ki je stanoval v Zemunu, v ulici Tošin bunar. Raje jih je, preoblečene v civilne oblačila, prepeljal v Ugrinovce. Ni bilo lahko. Med potjo so jih ustavili Nemci. Rekli so, da gredo tigar koruzo. Imeli so srečo, spustili so jih pred Ugrinovci pa so naleteli na partizanskega kurirja. Zvečer se je Raja vrnil v Zemun.

Po osvoboditvi Zemuna sta se dva vrnila in obiskala Rajo, tretjega pa ni bilo več – padel je v Bosni. Fanta sta odšla naprej, proti Berlinu.

Naslednji dan, 17. aprila, sem pred zbombandirano stavbo naše Matice srečal bolničarja Nikolo Poljanskega. Vprašal sem ga, ali morda ve, kako so se pisali umrli padalci, ki so jih pokopali prejšnji dan. Nikola ni vedel, le to je dejal, da so bili Angleži. Tako so namreč rekli Nemci, ki so jih pripeljali na pokopališče.

Tudi tega dne so zavezniki znova preleteli Zemun in znova so bile zadete tri leteče trdnjave. Prva je padla blizu vasi Surčin, na tako imenovano Šarića polje.

Štirje člani posadke so zgoreli, enemu pa se padalo ni odprlo: treščil je na njivo Joce

Barkovića iz Surčina in umrl. Pozneje so tam našli zlat prstan – na njem je bilo vgravirano ime: JOHNY JINGERS – USA.

Dva letalca sta se rešila s padali. Ob pristanku so ju hoteli na kraju ubiti domači Nemci, folksdojčerji iz Surčina. Namen jim je preprečil Nemec Pot, trgovec iz Surčina, ki jih je držal v šahu, dokler niso prišli nemški vojaki z avtomobilom. Nemci so jima zagotavljali, da sta njihova gosta.

Zgorele člane posadke so morali zagrebati tamkajšnji Romi. Pokopali so jih nekako deset do petnajst metrov od ruševin letala, na prostoru, določenem za pokop mrtvih živali. Tako so določili Nemci, ki niso dovolili, da bi jih pokopali po človeško. »Naj jih pojedjo svirje,« so govorili.

Ponoči so na grob prihajali mladi in ga krasili s cvetjem, se spominja Rade Nikolić-Šangajec.

Drugo leto trdnjavo so prav tako zadeli nad Zemunom. Padla je na Bežanijsko koso, nekako tam, kjer je danes bolnišnica za TBC. Iz letala so skočili trije letalci, enemu pa se padalo ni odprlo – padel je na neko njivo v neposredni bližini. Tam najbrž leži še danes. Preostali so našli smrt v gorečem letalu. Padalca, ki sta srečno doskočila, so zajeli Nemci in ju odvedli na Sejmišče. Kaj se je zgodilo z njima, nisem mogel izvedeti.

Tretja leteča trdnjava je zgrmela na banatsko stran. Posadka je izginila v celoti. Spominjam pa se, da je dan pozneje Nedićev list Novo vreme objavil reportažo o bojih nad zemunskimi ravnici. V njej je bilo tudi zapisano, da so Nemci 16. aprila sestrelili tri letala z angleško posadko, dan pozneje pa še tri z ameriško.

Zraven letalcev, umrlih v teh dneh, je pokopan tudi ameriški pilot, ki je umrl v taborišču na Sejmišču konec 1943. leta, brzkone, kot so imeli navado na kratko odpraviti takšne smrti Nemci, zaradi »pljučnice«.

Za njegovo smrt sem izvedel povsem po naključju. Takrat sem dežural v Prostovoljnem gasilskem društvu Matica Zemun kot dijak. Že pred vojno je bil običaj, da so bili gimnazijci člani prostovoljnih gasilskih društev. Nekega večera je namreč prišel v prostore društva nekoliko vinjen takratni bolničar Nikola Poljanski, ki je prav tako dežural z nami. Pogovarjali smo se in Nikola je takrat, bilo je konec leta 1943, dejal:

»Bato (tako so me imenovali tistikrat), nocoj sem pokopal nekega ameriškega pilota, ki je umrl v taborišču na Sejmišču zaradi pljučnice.«

Zanimalo me je, kako se je pisal nesrečnik. Ob prvi priložnosti sem stekel v Nikolino sobo, na hitrico pobrskal po knjigi, kamor je zapisoval mrtve taboriščnike s Sejmišča, tako je namreč zapovedal gestapo, in na kosček papirja zapisal ime in priimek pilota: ALLAN BILL MAC WANDERWOOD, rojen 1908. leta v Filadelfiji, Amerikanec škotskega rodu, s stalnim krajem prebivališča v Los Angelesu, kjer je delal kot bančni uslužbenec.

Kar se da naglo sem stekel iz sobe, naslednji dan pa sem papirček vtaknil v šolsko knjigo in povsem pozabil nanj. Ko sem pred leti začel stikati za usodami umrlih letalcev, sem se seveda spomnil tudi nanj. Vprašal sem mater, kje so moje šolske knjige. Braco, morala sem jih zažgati, mi je dejala, s čim vendar naj bi med okupacijo podžgala ogenj?

Listič je zgorel, vendar mi je ime ostalo živo v spominu.

Antun Benčević

Priprave na sklepne prireditve festivala Kurirček 1984

Računajte na nas

V domu JLA v Mariboru se je sestal izvršni odbor festivala Kurirček in razpravljalo o letošnjih sklepnih prireditvah tega festivala, ki se bodo od 12. do 15. decembra letos odvijale v Mariboru. Razpis za nove zborovske skladbe, za književnost (odrasli), za literarne in likovne prispevke pionirjev na temo Računajte na nas so poslali vsem pomembnejšim časnikom in revijam po vseh republikah in pokrajinah in prispevki že prihajajo. Otroške in mladinske pevske zборе, ki so s svojo kvaliteto na republiškem tekmovanju v Zagorju ob Savi dosegli ustrezno raven, so povabili k sodelovanju na pevski reviji Srečanje ob partizanski pesmi, ki bo 15. decembra v mariborski unionski dvorani. Odzvalo se je 12 pevskih zborov iz različnih krajev Slovenije. Na letošnje strokovno posvetovanje, ki bo 14. decembra na Pedagoški akademiji v Mariboru na temo Ljudska glasba v NOB in revoluciji, se je odzvalo 12 referatov iz institutov za glasbeno narodopisje iz vseh republik in pokrajin.

Na razpis FK za likovne izdelke pionirjev že prihajajo prispevki. Strokovna žirija bo nagradila najboljše. Na pedagoški akademiji bodo med sklepnimi prireditvami FK pripravili osrednjo razstavo likovnih izdelkov pionirjev, prav tako pa tudi na desetih osnovnih šolah v Mariboru. Diapozitive lanskimi nagradjenimi likovnih izdelkov pionirjev so že naredili in oštevilčili ter jih bodo na kulturni prireditvi FK predvajali v domu JLA.

Pionirji iz vseh republik in pokrajin se že odzivajo na literarni razpis na temo Računajte na nas. Najboljše bo FK nagradil s knjižnimi nagradami in poslal v objavo mladinskim revijam po republikah in pokrajinah. Povabili bodo tudi 40 književnikov iz vseh republik in pokrajin. Literarna srečanja bodo v 34 mariborskih in okoliških osnovnih šolah in v dveh vojašnicah. Obiskali bodo tudi šole v Lenartu v Slovenski goricah, v Slovenski Bistrici, Pomurju, Koroškem, Ptuj, Celju in Ljubljani. Književnikom se bodo pridružili tudi člani ZB in častniki.

Ob sklepni prireditvi FK bodo tudi druge kulturne manifestacije. V SNG

Maribor bodo pripravili mladinsko predstavo za mariborske pionirje – Festival Kurirček mariborskim pionirjem. V Mariborski mestni knjižnici – v oddelku Pionirske knjižnice bodo uredili knjižno razstavo, ki bo posvečena nagajencem priznanj partizanskega kurirja. Na tiskovni konferenci v mariborski knjižnici bo pisatelj Ivan Potrč predstavil knjigo Pravljica o Vanču. Priznanje partizanskega kurirja bodo letos prejeli glasbeni pedagogi ali skladatelji.

Pripravili so tudi predlog okvirnega programa dejavnosti festivala Kurirček v letu 1985. Tako načrtujejo, da bi prihodnje leto na sklepni prireditvah organizirali posvetovanje na temo Ljudska pesem v NOB.

Za posvetovanje bodo pripravili 12 referatov in 8 konferatov iz vseh republik in pokrajin. Za študijske namene in za potrebe bralcev, zlasti mladih, je FK ustanovil posebno zbirko mladinskega leposlovja, periodike in likovnih del (likovna snovanja mladih, fotokopije organiziranih razstav) na teme iz naše revolucije. Ta zbirka je v pionirskem oddelku mariborske knjižnice in v arhivu katedre za likovno vzgojo na pedagoški akademiji. Festival Kurirček bo tudi prihodnje leto kot soizdajatelj periodične publikacije Otok in knjiga izpolnjeval svoje obveznosti s pravico gradiva in z deležem pri splošni režiji. Redni zbornik 22. festivala Kurirček za leto 1984 bo izšel maja 1985 in bo objavil poleg gradiva s strokovnega posvetovanja na temo Glasba v NOB in revoluciji tudi vso dokumentacijsko gradivo o dejavnosti FK v minulem letu. Nove pesmi s partizansko tematiko bodo izšle pri Partizanski založbi v 7. zvezku pesmarice Zapijmo veselo, ki bo pripravljen do jeseni 1985. Skladbe bodo izbrane iz prispevkov natečaja FK in so namenjene otroškim in mladinskim pevskim zborom.

Festival Kurirček bo prihodnje leto organiziral prireditve in razne oblike manifestacij, ki bodo vsebinsko vezane s temeljnim poslanstvom FK: spodbujanje umetniškega snovanja za mlade s tematiko iz naše revolucije. Tudi v prihodnjem letu bodo organizirali literarne nastope, večere, revije

književnikov skupaj z borci in častniki JLA. Literarna srečanja na sklepni prireditvi bodo v Mariboru in širši okolici, v Slovenski Bistrici, Ptuj, Lenartu, na Koroškem, Pomurju, v Celju in v Ljubljani.

Skupaj bo 45 literarnih nastopov, na katerih bo sodelovalo 32 književnikov. V Varaždinu, kjer imajo že 14-letno tradicijo, bodo dvodnevne prireditve (literarna srečanja, strokovni pogovori, razstave). Vsa srečanja bodo povezana s kulturnimi programi in pogovori v osnovnih šolah varaždinske regije. Dvodnevne prireditve FK v Zagrebu bo pripravila mladina Zagreba-center. Na osnovnih šolah in na srednjih šolah bodo literarna srečanja z učenci, dijaki in pedagogi. Na osrednji kulturni prireditvi v dvorani Lisinski bo sodelovalo 12 književnikov iz vseh republik in pokrajin ter borci. Počastitvi dneva republike so namenjena literarna srečanja v Beogradu in Novem Sadu. Med jugoslovanskim festivalom otroka v Šibeniku bo FK pripravil likovno razstavo v tem mestu. Z izbranimi likovnimi izdelki natečaja FK za pionirje bo FK sodeloval pri Zmajevih dečjih igrah v Novem Sadu. FK bo obnovil in nadaljeval sodelovanje s sorodno organizacijo Kurirče v Kičevem. V Andrijevi v Črni gori bo FK na pobudo kulturno-političnih delavcev iz Titograda sodeloval v manifestativnih prireditvah tega kraja. Z domom JLA in Splitu se že dogovarjajo in predvidevajo zato tudi literarna srečanja književnikov in šolske mladine na srednjem Jadranu. Objavili bodo tudi literarni natečaj za književnike in pionirje, likovni natečaj za pionirje in glasbeni natečaj. Ob sklepni prireditvi v letu 1985 bodo uredili razstavo domačih del in periodike na temo revolucije. Razstavo bo pripravila mariborska knjižnica, kjer je ustanovljena zbirka leposlovja in periodike na temo NOB. Podelili bodo tudi priznanja partizanskega kurirja, oz. druga priznanja v obliki listin, diplom in značk. Festival Kurirček se bo prihodnje leto udeleževal tudi sorodnih manifestacij v državi in se vključeval v njihove programe.

Marjan Kos

Problemsko-volilni konferenci ZSMS in ZPMS

V četrtek, 22. novembra, sta se v Ljubljani hkrati odvijali dve programsko-volilni konferenci, dveh organizacij mladih, in sicer Zveze socialistične mladine Slovenije ter Zveze prijateljev mladine Slovenije. Pravzaprav je bila konferenca ZSMS nadaljevanje programsko-volilne seje RK ZSMS, ki je bila 30. oktobra zaradi nesoglasja prekinjena. Tokrat so jo izpeljali do konca, čeprav z nekaterimi zapleti. Glasovali so za umik Janeza Janše, ki je kandidiral za predsednika komisije za SLO in DS ter potrdili odstope: kandidata za podpredsednika Bojana Požarja, kandidata za sekretarja Braneta Hafnerja, ter Alenke Ivančič iz centra za informiranje založništva in propagando. Za novega predsednika RK ZSMS so izvolili Roberta Černetca, za sekretarja pa Toneta Anderliča. Mesto podpredsednika je še vedno odprto, prav tako mesto predsednika za SLO in DS, centra za informiranje in propagando, ostalo je odprto vprašanje vodje marksističnega centra, ker Andrej Lukšič ni bil izvoljen, in prav tako ne Jože Školč ter Stanko Salamon, ob kandidata za predsednika komisije za MDA.

Bolj mirno in brez zapletov je potekala programsko-volilna konferenca ZPMS. Navzočim so razgrnili sadove štiriletnega dela ZPM, njenih aktivistov, skrbi za otroke, njihovih igr in vzgojo, pa tudi skrbi za starše, vzgojitelje in učitelje. Načrti za prihodnost so veliki. Še veliko bo treba storiti, saj kljub trudu še obstajajo problemi, ki jim bo treba nameniti več pozornosti. Toda o tem in o vsebini programa za prihodnost ZPMS kakor tudi o prihodnjih načrtih ZSMS več v eni od prihodnjih števil TV-15. Tu povejmo le še to, da so na seji ZPMS spet izvolili za predsednika Jožeta Božiča, za podpredsednika Francija Kržana ter še 26 članov za predsedstvo. Evidentirati pa bodo morali novega podpredsednika, ker tovarišu Kržanu poteče mandat.

Živa Drole

Obisk iz Srbije

Iz Ljige v Srbiji je že zgodaj jutraj krenil na pot avtobus z beograjsko registracijo. Vozil je med polji, gozdovi, skozi mesta in med hribi... Če ga je opazila kakšna kmetica, se ji je zdelo, da se mu zelo mudi in da hoče čimprej doseči cilj. Toda avtobus je svoj cilj dosegel šele pozno popoldne, ko

je že v temi prispel v Pesnico, do osnovne šole Kerenčičevih. Iz njega so se skobacali utrjeni pionirji, polni pričakovanj. Radovedno so se ozirali okoli sebe, saj so videli le neznane obraze. Ti obrazi smo bili mi, ki smo jih ves dan nestrpnost pričakovali, da bi postali prijatelji z njimi in da bi jim v dobro-

došlico zaplesali veselo štajersko polko.

Kmalu so se posedli po telovadnici, kjer smo jim pripravili okusen prigrizek in topel čaj. Najprej so bili zbegani, vendar so postajali vse živahnejši. Radovedno smo se spogledovali in iz oči nam je sijala želja po prijateljstvu. Štajerska polka jim je bila zelo všeč in glasno so nam ploskali. Nato so z gostitelji počasi odhajali na njihove domove, da so se po

napornem dnevu spočili.

Tako se je začelo razvijati prijateljstvo med pionirji iz občine Ljig in pionirji Pesnice. Odslej bo veliko pisem prepotovalo to razdaljo. V maju pa bo spet hitel avtobus; tokrat s slovenskimi pionirji, ki bodo nestrpnost pričakovali srečanje s prijatelji iz Srbije.

IRENA IVANČIČ, 8. b
OŠ Kerenčičevih
Pesnica

V spomin Dragoljubu Joviću

Tih in meglen jesenski dan je bil. Že od ranega jutra je viselo nad vasjo sivo nebo, kot bi hotelo zdaj pasti na tla in prekriti jesensko pokrajino. Z dreves so neslišno odpadali listi, kot bi umirali. Rahel vetrič je tu in tam stresal z njih še zadnje kaplje včerajnjega dežja. V zraku je bilo čutiti nekakšen nemir, mogoče tudi slutnjo, da nam ta dan ne bo prinesel nič dobrega. Molče in nekam zlovoljni smo se zbirali v šoli, saj nam je bilo vsem popolnoma jasno, da se bo treba posloviti od lepih jesenskih dni.

Začel se je pouk. V prvem odmoru smo prejeli Male novine. Casopis, ki nas razveseljuje vsak teden. Ko smo prebirali drugo stran, nismo mogli verjeti svojim očem. Za hip smo onemeli. Šele za tem so sledila vprašanja. Je res? Je to mogoče? Nas je tov. Dragoljub Jović, beograjski dopisnik Malih novih, res za vedno zapustil? Je res prenehalo biti njegovo novinarsko srce v tem mračnem jesenskem času? Vedno smo z velikim zanimanjem prebirali njegove članke. Pa nas ne vežejo samo članki nanj. Spoznali smo ga pred tremi leti, ko je za nagradence Malih novih organiziral obisk Hiše cvetja, Muzeja 25. maj in drugih beograjskih zanimivosti. Srečali smo se nagradenci iz vseh republik. Da, tudi mi smo bili med njimi. Edini iz Slovenije. Tov. Jović je neopazno in spretno podrl meje med Hrvati, Srbi, Bosanci in Slovenci. V enem dnevu smo postali prijatelji, čeprav smo govorili drugačen jezik. Ostal nam je v spominu kot dober organizator, vodnik, prijazen gostitelj in nasmejan mož, ki s svojo vedrino, s človeškim optimizmom in neko notranjo toplino deluje na svojo okolico. Kdo bi lahko takrat slutil, da bo že čez tri leta prenehalo pisati njegovo novinarsko pero, saj je izžareval zdravje, samozavest in vitalnost, ki bi jo lahko samo zavidali človeku njegovih let? Pa tudi »mož beseda« je bil tovariš Jović. Ko smo že malo pozabili na naše beograjsko srečanje, nas je presenetil s tofografijami, ki nam bodo ostale edini in lep spomin na človeka, s katerim smo preživeli trenutke, ki bodo ostali zapisani v naših srcih, saj je bilo takrat naše prvo srečanje z njim in z Beogradom.

Tako je siv jesenski dan prinesel v Artiče žalostno novico. Je jesen res čas umiranja? Ali lahko rečemo, da je jesen razkošno umiranje? Za vse, ki so podobni Dragoljubu Joviću, gotovo je.

Vida Petelinc, mentorica nov. krožka,
OŠ Artiče

Mladi o književniku in revolucionarju Tonetu Čufarju

Ponosni smo, da naša šola nosi ime Toneta Čufarja, velikega revolucionarja in kulturnega moža, jeseniškega rojaka. V spominu ga bomo imeli kot človeka, ki se je bojeval proti fašističnemu tlačanstvu, za mir in bratsko ljubezen med narodi.

Rodil se je 14. novembra 1905 v revni delavski družini na Jesenicah. Zelo rad je hodil v šolo, vendar je moral v prvi svetovni vojni prekiniti tretji razred in oditi k stricu na Slavnike v Bohinju, nato pa h kmetu Kavalarju v Rateče. Na Jesenice se je vrnil ob koncu prve svetovne vojne, kjer se je preživljal z raznim priložnostnim delom. Kmalu pa se je šel učiti za mizarskega pomočnika k mizarskemu mojstru Andreju Čufarju na Savi.

V tem času je Tone že pisal. Njegove pesmi so bile polne krivic, žalosti in trpljenja, ki se godijo njemu in njemu enakim. Premišljanje o krivici ga je privedlo v revolucionarne delavske vrste. To je bil njegov svet. Ker mu v mladosti ni bilo dano, da bi se šolal, je ves prosti čas porabil za branje knjig. Delo v partijski organizaciji mu je vlivalo misli za literarna dela, ki so govorila o življenju delavstva. Njegove

številne drame so bile velikokrat igrane v Delavskem domu. Delavstvo jih je navdušeno sprejemalo. Veliko prahu je dvignila njegova drama Polom, ki je pokazala pravo barvo delavskih voditeljev. Bil je tudi idejni vodja jeseniške partijske organizacije. Posvečal ji je svoja dela, predaval in vzgajal.

Ko je Čufar zapustil Jesenice, so vsi začutili, da manjka. Zato se je večkrat vračal k starim tovarišem. Vzgojil je kader revolucionarjev, ki so leta 1941 prižgali plamen ljudske vstaje proti fašističnemu tlačitelju. Zadnja leta je preživel v Mariboru. Ob napadu Nemčije na Jugoslavijo se je umaknil v Ljubljano, kjer je deloval od začetka OF ilegalno vse do junjskih racij 1942. Zajeli so ga, vendar ga niso spoznali, ker so ga odpeljali v taborišče Gonars pod imenom Karl Štrukelj. Nekdo v taborišču ga je izdal. Italijani so ga hoteli izročiti Nemcem. Čufar je izbral postanek v St. Vidu in skušal pobegniti, a ga je krogla zbila na robu gozda.

Padel je 10. avgusta 1942, star 37 let.

LUKA TANCAR,
krožek za ohranjanje
tradicij NOB
OŠ Tone Čufar Jesenice

Premišljanje ob dnevu republike

Devetindvajseti november, rojstni dan naše – moje domovine. Svojega rojstnega dneva se veselim že precej pred samim praznikom. Nestrpen sem in neučakan. Kdo mi bo zaželel kar največ uspeha, pa zdravja in sreče. Kaj vse bom dobil v dar.

Zdaj pa premišljam o rojstnem dnevu naše domovine Jugoslavije. To je moja domovina. Svoje otroke sprejme v svoje naročje kot mati – zato so moje misli ob njenem prazniku bogate.

Kaj vse ji želim? Misli je veliko.

Rodila se je v trpljenju, krvi, mučenju, preganjanju, a v veliki ljubezni njenih sinov in hčera, naših starejših borcev – državljanov.

In jaz? Rodil sem se v lepi, cvetoči deželi svobodnih ljudi. Ne poznam gorja, pomanjkanja. Nekam ne razumem ljudi, ki ugotavljajo, da je bilo pred leti laže, da danes preživljamo hude čase. Govorijo o gospodarski stabilizaciji. Le kaj je to? Moramo bolj varčevati, več in bolje delati? Najbrž, a tako

je vendar prav. Meni se zdi, da je to stokanje odveč, saj smo kljub vsem težavam sitni, lepo oblečeni in predvsem svobodni.

Sam rad delam, da bi bilo doma lepo, da bi bili vsi zadovoljni. Včasih me prime lenoba, a kmalu izgine.

Da bo v naši domovini lepo, se moramo vsi potruditi, dobro in veliko delati in drug z drugim premagovati vse, kar nas odvrača od takih misli. Kot moramo otroci zbirati voljo za učenje, pomoč v domovini, morajo najbrž vsi odrasli zbirati

moč in voljo, da nam ne bo več potrebno govoriti o varčevanju in vračanju, temveč, da bomo ustvarjali z delom za naš čas in deželo, ki jo imamo radi.

Moji domovini želim ob prazniku, da bi bila vsak dan bolj cvetoča, lepa v svobodi, miru in zadovoljstvu. Za tako domovino so se naši dedje in očetje bojevali, mi pa moramo ta mir in ljubezen gojiti in obnavljati. Le kje je še tako lep kos narave kot prav tu, kjer živimo jaz ter moji sovrstniki – moja domovina.

BOŠTJAN ILENIČ, 7. b
krožek za obnavljanje
tradicij NOB
OŠ Tone Čufar Jesenice

Brestaniški grad – začetek dolge, tragične poti

Osmošolci smo obiskali Muzej izgnancev in internancev v Brestanici. Muzej ima dva dela. Prvi prikazuje začetek izgnanstva in njegov potek, drugi pa življenje v taboriščih, zaporih ter borne možnosti za življenje.

V prvem oddelku smo zvedeli, da je bilo prek taborišča v Brestanici izgnanih petinštirideset tisoč ljudi, predvsem iz okolice Krškega in Brežic. Naše ljudi so izseljevali nekje do sredine leta 1942. Izseljevali so jih v Nemčijo, Srbijo in na Hrvaško. Položaj in življenje ljudi v tujini je bil skoraj brezupen, medtem ko je bilo v Srbiji dosti bolje, proti pričakovanju Nemcev.

Po drugi svetovni vojni so se naši izgnanci vračali, in to predvsem po železnici in peš. Pot v domovino pa je zahtevala ogromne žrtve.

V drugem oddelku smo si ogledali koncentracijska taborišča in zapore. Ta oddelek se imenuje Interniranci in politični zaporniki. Na Slovenskem je znanih veliko zaporov: Stari pisker na Celju, zapor v Begunjah, Mariboru, Ljubljani, na Ptuj, znana pa je tudi belogardistična mučilnica na Urhu pri Ljubljani. Dosti žrtev je padlo tudi v ljubljanski

Gramozni jami. Zapirali so tisto tretjino naših ljudi, za katere so vedeli, da jih ne bodo mogli potujčiti; to so bili zavedni Slovenci.

Pogovarjali smo se tudi o koncentracijskih taboriščih. Največ žrtev so zahtevali: Auschwitz, Bergen-Belsen, Dachau, Mauthausen, Buchenwald, Dora, Flossenbürg (zahteval je življenje 2140 Jugoslovancev), Ljubelj (podružnica Mauthausna), Neuengamme, Ravensbrück, Rižarna, Strnišče, Sachsenhausen. Koliko ljudi je v teh zloglasnih taboriščih umrlo, niti ne vemo natančno. Njihova usoda je bila tragična, saj je le malokdo preživel.

Marsikoda od nas so v muzeju pretresle slike in pripovedi zapornikov in marsikdo se je tudi ob zbranih dokumentih prepričal, da so bile žrtve za današnjo svobodo ogromne, neprecenljive. Kdo se ne bi zgrozil ob tem in ob misli na vojno?

TAMARA VONTA, 8. c
novinarski krožek
OŠ J. Dalmatin
KRŠKO

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pozdravljeni, novi sodelavci!

in priprava novoletne številke

Oglasili so se nam člani novinarskega krožka iz Kostanjevice na Krasu z željo, da bi tudi oni dopisovali v naš list. Za začetek so poskusili z nekaj krajšimi sestavki. Za pogum in v pričakovanju tudi česa daljšega jih danes objavljamo. Lepo pozdravljeni v naših pišočih vrstah!

Tudi jaz sem član gasilskega društva

Moja vas se imenuje Kostanjevica. Leži na Krasu. Ponašamo se s centrom za obrambno vzgojo in še marsikaj drugega imamo. Najbolj delovno je gasilsko društvo, katerega član sem tudi jaz. S prostovoljnim delom smo si zgradili nov gasilski dom. Nima vsaka vas gasilcev, čeprav po Krasu večkrat gori, posebno poleti. S požarno varnostjo se seznanjamo že najmlajši člani. Vsi radi sodelujemo.

PETRA SIMČIČ, 3. r

Krajani so zavihali rokave

Krajani so se zmenili, da bodo uredili nekatere vaške poti. Ni ostalo le pri besedah. V nedeljo so se zbrali; tudi moj oče se jim je pridružil. Urejali so pot do pokopališča in pripravili podlago za asfalt. Krajani Vijačice so se že večkrat izkazali. Srečna sem, ker živim v tem kraju.

ALENKA FERFOLJA, 4. r

Želimo, da se Petri, Alenki, Nadji in Barbari pridružijo še drugi mladi iz Kostanjevice. Zelo dobro znate opazovati življenje okoli sebe in pogled v vaše vrstice nam odpira spoznanja, kako vi mladi to življenje sprejemate, in tudi, kakšno mesto iščete v njem zase. Vse naše bralce to zanima, še posebej borce, ki so se bojevali za lepše, svobodno življenje, za boljši svet, zanimivo je za tiste mladinske aktiviste današnjega dne, ki se trudijo za dobro mladega rodu, za mentorje, ki vsak dan delajo z vami. Rada bi vas nekaj opozorila, vse tiste, ki ste naši novejši dopisniki in se šele seznanjate z našo vsebino. TV-15 Naš tovariš je predvsem in v prvi vrsti list za borce, njihovo republiško glasilo. Zato je prav, da tudi v našem mladinskem kotičku v TV-15 predvsem in v prvi vrsti z vsebino vaših sestavkov ohranjanje izročila narodnoosvobodilnega boja. Ne gre samo za pripovedi iz naše revolucije, čeprav naši borci zelo radi preberejo, kaj pišete o njih. Gre tudi za tovarištvo in vse druge vplive, ki jih je narodnoosvobodilni boj razvil in ki imajo svojega nosilca v prihodnost prav v vas, mladih. Borci bodo veseli tudi, če boste stopili do njih z beležko in svinčnikom in brskali ne samo po spominih, ampak spraševali o njihovem današnjem dnevu, njihovih premišljanjih in dejanjih.

Morda je ena takšnih priložnosti, da stopite do njih, prav zdaj, v mesecu pred novim letom. Storite to čimprej, dragi naši mladi dopisniki, da se ne bo zgodilo kot za 29. november, ko smo prepoznali večino vaših sestavkov. Stopite do njih, v vaši krajevni skupnosti, in vprašajte jih po njihovih novoletnih željah; kaj želijo družbi kot celoti, kaj vam mladim, kako ocenjujejo minulo trdo leto itd. Kaj bi naštevala; vem, da ste iznajdljivi v svojih vprašanjih. Napišite nam tudi, kaj vi želite. Prispevke bomo zbirali do 20. decembra. Ne pozabite priložiti kakšno risbo ali fotografijo, ki bo lepšala našo novoletno mladinsko stran!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Božidar Jakac

Umetnik. Človek. Borec.

Pred leti je umetnik obiskal tudi našo šolo. Takrat sem bila še v nižjih razredih. Letos pa smo ob njegovem jubileju pripravili razstavo v jedilnici. Poleg njegovih del, njegove slike in izrezkov iz časopisov smo razstavili še naše likovne izdelke.

Jakac je bil tudi med partizani. Starejši pionirji so nam povedali, da je prijeten sogovornik. Spomnili so se, da je bil na Bazi 20, kot je povedal. Ko je bila hajka, so se poskrili v podzemne bunkerje. Zgodilo se je, da so bili žejni, pa je odprl steklenico in potegnil. Toda joj, v steklenici ni bila voda, ampak neka tekočina, ki jo je uporabljal pri slikanju. Ogledali smo si tudi stalno zbirko v Kostanjevici. Dobro bi bilo, ko bi si jo ogledal vsak, kajti takrat bo začutil, da res pripada Dolenjski, kot je to čutil umetnik tudi takrat, ko je bil v daljnem Parizu.

Meni so najbolj všeč njegove slike o Novem mestu in avtoportreti.

HELENA SAJE, 6. r
OŠ Baza 20
Dol. Toplice

40 let partizanske gimnazije

Ob koncu novembra so v Črnomlju proslavili 40-letnico ustanovitve partizanske gimnazije, ki so jo odprli na osnovi odloka SNOS 27. oktobra 1944 in je izsolala 144 dijakov. Jubilej so proslavili s kulturno prireditvijo v črnomaljskem prosvetnem domu, ki so jo pripravili učenci srednješolskega centra Edvard Kardelj. Spominsko ploščo so odkrili na pročelju zgradbe, v kateri je tekel pouk, ter pripravili priložnostno zgodovinsko razstavo v centru usmerjenega izobraževanja Edvard Kardelj v Loki.

Slavnostni govornik, član republiške konference SZDL, Marjan Jelen je med drugim dejal: »Ko praznujemo štirideset let partizanske gimnazije, segamo daleč v čas, ko je slovenski narod skupaj z drugimi narodi začel živeti lastno zgodovino ter ustvarjati temelje za popolno narodno in človeško svobodo. Vračamo se k čistim izvirom preteklega življenja in boja, da bi si iz njih črpali nove moči. Kajti zvestoba izročilu in pridobitvam revolucije je obenem najtrdnjejše poroštvo tudi za našo mirno in varno bodočnost. Proslavljanje štiridesetletnega obdobja šole, ki je zrasla na čustvih narodnostnega in socialnega prebujanja, na idealih revoluci-

je, iz krvi ljudi, ki so v tistih temačnih dneh naše zgodovine stali v prvih vrstah za svobodo, na šolo, ki je nastala v nedrih osvobojenega ozemlja, kar vse po svoje simbolizira tudi njeno ime, ki ga nosi po velikanu naše revolucije Edvardu Kardelju.«

Marjan Jelen je v nadaljevanju govoril o socialističnem vzgojno-izobraževalnem procesu: »Eden izmed bistvenih pogojev za ure-

Nekdanja dijakinja partizanske gimnazije in sedanja prosvetna delavka prof. Marija Jelenič odkriva spominsko ploščo na pročelju stare šole.

snicevanje današnje vloge šole pri oblikovanju celotne osebnosti socialistične samoupravne družbe je tudi njena povezanost z okoljem, ki jo lahko uresničujejo učitelji, ki razumejo svojo pedagoško in družbeno vlogo. Današnji vzgojitelj mora s svojim delom sooblikovati ustvarjalno osebnost bodočih samoupravljalcev, zato moramo pri snovanju drugačne in bolj humane šole še odločneje slediti prizadevanju družbe k vsestranskemu razvoju mlade osebnosti, sposobne revolucionarno spreminjati družbene odnose. Ko govorimo o preobrazbi šolstva, se vse prevečkrat in predolgo ukvarjamo z organizacijskimi vprašanji, z zunanjo podobo šolstva, premalo moči in skrbi pa namenjamo vsebini, pogojem in kvaliteti izobraževanja. Pri kvaliteti izobraževanja nimam v mislih samo učnih uspehov, ampak tudi ustvarjanje novih samoupravnih pedagoških odnosov v naši šoli, nove odnose med učitelji, učenci in vse širšim krogom sodelavcev iz drugih delov združenega dela. Kajti šole ne bodo spreminili paragrafi, stališča in usmeritve, spremenili jo bodo ozavešeni učitelji v skupni odgovornosti z učenci in delavci.«

Slavko Dokl

Spominska slovesnost na Pokljuki

Organizacijski odbor za izvedbo proslave »Zmaga mrtvega bataljona« pri občinskem odboru ZZB NOV Radovljica je na novembrski seji sklenil, da bo spominska slovesnost v počastitev spomina padlih borcev 3. bataljona Prešernove brigade v soboto, 15. decembra. Slovesnost se bo začela ob 12. uri pri grobišču in spomeniku na Goreljku z govorom predsednika OK ZSMS Radovljica, polaganjem vencev k spomenikom NOB in kulturnim programom, ki ga bo pripravila Zveza kulturnih organizacij Radovljica. Na slovesnosti bodo razglasili izid razpisa za najboljši spis o junaškem boju prešernovcev leta 1943 na Goreljku, ki so ga pisali učenci vseh osnovnih šol Gorenjske. Prvonagrajeni spis bodo prebrali, desetim avtorjem najbolj ocenjenih spisov pa bodo ob tej priložnosti podelili knjižne nagrade.

Organizatorji bodo poskrbeli za pluzenje

ceste na Pokljuko in za avtobusne prevoze določenih skupin šolske mladine, borcev in občanov. Občinska konferenca ZSMS Radovljica bo na dan proslave organizirala mladinske enote, ki bodo izvedle pohod iz doline. Zanje bodo zagotovili tudi topli obrok. TVD Partizan Gorje, ki že vsako leto prireja ob istem času smučarska tekmovanja, bo v soboto, 15. decembra, organiziral tekmovanje v biatlonu, s startom ob 9. uri, po proslavi ob 13. uri pa tekaško tekmo TV-15, z udeležbo borcev NOV Slovenije. V nedeljo, 16. decembra, pa bo na Pokljuki ob 10. uri start množičnega rekreacijskega tekmovanja v smučarskih tehnikah za vse starostne skupine.

Proslava in spominska slovesnost »Zmaga mrtvega bataljona« bo v vsakem vremenu, zato organizacijski odbor opozarja vse udeležence na primerno obutev in obleko.

JR

Srečanje nekdanjih kurirjev in vezistov

Slovenski ptt kolektivi so leta 1967 z zadovoljstvom sprejeli pobudo kurirjev in vezistov NOV, da bi jim podelili domicil. Delavski svet združenega podjetja za ptt promet v Ljubljani je 17. junija 1967 na posebni slovesni seji na Lokvah sprejel sklep o podelitvi domicila kurirjem in vezistom NOV.

»Letos mineva 15 let, ko je bila 13. junija 1969 odprta transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije na pobudo takratne predsednice domicilnega odbora Dragice Rome. V 15 letih je bilo tudi prodanih okrog 6.000 dnevnikov. Lahko sklepamo, da je bilo toliko tudi pohodnikov, predvsem mlade generacije? kar je tudi namen in cilj ohranjanja izročil NOV. Z dananjimi pohodniki vred je v 15 letih prehodilo transverzalo 344 pohodnikov, od teh naš veteran Slavko Krušnik kar 9-krat, je v uvodu dejal Ivan Jelen, predsednik odbora za tran-

sverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije na že tradicionalni slovesnosti ob dnevu republike, ki je bila 26. novembra v prostorih ptt v Ljubljani. Slavnostne seje in slovesnosti so se udeležili tudi številni pohodniki in direktor združe-

nih jugoslovanskih ptt organizacij Vučić Čagarović. Tudi letos so podelili pohodnikom za prehojeno transverzalo spominske znake, slovesnost pa končali s kulturnim programom.

Jože Čurin

Partizansko srečanje v spominskem parku

Pred štiridesetimi leti so se na območju Hrvoji-Kučibreg slovenski, hrvaški in italijanski partizani z ramo ob rami bojevali proti premočnim nacifašističnim hordam. V tistih žalostnih novembrskih dneh so padli številni borci istrskega odreda, brigade Vladimir Gortana, komande mesta Koper in Buje, italijanskega partizanskega bataljona Alma Vivoda in mornariškega odreda 9. korpusa. S svojimi žrtvami so postavili temelje današnjemu sožitju treh narodov in tudi sodelovanju na odprti meji z Italijo.

V spominskem parku pred spomenikom padlim je bilo tudi letos tradicionalno srečanje nekdanjih partizanov, ki se ga je udeležila velika množica prebivalstva okoliških vasi in številni gostje, med njimi delegacije ANPI iz Trsta, Milja in Ferrare ter jugoslovanski konzul v Trstu Aleksander Nikolić. Po položitvi vencev pred spomenik in izstrelitvi častne salve so imeli priložnostne nagovore general Milan Klobas, predsednik ANPI za tržaško pokrajino Arturo Calabria in predsednik obalne kraške borčevske organizacije Rastko Bradaškja. Vsi trije so poudarili zgodovinski pomen dogodkov pred štiridesetimi leti, ko so tu

umirali mladi partizani treh narodnosti, z vizijo novega življenja v očeh, za svobodo lastne domovine in tudi zaslužjene Evrope. Hkrati so poudarili našo solidarnost z zamejskimi Slovenci, ki se morajo še danes bojevati za svoje osnovne narodnostne pravice.

V kulturnem delu programa so nato sodelovali mešani pevski zbor iz Marušičev, partizanski pevski zbor Jadran iz Milja in godba na pihala iz Babičev. Pred nastopom zamejskega zbora se je predsednik društva Slovencev iz Milja Kiljan Ferluga obrnil k zborovalcem z besedami: »Danes je naš zbor tukaj, da počasti spomin borcev, padlih za svobodo in tovariško sožitje. Žal pa se s tem spominom mešajo naša grenka čustva, ker so naši ljudje v tem trenutku v novi bojni črti v Trebčah proti novemu fašizmu, ki nam še vedno krati naše osnovne pravice.«

Po podelitvi spominskih listin tukajšnjim in zamejskim borčevskim organizacijam je bilo prisrčno srečanje nekdanjih borcev ob partizanski hrani na prostem in ob obujanju spominov na slavne dni skupnega boja.

L. O.

Šestdeset let partizanke Sonje

Obiskal sem jo na njenem domu v Izoli. Pokazala mi je kup čestitk, ki jih je prejela ob šestdesetem rojstnem dnevu. Povedala mi je, da jo je obiskala tudi delegacija s Ptujja. Toda najbolj pri srcu ji je skromna razglednica dveh nekdanjih soborov iz Beograda s toplimi besedami, ki so napisane na njej.

Slavica Zemljič-Sonja je doma s Ptujja, kjer se je takoj v začetku vključila v narodnoosvobodilni boj, stara komaj 16 let. Okusila je strahote fašističnih zaporov. Od septembra 1941, ko so jo sprejeli v SKOJ, pa je delala kot partizanska kurirka. Ker je pretila nevarnost ponovne aretacije, jo je partija poslala v partizane v Slavonijo. Bila je borka v Bilogorski četi, članica iniciativnega odbora AFŽ za Slavonijo in Srem, politična komisarka raznih partizanskih bolnišnic. Na-

zadnje je bila politična komisarka medicinsko sanitetnega bataljona 40. udarne divizije 3. armade. Z njim je ob osvoboditvi prišla vse do Maribora.

Po osvoboditvi je opravljala različne odgovorne vojaško politične dolžnosti, toda zaradi hude bolezni se je morala invalidsko upokojiti, stara komaj 35 let. Za njo so prišle posledice medvojnega trpljenja, zlasti še, ko je s tovariši devet dni preživela v bunkerju brez hrane in pi-jace, potem pa je prebolela še tifus in hudo pljučno bolezen.

Toda partizanka Sonja se ni mogla nikoli sprijazniti s počitkom. Delovala je v številnih družbenopolitičnih organizacijah, leta 1973 pa se je preselila v Izolo. Tudi tu je sprejela vrsto funkcij, v ZK, SZDL, v samoupravnih interesnih skupnostih itd.

Danes je podpredsednica skupnosti obalnih občin ter članica raznih krajevnih in republiških organizacij.

»Povej mi kaj o današnjem življenju,« sem jo vprašal ob koncu pogovora, in tudi kaj o sebi, kako vse to zmores?

»Delo me veseli, hkrati ga občutim kot dolžnost do sebe in do družbe. Tako so nas vzgojili, in če bi izpregla, bi bil to konec. Moj konjiček je vsekakor delegatski sistem. Zanj delam že leta in rada bi, da bi se stvari pomaknile naprej. Predvsem bi moral biti tesnejši stik med bazo in delegacijami na vseh ravneh, hkrati pa bi bilo treba poiskati način, kako učinkoviteje uresničevati pobude, ki prihajajo iz osnovnih celic našega družbenega življenja.«

Ljuban Omladič

Temni in svetli spomini

»Čeprav vemo mnogo o temni zgodovini fašizma, pa vendar nismo bili seznanjeni o toliko konkretnih dogodkih in vaših žrtvah.« Tako so se prizadeto izražali pedagogi iz italijanskega vele mesta Torina po ogledu našega osrednjega Muzeja revolucije v Ljubljani. To je bilo že ob četrtem ali petem srečanju delegacij šolnikov in učencev med našo popolno osemletko Bratstvo in enotnost v Kranju in srednjo šolo Romita v Torinu. Njegova šola s celotnim učiteljskim kadrom, večinoma komunisti, že dolga leta skuša tritati zastarele, etatistične, često sednjeveške učnovzgojne vezi njihovih šol. Sicer pa je Torino sploh znano mesto naprednega, levega, delavskega gibanja. V tem cilju so tudi njihovi stiki s Kranjem. Zanima jih zlasti samouprava v našem šolskem sistemu, oblike dela sveta staršev na šoli, pionirske organizacije, šolskega sveta in podobno.

Tokrat je prišla v Kranj večja skupina njihovih učencev, ki so bili gosti po domovih njihovih kolegov šolarjev, in ožja skupina pedagogov – vodstva šola.

Po pogovorih, sprejemih na občini, obiskih po nekaterih šolah in ogledih posameznih zanimivosti pa je nanje naredil najgloblji vtis prav obisk v muzeju, v oddelku fašistične okupacije. Zlasti ker so tam lahko brali v svojem, italijanskem jeziku raz-

na takratna povelja in smrtna obsodbe s strani fašističnih veljakov in videli originalne dokumente in slike črnosrajčnikov ob grozodejstvih, umorih in požigih pri nas. Njihov učni program sploh ne zajema seznanjanja današnje generacije z nedavno, sramotno dejavnostjo fašizma.

Ob takem, zanje skoraj morečem občutku neke njihove sokrivde pred sonarodnjaki – črnosrajčniki pa je nanje olajševalno vplivala razlaga, da so med nami prav v tistem, najhujšem času tekle tudi pozitivne vezi in sodelovanje. Ne gre zgolj za sodelovanje z njihovim odporniškim gibanjem v neposrednem boju marveč za razne oblike materialne pomoči od sanitetnega in kirurškega materiala za bolnišnico Franjo od opreme tiskarne Slovenije za tiskanje Partizanskega dnevnika in podobno. Mnogo tega je prihajalo neposredno iz podzemnega, protifašističnega gibanja iz Milana in drugih krajev. Zanimivo, da so nekatere teh vezi izvirale iz stikov med našimi in njihovimi naprednimi študenti univerze v Bologni.

Ob takih konkretnih ugotovitvah črnih in belih spominov so obiskovalci, gostje iz Torina odšli z občutkom tradicionalnega sodelovanja in uspeha obojestranskih naprednih, ustvarjalnih idej.

K. Makuc

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRASEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorka-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35